

इलाम नगरपालिका वडा-८, इलामको **वस्तुगत विवरण 'पार्श्वचित्र'** (Ward Profile)

इलाम नगरपालिका वडा नं. ८
इलाम
प्रदेश नं. १, नेपाल
२०७८

इलाम नगरपालिका वडा - ८, इलामको वस्तुगत विवरण 'पार्श्वचित्र' (Ward Profile)

इलाम नगरपालिका वडा नं. ८
इलाम
प्रदेश नं. १, नेपाल
२०७८

“स्वच्छ राज्य सुरक्षित इलाम”

इलाम नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

भानुपथ, इलाम ILam Municipality Office of the Municipal Executive

प्रदेश १ नं., नेपाल

प.स.

च.न.

मिति:

शुभकामना

सन्तुलित एवम् दिगो विकासको लक्ष्य अनुरूपका नतिजाहरु प्राप्तिको लागि तथ्याङ्गमा आधारित योजनाबद्ध विकास प्रणाली अनिवार्य शर्त हो । नेपाल सरकारका प्रचलित ऐन, कानून, नियम र कार्यविधिहरूको आधारमा स्थानीय सरकारले सहभागितात्मक योजना तयार गर्नुपर्ने प्रावधान छ । अधिकार सम्पन्न स्थानीय तहले विकेन्द्रिकरणको मूल मर्मलाई आत्मसाथ गर्दै इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को समष्टिगत विकासको लागि इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ ले आफ्नो क्षेत्रको सबै सूचनाहरु समावेश गरी वडाको पार्श्वचित्र (प्रोफायल) तयार गरेको हो । प्रोफायल तयारीको क्रममा संकलन गरिएका सामाजिक आर्थिक एवम् भौगोलिक सूचनाहरु समावेश गरी कम्प्यूटर प्राविधिमा आधारित डिजिटल ड्यासबोर्ड र मोबाइल एप समेत तयार गरेको कुराले हामीलाई गर्व लागेको छ ।

“स्वच्छ समृद्ध र सुसंस्कृत इलाम” भन्ने दीर्घकालीन सोचलाई सार्थकतामा परिणत गराउन यस नगर प्रोफायलका सूचनाहरु र आगामी दिनमा यसै वस्तुस्थितिका आधारमा तयार हुने सहभागितात्मक योजनाले ठोस सकारात्मक प्रतिफल दिने कुरामा इलाम नगरपालिका विश्वास छ । आगामी दिनमा वडामा संचालन हुने विकास निर्माणका प्रगति सूचकहरूलाई वर्तमान यस वस्तुस्थिति विवरणसँग दाँजेर समग्र वडाको योजना मार्फत हुने प्रगति अनुगमन र मूल्याङ्गनमा समेत वडाको प्रोफायलले सहयोग पुऱ्याउनेछ ।

अन्त्यमा यो वडा नं. ८ को पार्श्वचित्र तयारीको लागि सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण पदाधिकारी, स्वयंसेवी राजनीतिकर्मीहरु, वडास्तरीय तथ्याङ्ग संकलकहरु, सूचनादाता सम्पूर्ण वडाबासी र नीजि क्षेत्रका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु लगायत प्राविधिक सहयोग गर्नुहुने नामसालिङ्ग सामुदायिक विकास केन्द्र (NCDC) इलामलाई धन्यबाद ज्ञापन गर्दछु ।

.....
महेश बस्नेत
नगर प्रमुख
२०७८ असार

“स्वच्छ संग्रह सुसंरक्षत इलाम”

इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ इलाम

ILam Municipality, Ward no.8
Ilam
1 no. Provience, Nepal

प्रदेश १ नं., नेपाल

प.स.

च.न.

मिति:

वडाको वस्तुगत विवरण सम्बन्धमा ।

स्थानीय तहको निर्वाचन पश्चात अधिकार सम्पन्न स्थानीय सरकार गठन भईसकेको छ । यसै परिप्रेक्षमा स्थानीय सरकार संचालन ऐनले निर्दिष्ट गरेको आधारमा प्रत्येक स्थानीय तहले आफ्नो क्षेत्रको सूचना एवम् तथ्याङ्कहरूलाई व्यबस्थित गरी आफ्नो क्षेत्रको प्रोफायल तयारी गर्नुपर्नेछ । साथै आफ्नो क्षेत्रभित्रको एकीकृत र आवाधिक योजना समेत तयार गर्नुपर्ने उल्लेख गरेको छ । यसै सन्दर्भमा इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ ले आफ्नो क्षेत्रभित्रको वस्तुगत विवरण (प्रोफायल) २०७८ तयारी गरेको छ । वस्तुगत विवरणमा उल्लेख भएका तथ्याङ्क र सूचनाहरूलाई व्यबस्थित गरी प्रविधिमा आधारित डिजिटल ड्यासबोर्ड र मोबाइल एप्स समेत तयारी भईसकेको छ ।

नगरले तय गरेको दीर्घकालिन लक्ष्य पछ्याउँदै वडाको योजनाले समग्र विकासलाई सहभागीतामूलक तथा समावेशी बनाउँदै विकासको प्रतिफल आम वडावासीहरू सम्म पुऱ्याउन महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्ननै छ । यसका लागि वडाको वस्तुस्थिति विवरणले कोसेदुङ्गोरूपमा सहयोग गर्ने विश्वास लिएको छु । यस वडाको पाश्वर्चित्र तयार पार्ने शिलशिलामा मार्गदर्शन गर्नुहुने सम्पूर्ण सरोकारवाला निकायहरू, जनप्रनिधिज्युहरू, सबै राजनीतिक दल, नागरिक समाज, विषय विज्ञहरू, वडा कार्यालयका कर्मचारी, नीजिक्षेत्र, गैरसरकारी संघ संस्था, आम जनसमुदाय, बुद्धिजीवि, आर्थिक सहयोग उपलब्ध गराउनु हुने सामिलिङ हाइड्रोपावर प्रा.लि. लगायत यस कार्यमा प्रत्यक्ष परोक्ष सहयोग गर्नुहुने सबैप्रति वडा कार्यालयको तर्फबाट हार्दिक धन्यवाद प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा वडा नं. ८ को वस्तुगत विवरण, त्यसको डिजिटल ड्यासबोर्ड, मोबाइल एप्स यस विद्युतीय पाश्वर्चित्र तयारीको समग्र प्राविधिक जिम्मेवारी बहन गरी तयारी तथा प्रकासनमा सहयोग पुऱ्याउने नामसालिङ सामुदायिक विकास केन्द्र इलामलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

.....
होमबहादुर बस्नेत
वडा अध्यक्ष
२०७८ असार

परिच्छेद - १	९
परिचय	९
१.१ पृष्ठभूमि	९
१.२ उद्देश्य	७
१.३ कानुनी तथा नीतिगत आधारहरु	८
१.४ वस्तुगत विवरण तयारीका चरण	९
१.४.१ वस्तुगत विवरण ढाँचा, औजार तथा कार्यविधि तयारी (प्रथम चरण)	९
१.४.२ वस्तुगत विवरण तयारी कार्यशाला (द्वितीय चरण)	९
१.४.३ सहजकर्ता तथा गणक छनौट अभिमुखीकरण र परिचालन	१०
१.४.४ तथ्याङ्क संकलन(तेस्रो चरण)	१०
१.४.५ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण र श्रोत नक्षा तयारी (चौथौ चरण)	११
१.४.६ वस्तुगत विवरणको मस्यौदा तयारी(पाचौं चरण)	११
१.४.७ वस्तुगत विवरण सुझाव संकलन (छैटौं चरण)	११
१.४.८ गाउँ वस्तुगत विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी (सातौं चरण)	१२
१.५ वस्तुगत विवरणको सीमा	१२
परिच्छेद - २	१३
इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को सक्षिप्त चिनारी	१३
२.१ भौगोलिक अवस्थिति	१३
२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण	१३
२.३ वडाको राजनीतिक अवस्थिति :	१४
२.४ धरातलीय अवस्था	१४
२.५ प्राकृतिक सम्पदा	१४
२.६ सांस्कृतिक उल्कृष्टता	१५
२.७ वडाको विकासका सम्भावनाहरु	१५
२.८ ग्राहर्स्य उत्पादन	१५
परिच्छेद ३	१६
वडाको पारिवारिक विवरण तथा जनसंख्याको अवस्था	१६
३.१ आधारभूत जनसांख्यिक विवरण	१६
३.२ वस्ती र घरपरिवार विवरण	१६
३.३ जनसंख्या वितरणको अवस्था	१७
तालिका न. ४ : भाडामा बस्ने परिवारहरुको जनसंख्या जनसंख्या वितरण	१९
३.४ उमेर तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्या विवरण	१९
३.५ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण	२०
३.६ धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण	२१
३.७ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण	२३
३.८ घरमुलीको विवरण	२५
३.९ पेशाका आधारमा जनसंख्या विवरण	२७
३.१० आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या विवरण	२८
३.११ अपागंताको आधारमा जनसंख्या विवरण	३०
३.१२ बसाई सराई सम्बन्धी विवरण	३१
३.१३ व्यक्तिगत घटना तथा अन्य सिफारिस सम्बन्धी विवरण	३१
३.१४ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित विवरण	३२
परिच्छेद ४	३३
वडाको आर्थिक अवस्था	३३
४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण	३३
४.१.१ प्राविधिक, सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएका मानव संशोधनको विवरण	३३
४.१.२ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण	३३

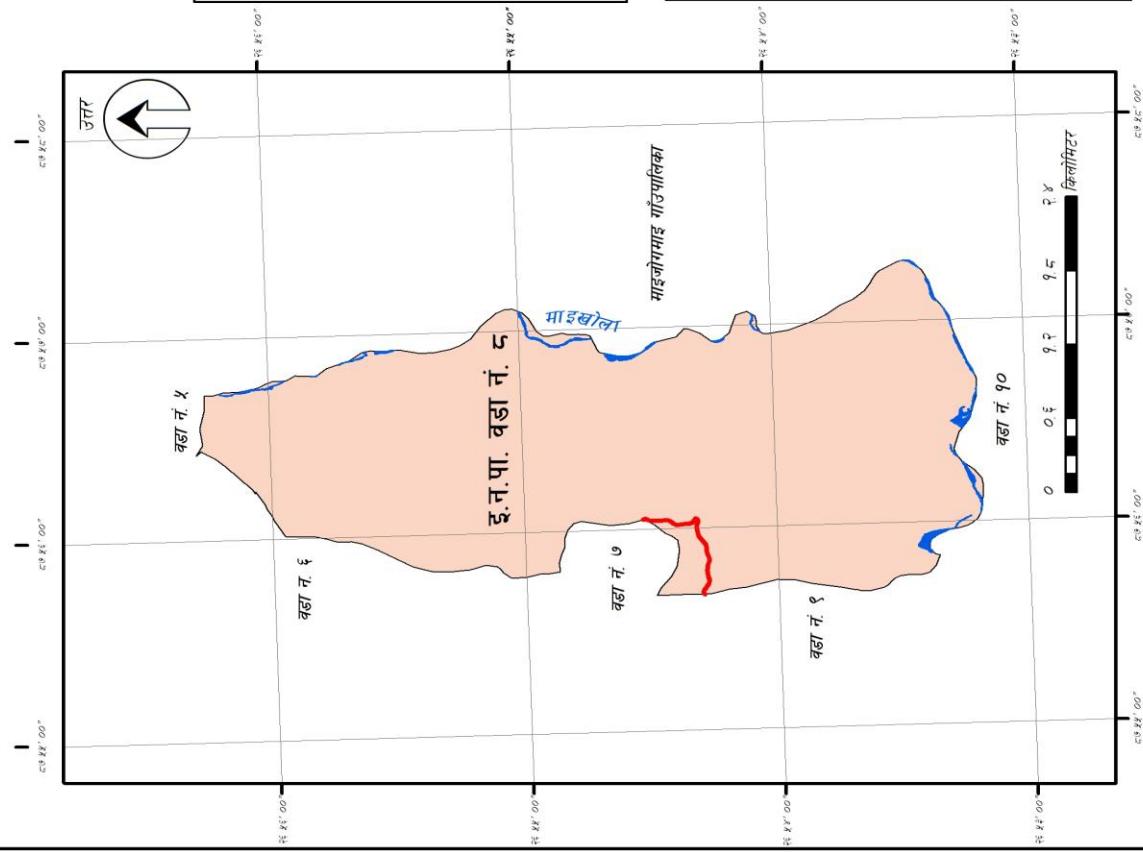
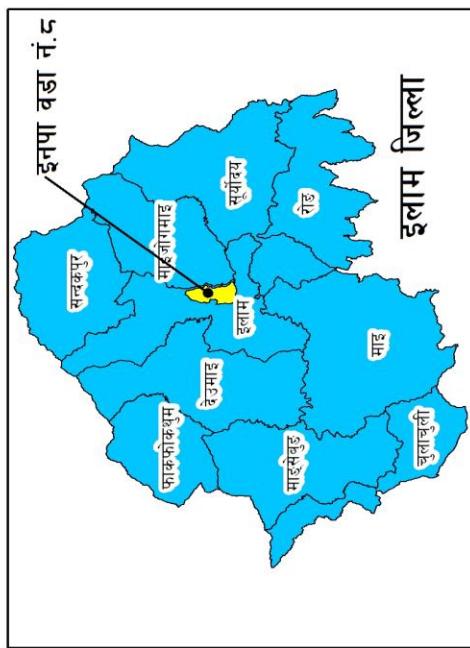
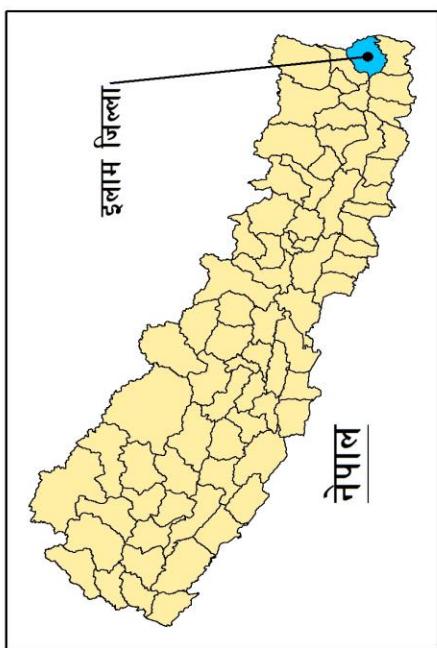
४.१.३ औषत आम्दानी विवरण.....	३३
४.१.४ पारिवारिक औषत खर्च विवरण	३४
४.१.५ विपन्नता स्तरीकरण विवरण	३५
४.१.६ खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था	३६
४.१.७ आवास संरचना विवरण	३७
४.१.८ घरको जग सम्बन्धी विवरण.....	३८
४.१.९ भूकम्प प्रतिरोधी घर सम्बन्धी विवरण	३९
४.१.१० गरिबीको दर (गरिबीको रेखामुखी रहेको जनसंख्या)	३९
४.१.११ आयात र निर्यातको अवस्था.....	३९
४.१.१२ औद्योगिक कच्चा पदार्थ उत्पादनको अवस्था	३९
४.१.१३ कुनै पेशामा आवढ नभएको जनसंख्या सम्बन्धी विवरण.....	४०
४.१.१४ असंगठित क्षेत्रका ज्यालादारी श्रमिक मजदुरहरूको विवरण.....	४१
४.१.१५ वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी विवरण	४५
४.१.१६ भोगचलन अनुसार घरजग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण	४६
४.१.१७ जग्गाको स्वामित्व (सुकूम्बासी) सम्बन्धी विवरण	४७
४.२ भू उपयोग तथा स्वामित्व	४९
४.२.१ वर्तमान भू-उपयोग	४९
४.२.२ भू-स्वामित्व	४९
४.२.३ जग्गाको किसिम.....	५०
४.३ कृषि तथा पशुपालन	५०
४.३.१ सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन सम्बन्धी विवरण.....	५०
४.३.२ सिंचाई सुविधाको उपलब्धता विवरण	५१
४.३.३ सिंचाईको स्रोत सम्बन्धी विवरण.....	५२
४.३.४ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण.....	५२
४.३.५ पशुपक्षी पालन सम्बन्धी विवरण	५३
४.३.६ दृध उत्पादन सम्बन्धी विवरण	५४
४.३.७ माहुरी पालन सम्बन्धी विवरण	५५
४.३.८ खाद्यन्न बालीमा लाग्ने रोग तथा किरा	५७
४.३.९० फलफूल तथा तरकारीमा लाग्ने रोग तथा किरा.....	५७
४.३.९१ पशु पन्छमा लाग्ने रोग तथा किरा.....	५७
४.३.९२ व्यवसायिक कृषि फर्म सम्बन्धी विवरण	५७
४.३.९३ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित मानव संशोधन	५८
४.३.९४ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित समूह तथा सामुदायिक संस्थाको विवरण	५९
४.३.९५ संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्र.....	५९
४.३.९६ कृषि बजार तथा हाटबजार सम्बन्धी विवरण.....	५९
४.४ पर्यटन विकास	५९
४.४.१ पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण.....	५९
४.४.२ होटल, रिसोर्ट तथा रेस्टरेन्ट सम्बन्धी विवरण	६०
४.५ उद्योग, व्यापार तथा वैकिङ्ग	६०
४.५.१ औद्योगिक विकास	६०
४.५.१.१ कृषि प्रशोधन तथा साना घरेलु उद्योगहरूको विवरण	६१
४.५.१.२ अटोट्रैडर्स एण्ड सप्लायर्स	६१
४.५.१.३ इलेक्ट्रोनिक्स तथा विजुली.....	६२
४.५.१.४ सुनचाँदी पसल	६२
४.५.१.५ फर्निचर तथा काण्ठ उद्योग.....	६२
४.५.१.६ ग्रिल उद्योग	६२
४.५.३ व्यापार र व्यवसाय सम्बन्धी विवरण	६३
४.५.४ खनिज तथा खानी सम्बन्धी विवरण.....	६४
४.५.५ स्थानीयबजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण	६४
४.५.६ वैक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी विवरण	६४
४.५.७ सहकारी सम्बन्धी विवरण	६५

४.४.८ कृषि औजार तथा उपकरण सम्बन्धी विवरण	६५
परिच्छेद ५	६६
वडाको सामाजिक अवस्था	६६
५.१ शैक्षिक तथा मानव संशोधन विकास	६६
५.१.१ पाँचवर्ष भन्दा माथिको साक्षरता विवरण	६६
५.१.२ शैक्षिक अवस्था	६७
५.१.३ तहगत रूपमा शैक्षिक संस्था/विद्यालय विवरण	६८
५.१.४ विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका तहगत छात्रा छात्रको विवरण	६९
५.१.५ वालबिकास केन्द्रको विवरण	६९
५.१.६ विद्यालय शान्ति क्षेत्र र विद्यालय सुधार योजना विवरण	६९
५.१.७ शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण	६९
५.१.८ आधारभूत र माध्यमिक विद्यालयमा पहुँचको अवस्था	७०
५.१.९ शैक्षिक संस्था उपलब्ध भवन भौतिक पूर्वाधार तथा सुविधा	७१
५.१.१० छात्रवृत्ति तथा अन्य लक्षित सुविधा उपलब्धताको अवस्था	७१
५.१.११ नमूना तथा इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध विद्यालयको विवरण	७१
५.१.१२ सुधारएको मापदण्ड (भुकम्प प्रतिरोधी) अनुसार निर्माण भएका तथा रेट्रोफिटइ गरिएका विद्यालय	७१
५.१.१३ वालमैत्री शिक्षा सम्बन्धी विवरण	७२
५.२ स्वास्थ्य तथा पोषण	७२
५.२.१ स्वास्थ्य संस्थाको विवरण	७२
५.२.२ स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध तथा कार्यरत जनशक्ति	७२
५.२.३ प्राथमिक स्वास्थ्य सेवामा पहुँचको अवस्था	७२
५.२.४ उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाहरु	७३
५.२.५ खोप सेवा तथा सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण	७४
५.२.६ उपचारको लागि पहिलो सेवा लिने सम्बन्धी विवरण	७६
५.२.७ प्रमुख रोग र उपचार सम्बन्धी विवरण	७७
५.२.८ सुरक्षित मातृत्व	७७
५.२.९ बालस्वास्थ्य र तौल लिइएका बालबालिकाको स्थिति	७७
५.२.१० आयोडिन नून प्रयोग गर्ने सम्बन्धी विवरण	७७
५.३ खानेपानी तथा सरसफाई	७८
५.३.१ खानेपानी सुविधाको अवस्था	७८
५.३.२ खानेपानीको श्रोतको विवरण	७९
५.३.३ शौचालय प्रयोगको अवस्था	८०
५.३.४ सार्वजनिक शौचालय	८१
५.३.५ फोहोरमैला व्यवस्थापन	८१
५.३.६ ढल व्यवस्थापन	८२
५.४ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशिकरण	८२
५.४.१ लिङ्ग अनुसार बाल विवाह (अठार वर्ष मनिका)	८२
५.४.२ बालक्लव तथा संजालको विवरण	८२
५.४.३ जेठ नागरिक विवाह तथा एकल महिला सम्बन्धी विवरण	८२
५.४.४ सम्पत्तिमा महिलाको अधिकार अवस्था	८२
५.४.५ निर्णय प्रक्रियामा महिलाको अवस्था	८३
५.५ युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन	८३
५.५.१ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थल सम्बन्धी विवरण	८३
५.५.२ व्यवसायिक खेलाईको विवरण	८३
५.६ कला, भाषा तथा संस्कृति	८३
५.६.१ धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल	८४
५.६.२ स्थानीय चाडपर्व जात्रा र मेला	८४
५.७ शान्ति तथा सुरक्षाको अवस्था	८४
परिच्छेद ६	८५

वन तथा वातावरणीय स्थिति	८६
६.१ वन क्षेत्रको अवस्था	८६
६.१.१ वन क्षेत्र र प्रकार सम्बन्धी विवरण.....	८६
६.१.२ वन व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण	८६
६.१.३ वृक्षारोपणका लागि खाली स्थान सम्बन्धी विवरण	८६
६.१.४ वनजन्य उत्पादन विवरण	८७
६.१.५ जडिबुटीको उत्पादन, संकलन तथा निकासी सम्बन्धी विवरण	८७
६.२ जलश्रोत तथा जलाधार क्षेत्र	८७
६.२.१ प्रमुख जलाधार र उपजलाधारको अवस्था.....	८७
६.२.२ नदी तथा खोला सम्बन्धी विवरण	८७
६.२.३ तालतलैया र पोखरी र सिमसार क्षेत्र सम्बन्धी विवरण	८७
६.२.४ जलस्रोत र उपयोगको स्थिति विवरण.....	८८
६.३ जैविक विविधिता र वातावरणीय सेवा	८८
६.३.१ बासस्थानको आधारमा महत्वपूर्ण जनावार तथा चराचुरुङ्गीको विवरण.....	८८
६.३.२ महत्वपूर्ण वनस्पति विवरण.....	८९
६.४ विपद् जोखिम व्यवस्थापन	९०
६.४.१ जोखिमयुक्त (संवेदनशिल स्थानमा बसोबास गरेका परिवार) विवरण	९०
६.४.२ विपद्/प्रकोपबाट भएको मानवीय र भौतिक क्षतिको विवरण	९०
६.४.३ विपदको किसिम अनुसार जोखिमको समय.....	९१
६.४.४ विपद् व्यवस्थापनको पूर्व तयारी.....	९१
६.४.५ आपतकालिन यातायात साधन सम्बन्धी विवरण	९१
६.४.६ खुला क्षेत्र सम्बन्धी विवरण	९२
परिच्छेद ७	९४
भौतिक विकासको अवस्था	९४
७.१ यातायात पूर्वाधार.....	९४
७.१.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था	९४
७.१.२ सवारी सुविधा र रुट.....	९५
७.१.३ भोलुंगे पुल तथा ट्रष्ट	९५
७.१.४ टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित गाउँपालिका कार्यालय /केन्द्र सम्मको दुरी	९६
७.१.५ घरधुरीमा रहेका सवारीसाधन सम्बन्धी विवरण.....	९७
७.१.६ सडक पहुँचमा भएका घरधुरीहरु	९८
७.२ विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जा.....	९९
७.२.१ इन्धन उपयोग विवरण (खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवार).	९९
७.२.२ बति बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार.....	१००
७.२.३ जलविद्युत, सौर्य, वायु ऊर्जाबाट विद्युत उत्पादन विवरण	१००
७.२.४ विद्युत उपलब्ध घरपरिवार विवरण.....	१०१
७.२.५ वैकल्पिक ऊर्जा प्रयोग गर्ने परिवार	१०१
७.३ सञ्चार तथा प्रविधि	१०२
७.३.१ हुलाक तथा पत्रपत्रिका सम्बन्धी विवरण	१०२
७.३.२ दुरसंचार सेवा सम्बन्धी विवरण	१०२
७.३.३ केवल टिभी र रेडियो सेटसन सम्बन्धी विवरण	१०२
७.३.४ आधुनिक सुविधामा पहुँच सम्बन्धी विवरण.....	१०२
७.३.५ संचार उपकरण प्रयोग सम्बन्धी विवरण.....	१०३
७.३.६ बडाक्षेत्र भित्र रहेका सरकारी भवन सम्बन्धी विवरण	१०४
७.३.७ शब्दाहस्थल सम्बन्धी विवरण	१०४
परिच्छेद ८	१०५
संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति	१०५
८.१ संगठनात्मक तथा मानव संशोधनको अवस्था.....	१०५
८.१.१ बडा संचालनको संगठनात्मक ढाँचा	१०५

द.१.२ वडाको विषयगत शाखा तथा मानव संशोधनको अवस्था	१०५
द.१.३ वडामा रहेका सरकारी कार्यालय तथा निकायहरु	१०६
द.१.४ वडाको विगत ५ आर्थिक वर्षको आयव्यय विवरण	१०६
द.२ सेवा सुविधा संचालन र व्यवस्थापन	१०६
द.२.१ उपलब्ध सेवा सुविधाको प्रकार	१०६
द.२.२ सेवा प्रवाह प्रक्रिया र पृष्ठपोषण	१०६
द.३ संस्थागत सम्बन्ध र नागरिक संगठन	१०७
द.३.१ वडा भित्रका टोल विकास संस्था सम्बन्धी विवरण	१०७
द.३.२ समुदायमा आधारित संस्थाहरुमा परिवारका सदस्यहरुको आवद्धता विवरण	१०८
द.३.३ वडा नागरिक मन्च सम्बन्धी विवरण:	१०८
द.३.४ नागरिक सचेतना केन्द्र सम्बन्धी विवरण:	१०८
द.३.५ विषयगत समूह तथा संस्था (कृषि, पशुपालन, उद्यम विकास, बचत) सम्बन्धी विवरण	१०८
द.३.६ गैससको विवरण र वार्षिक बजेट	१०९
द.४ वडाले संचालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	११०
अनुसुची १: पाश्वर्चित्र तयारीको लागि घरघुरी सर्वेक्षण गर्ने सहयोगीहरुको नामावली	१११
अनुसुची २: पाश्वर्चित्र तयारी कार्यमा परिचालित विशेषज्ञहरुको नामावली	१११

इलाम नगरपालिका बड़ा नं.८
अवस्थिति नक्सा

परिच्छेद – १

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

वस्तुगत विवरण (**Profile**) भन्नाले कुनै स्थान, क्षेत्रमा रहेको जनसंख्या, भौगोलिक अवस्था, समाजिक विशेषता, प्राकृतिक सम्पदा, आर्थिक अवस्था, विकासको स्थिति आदि स्पष्ट हुने आधारभूत तथ्यांक, सूचक वा आधाररेखाको विवरण रहेको दस्तावेज हो । वस्तुगत विवरणलाई नेपालीमा “पार्श्वचित्र” पनि भनिन्छ । साथै कुनै प्रशासनिक वा भौगोलिक क्षेत्र बारेको तथ्याङ्क प्राप्ती, विश्लेषण तथा प्रस्तुती गरिएको विवरणलाई पनि वस्तुगत विवरण (**Profile**) भन्ने गरिएको छ ।

नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको मूल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहको हुने र राज्यशक्तीको प्रयोग तीनै तहले संविधान र कानून बमोजिम गर्ने व्यवस्था गरेको छ । संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अन्तरसम्बन्ध सहकारिता, सहअस्तित्व र समन्वयको सिद्धान्तमा आधारित हुने व्यवस्था गरेको छ । संविधानको अनुसूची द को स्थानीय तहको अधिकारको सूचीको क्रमसंख्या ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख संकलन सम्बन्धी अधिकार तथा क्रमसंख्या १७ मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी अधिकारलाई सूचीकृत गरेको छ । नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरुको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदनले स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, वेरोजगारको तथ्याङ्कहित स्थानीय तहको आधारभूत तथ्याङ्क, संभाव्य प्राकृतिक, भौतिक र साँस्कृतिक श्रोत साधनको तथ्याङ्कीय अभिलेख, सूचना तथा प्रविधियुक्त तथ्याङ्क व्यवस्थापनलाई स्थानीय तहको कार्यक्षेत्र भनी उल्लेख गरेको छ । उपरोक्त संवैधानिक व्यवस्था र अधिकारको व्याख्या अनुसार स्थानीय तहको विस्तृत र खण्डीकृत तथ्याङ्क सहितको वस्तुगत विवरण तयार गर्न आधारभूत प्रक्रिया, विधि र फारामहरु सहितको गाउँ/नगरवस्तुगत विवरणतयारी कार्यविधि, २०७४ जारी गयो । यसै कार्यविधि बमोजिम नगरपालिकाको जनसंख्या, आर्थिक, सामाजिक, प्राकृतिक, भौतिक, वन, वातावरण र विपद तथा संस्थागत वस्तुस्थिति स्पष्ट भल्क्तने तथ्याङ्कको मान्य सिद्धान्त अनुसारसँै नगरपालिका/वडापालिकाको वस्तुगत विवरणतयार गर्नुपर्ने कानूनी व्यवस्था गरियो । स्थानीय स्थानीय सरकार संचालन २०७४ ले को दफा १२ को २ ख मा वडा भित्रको तथ्यांक अध्यावधिक र संरक्षण गर्ने जिम्मेवारी तोकेको छ सोही आधारमा इलाम नगरपालिका वडा नं. द, इलामले आफ्नो वडाको वस्तुगत विवरण (**Profile**) तयार गर्ने कार्य प्रक्रियागत रूपमा गरेको हो ।

इलाम नगरपालिका वडा नं. द ले यस वस्तुगत विवरण (**Profile**) दस्तावेजमा प्रस्तुत भएका तथ्यांक तथा सूचनाहरुको आधारमा आगामी वडा तथा नगरपालिकाको कार्यक्रम तथा योजनाहरु प्रस्ताव गर्न मद्दत हुनेछ । साथै त्यसले अन्य सरकोकारवालाहरुलाई विकासका कृयाकलाप संचालन गर्न सहयोग पुऱ्याउने हुनाले वस्तुगत विवरणमा भएका तथ्यांक र सूचकका आधारमा नगरपालिका/वडापालिकाको एकीकृत ग्रामीण विकास योजना समेत तयार गरी सोही बमोजिम स्थानीय तहमा विकास निर्माणका कामहरु अधि बढाउन पर्ने नीतिगत व्यवस्था छ । सोही बमोजिम जारी भएका निर्देशिका र ढाँचामा यस वडाको वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ । यस वडापालिकाले आफ्नो वडाभित्रको वस्तुगत विवरण तयार गर्नको लागि स्थानीय गैह सरकारी संस्था नामसालिड सामुदायिक विकास केन्द्र इलामको प्राविधिक सहयोगमा यो वडागत वस्तुगत विवरण (**Profile**) दस्तावेज निर्माण कार्य भएको छ ।

१.२ उद्देश्य

यस वस्तुगत विवरण तयारीको प्रमुख उद्देश्य वडा कार्यालय तथा नगरपालिकाको सेवा प्रवाह तथा विकास प्रक्रियाका नीति नियम तयारी, योजना तथा कार्यक्रमहरु तयार गर्न अत्यावश्यक आधारभूत तथ्यांक, सूचना वा विवरणहरु आवश्य पर्ने हुन्छ । तथ्यांक तथा सूचना संकलन, विश्लेषण तथा व्यवस्थापनका न्यूनतम विषयहरुमा एकरूपता जरूरी छ । यस्को लागि स्तरीयता कायम गरी तथ्यांक संकलनका पद्धति, प्रक्रिया, औजार तथा प्रक्रियाहरु निर्धारण भएको स्तरीय ढाँचामा वस्तुगत विवरण तयारी गरी यस वडा कार्यालय तथा नगरपालिकाको विकास गतिविधिलाई दिशानिर्देश गर्नु नै हो । अन्य उद्देश्यहरु निम्न अनुसार रहेका छन् :

- संघीय शासन प्रणाली बमोजिम गाउँ वस्तुगत विवरण तयार गर्ने कानूनी र नीतिगत आधार सहित कायान्वयनमा लैजाने ।
- स्थानीय तहको तथ्याङ्क व्यवस्थापनमा स्तरीयता कायम गरी वडा तथा नगरको वस्तुगत विवरणको स्तरीय ढाँचा, तथ्याङ्क संकलनका औजार तथा प्रक्रियाको आधारमा काम गर्ने,
- विषय, क्षेत्रगत स्थितिसहित नगरपालिकाको योजना तर्जुमा तयारीका लागि स्तरीय तथ्याङ्कीय सूचकहरु प्रदान गर्ने
- स्थानीय तहमा सूचना प्रविधिमा आधारित तथ्याङ्क व्यवस्थापन गर्न प्रविधि प्रयोग, स्थानीय सरकारमा सूचना प्रविधिमैत्री सूचना व्यवस्थापन संस्थागत गर्ने,
- स्थानीय योजना तर्जुमाका लागि आवश्यक आधाररेखा सूचना विवरण तयार गरी विकास गतिविधि अगाडी बढाउनु ।
- वडा र नगरपालिकाको योजनावद्व विकास प्रणाली स्थापित गर्दै नतिजमा आधारित अनुगमन पद्धति कायम गर्ने ।

१.३ कानूनी तथा नीतिगत आधारहरू

संवैधानिक व्यवस्था, नीतिगत निर्णय तथा व्यवस्था, तथ्याङ्का मान्य सिद्धान्त र आधार, विगतका अनुभव तथा सिकाईलाई आधार मानी गाउँ नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि, २०७४ तयार गरिएको हो । यसमा नेपालको संविधान २०७२, स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्बन्धी ऐन २०७४, नेपाल सरकारको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन, तथ्याङ्क ऐन, स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४ जस्ता कानूनी र नीतिगत व्यवस्थालाई आधार लिईएको छ । साथै साविकमा गाउँ, नगर र जिल्लाको वस्तुगत विवरण तयारीमा अभ्यास गरिएको ढाँचा, विधि तथा प्रक्रियालाई समेत आधारको रूपमा लिईएको छ । केन्द्रिय तथ्याङ्क विभाग, विषयगत मन्त्रालय तथा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय बीच राय परामर्श, छलफल गरी यस क्षेत्रमा विगत लामो समय देखि संलग्न संस्था तथा विज्ञहरूका सुझावहरूलाई समेत समेटेर यो इलाम नगरपालिका वडा नं. ८को वस्तुगत विवरण तयार गरिएको हो ।

संघीय शासन प्रणाली तथा देहाय अनुसारका प्रमुख विद्यमान कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थामा आधारित रही र स्थानीय शासन संचालन ऐन २०७४ । गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि २०७४ बमोजिम चरणबद्ध र व्यवस्थित रूपमा यस इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ ।

गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि, २०७४ बमोजिम गाउँ तथा नगरको वस्तुगत विवरण तयार गर्न अनुसूची १ मा उल्लेख भए अनुसारका कानूनी तथा नीतिगत व्यवस्थाको आधारमा यो बडाको वस्तुगत विवरण तयार गरिएको छ । वस्तुगत विवरण तयारीका नितिगत आधारहरू निम्नानुसार रहेका छन् ।

- **नेपालको संविधान:** नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहको अधिकारको सूचीको क्रमसंख्या ६ मा स्थानीय तथ्याङ्क तथा अभिलेख संकलन सम्बन्धी अधिकार तथा क्रमसंख्या १७ मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी अधिकारलाई सूचीकृत गरेको छ ।
- **नेपाल सरकारबाट स्वीकृत संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको अधिकारहरूको कार्य विस्तृतीकरण प्रतिवेदन:** संविधानको अनुसूची ८ को स्थानीय तहको एकल अधिकारको विस्तृतीकरणले स्थानीय तथ्याङ्क सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड तर्जुमा, वेरोजगारको तथ्याङ्कसहित स्थानीय तहको आधारभूत तथ्याङ्क व्यवस्थापन, तथ्याङ्कीय अभिलेख व्यवस्थापन, सूचना तथा प्रविधियुक्त तथ्याङ्क व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारमा रहेको छ ।
- **तथ्याङ्क ऐन, २०१५ तथा नियमावली २०४१:** जनतालाई अधिक मात्रामा ठोस हित हुने नीति निर्धारण गर्न, सरकारी निकायहरूको प्रशासकीय निपुणता बढाउन र मूलूकको आर्थिक गतिविधिबारे यथार्थ ज्ञान प्राप्त गर्न सरकारलाई यथार्थ आधार चाहिने र त्यस्तो आधार जुटाउन तथ्याङ्क संकलन सम्बन्धी सुविधाको व्यवस्था गर्न तथ्याङ्क संकलन, विश्लेषण, अभिलेख र प्रकाशन गर्ने कामको निमित्त एक केन्द्रीय विभागको स्थापना गरी शान्ति, सुव्यवस्था, जनताको सुविधा र आर्थिक हित कायम राख्न तथ्याङ्क ऐन, २०१५ जारी गरिएको छ ।
- **स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४:** नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०७४ जेठ २ गतेको निर्णय अनुसार स्थानीय तहको सेवा सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी आदेश, २०७४ जारी भएको छ । यस आदेशको अनुसूची ३ मा स्थानीय तथ्याङ्क र अभिलेख संकलन बारेमा र अनुसूची ४ मा गाउँ तथा नगरपालिका कार्यालयहरूले योजना तर्जुमा र तथ्याङ्क अध्यावधिक गर्नु पर्ने व्यहोरा उल्लेख छ । प्रस्तुत आदेशमा जनसांख्यिक, प्राकृतिक, आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, भौतिक पूर्वाधार, रोजगारीको अवस्था, कूल ग्राहस्थ उत्पादन, प्रतिव्यक्ति आय, मानव विकास सूचकांक, राजश्व तथा आयव्यय समेतको तथ्याङ्क संकलन र प्रशोधन गरी राष्ट्रिय तथा स्थानीय सूचना प्रणालीमा आवद्धता र पाश्वर्चित्र तथा श्रोत नक्साको अद्यावधिक अभिलेखनलाई गाउँपालिका वा नगरपालिकाको काम कर्तव्य र अधिकार भनि उल्लेख गरिएको छ ।
- **स्थानीय तहको योजना तथा बजेट तर्जुमा दिग्दर्शन २०७४:** यस दिग्दर्शनको दफा १ मा “प्रत्येक स्थानीय तहले वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा सहभागितामुलक प्रक्रियाबाट नितिजामुलक ढंगले गर्नु पर्ने र योजना र बजेट तर्जुमा गर्नु पूर्व स्थानिय तहको भौगोलिक, सामाजिक, आर्थिक तथा पूर्वाधार लगायतका क्षेत्रको यथार्थ स्थिती देखिने गरी वस्तुगत विवरण (Profile) तयार गर्नु पर्ने छ” भन्ने व्यवस्था रहेको छ ।

स्थानीय सरकार संचालन ऐन: २०७४: स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ३ दफा ११ को उपदफा २ को च (२) र (३) ड को (२), (४), (५) र (६) मा स्थानीय अभिलेख व्यवस्थापन, दफा ११ को उपदफा २ थ (१), (२) (३), (४) र (५) मा वेरोजगारको तथ्याङ्क संकलन तथा दफा १२ को वडा समितिको काम, कर्तव्य अधिकार अन्तर्गत उपदफा २ को ख मा तथ्याङ्क अद्यावधिक तथा संरक्षण अन्तर्गत खण्डीकृत तथ्याङ्क र सूचनासहितको वडाको पार्श्वचित्र तयार तथा अद्यावधिक गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१.४ वस्तुगत विवरण तयारीका चरण

गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि, २०७४ को आधारमा यस इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को वस्तुगत विवरण चरणबद्ध, व्यवस्थित र सहभागितामूलक रूपमा तयार गरीएको छ । यस कार्य गर्ने निम्न चरणहरु प्रयोग भएका छन् जुन देहायअनुसार रहेका छन्:

१.४.१ वस्तुगत विवरण ढाँचा, औजार तथा कार्यविधि तयारी (प्रथम चरण)

यस वडाको वस्तुगत विवरण तयारीको लागि गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि, २०७४ को आधारमा किन, कसरी, कहिले र कसले गर्ने भनि सबै तहगत प्रक्रिया निर्धारण गर्न वडाका सबै सरोकारवालाहरुसँग १ दिनको छलफल मिति २०७७ भाद्र २६ गरियो । छलफलवाट वडाको वस्तुगत विवरण तयार गर्ने विषयमा वडापालिका क्षेत्रको भौगोलिक अवस्था, जनसंख्या, सामाजिक, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक, वातावरणीय र संस्थागत वस्तुस्थिति भल्क्ने र भौगोलिक (वडा) तथा सामाजिक (लैंझिक र जातीगत) रूपमा खण्डीकृत विवरण खुल्ने गरी अनुसूची २ बमोजिमको वस्तुगत विवरणको स्तरीय ढाँचामा तयारी छलफल मार्फत स्वीकृत तथा निर्णय भयो । पारिवारिक सूचनाहरूलाई प्रविधिमैत्री वनाउन Mobile Application technology मार्फत संकलन गर्ने निर्णय समेत यसै बैठकवाट गरियो ।

वडाको स्वीकृत वजेटको परिधिभित्र रही, कार्यविधिको आधारमा इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को वस्तुगत विवरण तयारीको लागि स्वीकृत ढाँचा, औजारहरुको प्रयोग तथा कार्यविधि तयारी गरी यस वडाको वस्तुगत विवरण तयारी गर्ने सम्पूर्ण जिम्मेवारी नासाविके इलामलाई दिई समझौता गरियो । जसमा वडाको वस्तुगत विवरण तयारीको लागि कार्यविधिको अनुसूची २ बमोजिमको स्तरीय ढाँचा, अनुसूची ३ (क) र (ख) बमोजिमको तथ्याङ्क संकलन फाराम र यस कार्यविधिमा उल्लिखित प्रक्रिया वडाले स्वीकृत गर्ने निर्णय गरेको हो । यसमा वस्तुगत विवरणको कानूनी तथा नीतिगत आधार, तयारी गोष्ठि, तथ्याङ्क संकलन, भण्डारण, प्रशोधन, विश्लेषण, प्रमाणीकरण कार्यशाला र अन्तिम प्रतिवेदन प्रकाशनका कार्यहरु सम्पन्न गरी कार्य सम्पन्न गरी सबै प्रक्रियाहरु समावेश प्रकासन निर्णय समेत भयो ।

१.४.२ वस्तुगत विवरण तयारी कार्यशाला (द्वितीय चरण)

वस्तुगत विवरण (Profile) तयारीको लागि वडाका पदाधिकारी, कर्मचारी र सरोकारवालाहरु बीच वस्तुगत विवरणको स्तरीय ढाँचा, औजार, तथा कार्यविधिमा छलफल गर्न र तथ्याङ्कको स्रोत तथा तयारी विधिवारे साभा धारणा, बुझाई र अपनत्व कायम गर्न १ दिनको सबै सरोकारवालाहरुको भेला गरी कार्यशाला संचालन गरियो । संझौताको आधारमा वडापालिका स्तरीय सरोकारवाला भेला गराई वस्तुगत विवरण तयारीको लागि समितिको जिम्मेवारी कार्यपालिका नै हुने निर्णय भयो । सोही अनुरूप वस्तुगत विवरण तयारीको लागि आवश्यक प्रक्रियाहरुको विषयमा सबै सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराउने कार्य सम्पन्न भयो । वडापालिका क्षेत्रको भौगोलिक अवस्था, जनसंख्या, सामाजिक, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक, वातावरणीय र संस्थागत वस्तुस्थिति भल्क्ने र भौगोलिक (वडा) तथा सामाजिक (लैंझिक र जातीगत) रूपमा खण्डीकृत विवरण खुल्ने गरी अनुसूची २ बमोजिमको वस्तुगत विवरणको स्तरीय ढाँचा नासाविकेले प्रस्तुत गयो । उक्त विषयवस्तुमा विस्तृत छलफल गरी वस्तुगत विवरणको प्रक्रिया नासाविकेले अगाडी वढाउनका कार्यतालिका सहित कार्यशालावाट स्वीकृत भयो ।

साथै यस भेलामा तथ्यांक संकलनको लागि सूचकका पहिचान र प्रश्नावली तयारी र अन्तिम रूप दिने कार्य सम्पन्न भयो । बैठकले स्थानीय तथ्यांक संकलकहरुको छनौट गर्ने जिम्मेवारी स्थानीय वडा समितिलाई जिम्मेवारी दिईयो र तालिमको लागि तिथि मिति तयारी गरी गर्ने कार्य सम्पन्न गरियो । यस कार्यशालामा वडा प्रमुख, साथै सम्पूर्ण पदाधिकारीहरु, वडा सचिव, विषयगत कार्यालयका प्रतिनिधिहरु, संघसंस्थाका प्रतिनिधिहरु लगायत वडापालिकाले आमन्त्रण गरेका राजनितिक दलका प्रतिनिधिहरु लगायत अन्य आमन्त्रित नागरिक समाजका अगुवाहरु कर्मचारी सबैको उपस्थिती रहेको थियो ।

१.४.३ सहजकर्ता तथा तथ्याङ्क संकलन छनौट अभिमुखीकरण र परिचालन

यस वडाको वस्तुगत विवरण (**Profile**) तयारीका यसै क्षेत्रमा विगतदेखि कार्यरत रहदै आएको संस्था नासाविके इलामलाई छनौट गर्ने निर्णय प्रक्रियागत ढंगवाट भयो । संस्था छनौट भई सकेको सूचना प्राप्त भएपश्चात नासाविकेले इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को तथ्यांक तथा सूचनाहरु संकलनका लागि कार्यविधिको आधारमा वस्तुगत विवरण तयारीसँग सम्बन्धित विषयवस्तुमा प्रारम्भिक छलफलको लागि वैठकको आयोजना गरेको थियो । छलफलमा कार्यक्रमको प्रक्रियागत विषयमा छलफल गरी विभिन्न निर्णयहरु भए । जस्मा गणकहरु स्थानीय टोलहरुबाट छनौट गर्ने र छनौटको जिम्मेवारी स्थानीय वडा समितिलाई दिईको थियो । जिम्मेवारी अनुसार सबै टोललाई समेटने गरी ८ जना गणकहरुको छनौट गरी अभिमुखीकरण कार्याक्रमको लागि नामसालिङ्ग सामुदायिक विकास केन्द्रमा नावावली प्रस्तुत गर्यो ।

गाउँ नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि, २०७४ को आधारमा नासाविकेले घरधुरीमा तथ्यांक संकलनको लागि मोबाइल एप्लिकेशन (**Mobile Application**) निर्माण तथा डाटावेस डिजाइन तयारी गरेको हो । त्यसै गरी अन्य आवश्यक पर्ने प्राथमिक तथा द्वितीय सूचनाहरु संकलनका लागि समेत आवश्य पर्ने फारमहरुको तयारी गरी वडा कार्यालयसंग समन्वय गरी एकजना तथ्यांकशास्त्र संग जानकार स्थानीय स्वयंसेवक छनौट गरी आवश्यक तथ्यांक संकलन गर्नका साथै वडागत तथ्यांक संकलकहरुको निरीक्षण गर्ने जिम्मेवारी दिईएको थियो ।

वस्तुगत विवरण (**Profile**) तयारी कार्यशालावाट गणकहरु छनौट गर्ने जिम्मेवारी नासाविकेलाई दिई अनुसार भौगोलिक तथा घरधुरीसंब्याको अनुपातमा प्रत्येक महिला तथा पुरुषहरु छनौट भई सहभागी भएका थिए । नासाविकेले वडा स्तरवाट छनौट भई आएका तथ्यांक संकलकहरुलाई विद्युतिय तथ्यांक तथा सूचना संकलन मोबाइल एप्लिकेशन (**Mobile Application**) तथा अन्य आवश्यक पर्ने सूचना संकलन सम्बन्धि १ दिने अभिमुखीकरण तालिम नासाविके कार्यालयमा मिति २०७७ साल असोज २५ गते संचालन भएको थियो । अभिमुखीकरण तालिममा गणकहरुलाई परिचालन गर्ने कार्ययोजना समेत तयारी गरी परिचालन गरियो । तालिममा जम्मा ८ जना स्थानीय वडास्तरका तथ्यांक संकलकहरुको उपस्थिती रहेको थियो । तालिम प्राप्त तथ्यांक संकलकहरुको नामावली विवरण अनुसुचीमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

१.४.४ तथ्याङ्क संकलन(तेस्रो चरण)

इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को वस्तुगत विवरण (**Profile**) तयारीका लागि तथ्यांक तथा सूचना संकलनको कार्य निम्न चरणमा संचालन भयो ।

- **घरधुरी स्तरको तथ्यांक संकलन:** तालिम प्राप्त तथ्यांक संकलनहरुलाई आफ्नो आफ्नो टोलहरुको तथ्यांक तथा सूचना संकलनको कार्य निर्धारीत समयमा काम सम्पन्न गर्ने गरी सम्पूर्ण जिम्मेवारी दिई टोल टोलमा पठाईयो । जिम्मेवारी अनुसार सबै टोलहरुको तथ्यांक संकलकहरुले तथ्यांक संकलनको कार्य मिति कार्तिक मसान्तमा सम्पन्न गरेका थिए । मोबाइल एप्लिकेशन (**Mobile Application**) वाट प्रत्येक घरधुरीहरु पारिवारिक विवरणका साथै सबै घरको फोटो र घर रहेको स्थानको GPS Location समेत संकलन गरिएको छ ।
- **समुदाय र टोल स्तर:** घरधुरी स्तरको तथ्यांक समायोजना गरी तथ्यांक प्रामाणिकरण र समुदाय र वडा स्तरको सूचना संकलनको लागि आवश्यक विभिन्न तथ्यांक संकलन फारमहरु तथा चेकलिण्ट तयार गरी प्रत्येक टोलहरुमा गई तथ्यांक प्रामाणिकरण र संकलन गर्ने कार्य सम्पन्न गरियो । टोलमा स्थानीय जिम्मेवारी स्थानीय जानकारहरु सबैको उपस्थितीमा यो कार्य सम्पन्न गरिएको हो । छलफलवाट टोलमा छुट भएका परिवारको विवरण, टोल स्तरका थप तथ्यांक तथा सूचनाहरु संकलन गरिएको हो । टोलस्तरको वैठक तथा उपस्थिती विवरण अनुसुची ....मा प्रस्तुत गरिएको छ ।
- **द्वितीय श्रोतवाट सूचना संकलन:** यस वडाको वस्तुगत विवरण (**Profile**) तयारीको लागि आवश्यक पर्ने सूचनाहरु द्वितीय श्रोतवाट समेत लिईएको छ । जसमा मुख्य गरी राष्ट्रिय जनगणना २०६८, विषयगत कार्यालयका विगत वर्षका प्रतिवेदनहरु, स्थानीय संघसंस्थावाट प्राप्त सूचनाहरु, इलाम नगरपालिकाका साविक वडाहरु इ.न.पा. ६ र ७ को विवरण र इलाम नगरपालिकाको कार्यालय र सम्बन्धित वडा नं. ८ वाट थप आवश्यक सूचनाहरु संकलन गरी समावेश गरिएको छ ।
- **जैविक भौतिक तथ्याङ्क संकलन:** यसै समयमा इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को वस्तुगत विवरण तयारीको लागि आवश्यक पर्ने जैविक भौतिक तथा प्राकृतिक श्रोत सम्बन्धि तथ्य तथ्यांक संकलन कार्य नामसालिङ्ग सामुदायिक विकास केन्द्रका विषय विशेषज्ञहरुद्वारा सम्बन्धित टोलहरुको सहयोगीहरुको सहयोगमा समुदायको स्थलगत अवलोकन गरी सम्पन्न गरियो । उक्त तथ्यांक तथा सूचनाहरुको आधारमा वडा क्षेत्रभित्रको जैविक भौतिक तथा प्राकृतिक श्रोतको प्राप्त तथ्यांकहरुको आधारमा विश्लेषण गरी नक्सा तयार गरी वातावरणीय पक्षलाई समावेश गरिएको छ । यी तथ्यांकहरु संकलन गर्ने प्रकृया यस प्रकार रहेको छ ।

- सम्बन्धित वडाको टोपोग्राफिकल नक्सा र हवाईफोटोको अध्ययन,
- तथ्यांक संकलनका लागि स्थानीय वातावरणका विविध पक्षलाई समेट्ने चार किसिमको (कृषि, वन, वस्ती तथा वार्ड स्तरीय) फारमहरुको निर्माण
- हवाईफोटो तथा नक्सामा देखिएका फरक फरक परिस्थितिकीय प्रणालीलाई फिल्ड भ्रमणद्वारा पत्ता लगाई सो परिस्थितिकीय प्रणालीको वस्तु स्थिति भल्किने गरी निर्माण गरिएको फारम अनुसार तथ्यांक संकलन
- GPS
- संकलित तथ्यांकलाई वातावरणीय पक्ष सँग सम्बन्धित गराउदै विश्लेषण ।

यस प्रक्रिया अनुसार इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को वस्तुगत विवरण (**Profile**) तयारीको लागि सबै परिस्थितिकीय प्रणालीको प्रतिनिधित्व गराउनको लागि प्रत्येक टोल, वनजंगल, खोला खोल्सा, पहिरो तथा विभिन्न सामाजिक स्थान तथा क्षेत्रहरु भ्रमण गर्ने कार्य सम्पन्न गर्न २० दिन लागेको थियो । यस वाहेक मुख्य मुख्य सुचना दाता तथा समूह छलफलबाट पनि जैविक भौतिक तथ्यांकहरु संकलन गरिएको हो ।

१.४.५ तथ्याङ्क प्रशोधन तथा विश्लेषण र श्रोत नक्शा तयारी (चौथौ चरण)

तथ्याङ्कहरुको विश्लेषण, विषयगत समायोजन तथा सफृत्वेयर तालिकीकरण एक महत्वपूर्ण चरण हो । वडा क्षेत्रभित्रको प्राप्त टोलगत रूपमा संकलित पारिवारीक तथ्याङ्क तथा अन्य सूचनाहरुको समायोजन सफृत्वेयर मार्फत तालिकीकरण गरिएको छ । साथै सबै तथ्यांकहरु वडा कार्यालयलाई आवश्यक पर्ने सूचनाको विशेषताका आधारमा वर्गीकरण, प्रशोधन तथा समायोजन गरिएको छ । तथ्यांक तथा सूचनाहरु खण्डकृत गरी विषयगतरूपमा समायोजन गरी तालिकीकरण गरिएको छ । वडा भित्रका सूचनाहरु विश्लेषण गर्दा सामाजिक नक्सा, तथ्याङ्क, सूचना सबै कुरालाई आधार बनाइएको छ ।

जैविक भौतिक तथ्याङ्क संकलन पश्चात सो तथ्याङ्कहरुको आधारमा जि. आई. एस नक्सा तयारी भएको छ र त्यसवाट समेत यस वडाको वर्तमान अवस्थाको विश्लेषण गर्ने कार्य भएको छ । वडाको जि.आई.एस. नक्सा तयार गर्दा श्रोत नक्साहरु, मुख्य जमिनको उपयोग, पूर्वाधार, वातावरणीय संवेदनशिल क्षेत्र, पुर्नस्थापना र संरक्षण गर्नुपर्ने क्षेत्रहरु, वाटो, वास्ति, खोला, प्राकृतिक श्रोत आदि प्रस्तुत गरिएको छ ।

विभिन्न प्रथम तथा द्वितीय श्रोतवाट संकलन गरी समायोजन गरिएका तथ्यांकहरुलाई फिल्ड परिक्षणका लागि वडा कार्यालयमा १ दिने कार्यशालाको आयोजनो गरियो । कार्यशालामा सबै तथ्यांकहरुलाई प्रामाणिकरण गर्ने काम सम्पन्न भयो । कार्यशालामा वडा समिति, वडाका कर्मचारीहरु, राजनैतिक दल, स्थानीय संघ संस्था प्रतिनिधिहरु, शिक्षक, वुद्धिजिविहरुको उपस्थिती रहेको थियो । कार्यशालावाट आएका सल्लाह तथा सुझावलाई यस विवरणमा समावेश गरिएको छ ।

१.४.६ वस्तुगत विवरणको मस्यौदा तयारी(पाचौं चरण)

यस वडापालिकाको समायोजन गरी वडावाट प्रामाणिकरण भै आएको तथ्यांकहरु तथा सूचनालाई गाउँ नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि २०७४ अनुसुची २ अनुसारको ढाँचामा मस्यौदा वस्तुगत विवरण (**Profile**) तयार गरियो । सबै सूचनाहरु खण्डकृत गरी विषयगत आधारमा खण्ड तथा उपखण्ड प्रस्तुत गरी छलफलको लागि मसौदाको रूपमा तयारी गरियो । मस्यौदा वस्तुगत विवरण तयारीको लागि नासाविके इलामले सबै क्षेत्रका विज्ञ (समाजशास्त्री, मानवशास्त्री, अर्थशास्त्री, वन विज्ञ, कृषि विद, वातावरणविद, भूगर्भ विद, सूचना प्रविधि) हरुलाई परिचालन गरी यो मस्यौदा तयार गरेको हो । तयारीको क्रममा प्रयोग भएका विज्ञहरुको विवरण अनुसुचीमा प्रस्तुत छ ।

१.४.७ वस्तुगत विवरण सुझाव संकलन (छैटौं चरण)

निर्धारित ढाँचामा तयारी मस्यौदाको वस्तुगत विवरण माथि छलफल तथा प्रामाणिकरणको लागि वडापालिका स्तरमा १ दिनको कार्यक्रमको आयोजना गरियो । कार्यशालावाट छुटेका, स्पष्ट नभएका विषयहरुमा राय सल्लाह तथा सुझावहरु संकलन भयो । संकलित सुझावहरुको आधारमा इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को वस्तुगत विवरण (**Profile**) तयारीको अन्तिम रूप दिने निर्णय गरियो । साथै उक्त वस्तुगत विवरणलाई आधार लिएर यस वडाले आगामी कार्यहरु अगाडी वडाउने प्रतिवेदन समेत कार्यशालावाट निर्णय भयो ।

१.४.८ गाउँ वस्तुगत विवरण अन्तिम प्रतिवेदन तयारी (सातौं चरण)

इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को मस्यौदा वस्तुगत विवरण (**Profile**) तयारी माथि छलफलका क्रममा उठेका सवाल र सवै सुझावहरूलाई समावेस गरी यस वस्तुगत विवरण(**Profile**) पुस्तिका प्रकाशन भएको छ । यसक अतिरिक्त वडाको वस्तुस्थिती विवरणको आधारभूत सूचनाहरूलाई सवै सरोकारवालाहरूको पहुँच स्थापित गर्ने डिजिटल ड्यास बोर्ड तथा एन्ड्रोइड भर्सनमा मोवाईल एप्लिकेशन पनि तयार गरिएको छ ।

१.५ वस्तुगत विवरणको सीमा

गाउँ/नगर वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधि, २०७४ को आधारमा यो वडापालिकाको वस्तुगत विवरण चरणबद्ध, व्यवस्थित र सहभागितामूलक रूपमा तयार तयार गरीको छ । यसमा वस्तुगत विवरण तयारी कार्यविधिको मर्म अनुसार तयार गर्ने जिम्मेवारी नासाविके इलामलाई दिईएको हो । नासाविके इलामले यसै कार्यविधिको तथा नितिगत कानूनी प्रावधानहरूको अधिन र वडापालिकाले दिएको अधिकार क्षेत्र भित्र रही यो वस्तुगत विवरण तयार गरेको हो ।

यस वस्तुगत विवरण तयारीको केही सिमाहरु निम्नानुसार छन्

- नयाँ पुर्नसंरचना अनुसार समायोजना भएको साविक वडाको तथ्यांक समायोजन भए पश्चात नगरपालिकाले तयार गरेको तथ्यांकसंसंगको तारतम्यता
- छोटो समयमा धेरै प्रक्रियाहरु समेटेर यो वडाको वस्तुगत विवरण तयार गर्नु पर्ने वाध्यात्मक अवस्था
- नवनिर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूमा अनुभवको कमी हुनु,
- वडा कार्यालयमा जनशक्तिको कमी तथा सेवाग्राहीहरूको चापको कारण वडा कार्यालयहरूवाट आवश्यक पर्ने विभिन्न विषयगत सूचनाहरूमा एकरूपता ल्याउन नसक्नु

परिच्छेद -२

इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को संक्षिप्त चिनारी

२.१ भौगोलिक अवस्थिति

इलाम नगरपालिका

नेपालको पूर्वी क्षेत्रमा अवस्थित प्रदेश नं. १ अन्तर्गत इलाम एक पहाडी जिल्ला हो । इलाम नगरपालिका मेची अञ्चल तथा इलाम जिल्लाको सदरमुकाम समेत रहेको जिल्लाकै सबै भन्दा पुरानो एक नगरपालिका हो । पहाडकी रानी भनेर चिनिने यस जिल्लाकै सदरमुकाम रहेको यस नगरपालिका अनुकूल मौसमको कारण आन्तरीक तथा बाह्य आगन्तुकहरुका निम्नित सुन्दर नगरीका रूपमा परिचित रहेको छ । हरित नगरीको रूपमा प्राकृतिक हराभराले इलाम पर्यटकहरुका निम्नित समेत पूर्वको प्रमुख आकर्षणको केन्द्र पनि हो । २६.४०' देखि २७.८०' उत्तरी अक्षांश र ८७.४०' देखि ८८.१०' पूर्वी देशान्तरमा अवस्थित यस जिल्लाले १७०३ वर्ग किलोमिटर क्षेत्रफल ओगटेको छ । यस नगरपालिकाको पूर्वमा माईजोगमाई गाउँपालिका र सूर्योदयन नगरपालिका, पश्चिममा देउमाई नगरपालिका, उत्तरमा सन्दकपुर गाउँपालिका र पाँचथर जिल्ला तथा दक्षिणमा माईनगरपालिका र सूर्योदय नगरपालिका रहेको छ । इलाम नगरपालिकको क्षेत्रफल १७३.३२ वर्गकिलोमिटर रहेको छ ।

वडा नं. ८

नेपालको संविधान २०७२ अनुसार राज्यको पुनर्संरचनाले व्यवस्था गरे अनुसार प्रान्तीय संरचनामा साविकको स्थानीय निकायको रूपमा रहेको गाउँ विकास समिति र नगरपालिकाको सिमांकनमा हेरफेर गर्दा साविकको इलाम नगरपालिकाको सबै भाग र आसपासका अन्य साविकका ७ गाविसहरु (साँखेजुङ्ग, पुवाभुवा, सुम्वेक, वरबोटे, गोदक र सोयाक र इनपा) गाविसका पुरै भाग तथा साविक साझरुम्बा गाविसको वडा १ देखि ६ सम्म, सिद्धियुम्का गाविसको ७ तं वडा र माईपोखरी गाविसको १ देखि ३ वटा साविक वडाहरु समावेश गरी इलाम नगरपालिकामा जम्मा १२ वडाहरु सहितको इलाम नगरपालिका सिमाकन गरिएको छ । इलाम नगरपालिकाको साविकमा रहेका वडा नं ६ र ७ वडालाई समायेजना गरी नयाँ पुनर्संरचनामा इ.न.पा को वडा नं ८ इलाम निर्माण गरिएको छ । यस वडाको वडा कार्यालय हाल यसै वडाको धोविधारा स्थित नामसालिङ्ग सामुदायिक विकास केन्द्रको कार्यालयमा परिसरमा स्थापना गरिएको छ । वडा नं.८ को क्षेत्रफल ९.८ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । यस वडामा २८ वटा टोलविकास समितिहरु संगठीत भएका छन् । यस वडाको पूर्वमा वडा न. ५ वरबोटे, पश्चिममा वडा न. ९ गोलाखर्क उत्तरमा मेची राजमार्ग र दक्षिणमा माईखोला पर्दछ । कृषि तथा पशुपालन एवम् तरकारी उत्पादनको लागि पर्याप्त संभावना रहेको यस क्षेत्रमा विद्युत उत्पादन एवम् नदीजन्य स्रोत निकाकासीको लागि सम्पन्न रहेको छ । ब्राह्मणक्षेत्री, तामाङ, राई, खवास/भूजेल, विश्वकर्मा आदि जातजातीको मिश्रित बसोबास रहेको छ । हिन्दू, बौद्ध, किरात तथा इसाई धर्म मान्ने समुदाय यहाँ बसोबास गर्ने गरेका छन् । शाहरी पूर्वाधारको रूपमा मेची राजमार्गले छोएको एवम् इलाम-नयाँबजार तथा इलाम-माईजोगमाई ग्रामीण सडकले चिरेर गएको हुनाले सडक आसपासका क्षेत्रमा तुलनात्मक रूपमा बाक्लो बस्ती रहेको छ । यस वडाका तिल्केनी, महभीर, मसार, धोविधारा, सिडफिड आदि व्यापारिक महत्व रहेको हुनाले आर्थिक कृयाकलाप सकृद रहेको पाईन्छ ।

२.२ ऐतिहासिक चिनारी तथा नामाकरण

समशितोष्ण हावापानी, पहाडी भूभाग, महाभारत पर्वत श्रुद्खलामा अवस्थित इलाम नगरपालिका इलाम जिल्लाको सदरमुकाम हो । यस वडा इलाम नगरपालिकाको सरमुकारसँग जोडिएको र नगरक्षेत्रका केही स्थानहरु यसै वडामा अवस्थित छ । इलाम नगरपालिकाको मुख्य क्षेत्र, इलाम बजार सन् १८१८ (१८७५ वि.स.) मा इलाम गौडाको मुख्यालयको रूपमा स्थापना भएको हो । उक्त समयमा यसलाई खलझा भनिन्थ्यो । नेपाल भारत विच सम्पन्न सुगौली सन्दिपश्चात नागरी गढीमा रहेको नेपालको प्रशासन बन्दोबस्ती इलामको करफोक र करफोकपछि नामसालिङ्ग हुँदै इलाममा सारिएको हो । सो पश्चात यस क्षेत्रमा बस्ती बढेको र तत्कालमा यहाँ सैनिक शिविर, प्रशासनिक भवन निर्माण तथा अन्य आवश्यक भौतिक संरचनाहरूका स्थापना भएको पाइन्छ । वि.सं १९२० मा बडाहाकिम गजराज सिंह थापाले चिया बगानको स्थापना गरे, साथै वि.सं १९३५ मा ब्रिटिश सरकारको सहयोगमा उनले चिया कारखानाको स्थापना गरे । इलाम बजार वरिपरि बग्गी हिडाउन सक्ने गरी बाटो बनाए । सन् १९५६ (वि.स. २०१३) मा बडाहाकिम सीताराम पन्तले बस्ती विस्तार गरी टुँडिखेलबाट नारायणस्थानसम्म पुऱ्याए, जसको कारण हालको इलाम नगरपालिका पूर्वको महत्वपूर्ण व्यापारिक क्षेत्र बन्न पुऱ्यो । सन् १९५८ (वि.स. २०१५) मा नेपाल सरकारले इलामलाई नगरपालिका घोषणा गर्यो र सन् १९६९ (वि.स. २०१६) मा पदम बहादुर देवान पहिलो चेयरम्यान हुनु भयो । पञ्चायती व्यवस्था लागु भए पश्चात सन् १९६० मा इलाम नगरपालिकाको नाम परिवर्तन गरी इलाम नगर पञ्चायत कायम गरियो र सन् १९६२ मा यसलाई ९ वडामा विभाजन गरियो । सन् १९९० मा प्रजातन्त्रको पूर्नस्थापना पश्चात यसको नाम पुनः इलाम नगरपालिका नै कायम गरियो । २७ वर्ग कि. मी. क्षेत्रफल ओगटेको इलाम बजारलाई ९ वटा वडामा विभाजन गरियो । राज्य पुनरसंरचना

अन्तर्गत २०७३ मा इलाम नगरपालिकाको क्षेत्र विस्तार गरी साविकको २७ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफलबाट १७२.६५ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफल भएको छ, भने वडा संख्या १२ भएको छ। यस अनुसार साविकका इलाम नगरपालिकाका वडा नं ६ र ७ वडालाई समायोजना गरी वडा नं. ८ कायम भएको छ।

सामाजिक आर्थिक, साँस्कृतिक र मनोरञ्जनको हिसाबले इलाम नगरपालिका विशिष्ट र महत्वपूर्ण छ। यस क्षेत्रमा भिन्न समुदाय तथा मानव संस्कृति समावेश छ। यहाँका वासिन्दाको मुख्य धर्म हिन्दू, किरात र बौद्ध हो। प्राचीन भिरालो पहाडी भूवनावट, मनोरम चिया बगान, झरनाहरू, प्राकृतिक घना जंगल, प्रसिद्ध धार्मिक स्थल तथा अद्भूत संस्कृतिको कारण यसलाई पहाडकी रानी पनि भन्ने गरिन्छ। भूवनौटको आधारमा यो समशितोष्ण प्रदेशमा पर्दछ, र बाहै महिना यहाँको मौसम सदावहार रहन्छ। ४८० मिटरदेखि १२९७ मिटरसम्मको उचाइमा अवस्थित, यहाँ विभिन्न प्रकारका वनस्पति र जीवजन्तुको वसोवास छ।

इलाम नगरलाई नेपालको एउटा पर्यटकीय हरितनगरको रूपमा लिइन्छ। यो वातावरणीय क्षेत्रमा नवीनतम कार्य गर्ने नगरपालिकाको रूपमा प्रसिद्ध छ। सन २०१० देखि पोलिथिन झोला प्रयोगमा प्रतिवन्ध गरेपछि यो पोलिथिन झोला मुक्त नगरपालिका भएको छ। यसको आपै फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्र साथै जैविक फोहोर प्रशोधन क्षेत्र यसै वडा नं. ८ मा अवस्थितछ। मुख्य बजार र बजार आसपासका क्षेत्रमा रहेको खुल्ला ठाउँमा पार्क तथा बगैँचा निर्माण भैरहेको छ। त्यसैले, नगर वातावरण संरक्षण तथा व्यवस्थापन तर्फ ज्यादै संवेदनशील छ, भन्न सकिन्छ।

इलामको नामाकरणका सम्बन्धमा विभिन्न किम्बदन्तीहरू छन्। प्राचीन समयमा लिम्बु जातिहरूको बाहुल्यता रहेकोले लिम्बु भाषामा इ र लाम दुई शब्दको अर्थ क्रमशः घुमाउरो र बाटोबाट इलाम नामाकरण भएको एउटा मत पाइन्छ भने अर्को लाज्चा भाषाबाट इ भनेको पुत्का (एक प्रकारको मौरी) र लोम भनेको बासस्थान हुने भएकोले इलाम नाम रहेको पाइन्छ। यसैगरी श्रीमद्भगवतको नवौ स्कन्धमा वर्णन भए अनुसार प्राचीन समयमा इला भन्ने राजाले यस क्षेत्रमा राज्य गरेकाले उनकै नामबाट इलाम नाम रहन गएको भनाइ पाइन्छ।

२.३ वडाको राजनीतिक अवस्थिति :

वर्तमान इलाम नगरपालिकाको पूर्वमा माईजोगमाई गाउँपालिका र सूर्योदय नगरपालिका, पश्चिममा देउमाई नगरपालिका, उत्तरमा पाँचथर जिल्ला र सन्दकपुर गाउँपालिका, दक्षिणमा माई र सूर्योदय नगरपालिका रहेको छ। इलाम नगरपालिका साविकमा भएका २ वडाहरूलाई पर्नुसंरचना गरी हाल ८ न. वडामा रुपान्तरण गरिएको छ। यस वडाको सिमाना पूर्वमा माईजोगमाई गाउँपालिका, पश्चिममा वडा नं. ७ उत्तरमा वडा नं ५ र ६, दक्षिणमा वडा नं. १० रहेको छ। हाल यसको प्रशासनिक केन्द्रको वडा कार्यालय नासाविकेको कार्यालय धोविधारामा भवन राखिएको छ। यो वडा २६ डिसेम्बर ५३ मिनेट १० सेकेण्ड देखि २६ डिसेम्बर ५६ मिनेट १० सेकेण्ड उत्तरी अक्षांस सम्म र ८७ डिसेम्बर ५५ मिनेट ४० सेकेण्ड देखि ८७ डिसेम्बर ५७ मिनेट २१ सेकेण्ड पूर्वी देशान्तरमा रहेको छ। यसको न्यूतम उचाई ४८० मिटर देखि १२२० मिटर सम्म रहेको छ भने कूल क्षेत्रफल ९.८२ वर्गकिलोमिटर रहेको छ।

२.४ धरातलीय अवस्था

यो वडा महाभारत पर्वत शूखलामा अवस्थितछ। यस वडा क्षेत्रमा भएका खोल्सीहरू क्रमशः उत्तरबाट दक्षिणतर्फ गई माई खोलामा मिसिन्छ। भने सम्पूर्ण टोलहरू फाँटिलो क्षेत्र भन्दा पनि केहि भिरालो अवस्थितीमा रहेका छन्। माइनदीको किनार वेशीक्षेत्र र खोल्सी आसपास भू भागमा सिंचाईको सुविधा भएको भागहरू कृषिको लागि महत्वपूर्ण रहेको छ। भौगोलिक विविधताले गर्दा यहाँ पाईने वनस्पति तथा जैविक विविधतामा समेत एकरूपता देखिएन। यस वडाको भौगोलिक अवस्थिति अनुसार क्रमशः दक्षिणी तथा पर्वी मोहडा क्षेत्रबाट उत्तरतर्फ भिरालोपना बढ़दै गएको छ। यस वडाको न्यूनतम उचाई ४८० मिटर र अधिकतम उचाई १२२० मिटर उत्तरी सिमाना सम्म रहेको छ।

२.५ प्राकृतिक सम्पदा

इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ को प्राकृतिक सम्पदाहरूमा यहाँको उर्भरायुक्त माटो, वनस्पति, वन तथा नदी र नदीजन्य उत्पादन, आदि रहेका छन्। यहाँ रहेका सरकारी, निजी र सामुदायिक वनहरूमा भौगोलिक स्वरूप अनुसार जैविक विविधतामा पनि फरकपना रहेको छ। वडाका तल्लो भूभागहरूमा कडा काठ तथा माथिल्लो क्षेत्रहरूमा नरमकाठका रुखहरू पाईन्छ। यसैगरी माई नदीमा रहेको पानी, ढुङ्गा, बालुवा जस्ता नदीजन्य उत्पादन पनि यस नगरको प्राकृतिक स्रोतको रूपका रहेको छ। खर्क पोखरी तथा सिमधारा क्षेत्र साना सिमसार क्षेत्र पनि यस भित्र रहेको छ। सागसब्जी फलफूल खेति तथा अन्य नगदेबाली प्रवर्द्धनको लागि उर्भरायुक्त माटो यस वडा भित्र रहेको छ।

२.६ सांस्कृतिक उत्कृष्टता

विभिन्न धर्मसम्प्रदायमा आस्था एवं विश्वास प्रकट गर्ने भिन्न भिन्न जातजातीको वसोवास रहेको यस वडाक्षेत्रमा सांस्कृतिक रूपमा समेत विविधता पाईन्छ । ब्राह्मण, क्षेत्री, तामाङ्ग, राई, लिम्बु, मगर, नेवार, गुरुङ कामी दमाई आदि समुदायको मिश्रित वसोवास रहेको यस वडामा जातीय मौलिक परम्परा अनुसारको संस्कृति अपनाउने गरिएको छ । जाति विशेष अनुसार मनाईने हिन्दूहरूको दशै तिहार, बौद्धिष्ठ समुदायहरूको लोसार किराँत समुदायको साकेला, क्रिष्णयनहरूको क्रिसमस र अन्य तिथि अनुसारका चाडपर्वहरू पनि मनाईने गरेको छ । यी चाडपर्व मनाउने क्रममा सांस्कृतिक पहिरन समेत लगाउने गरिएको पाईन्छ । यस वडाको सिमा क्षेत्र माईखोलामा प्रत्येक वर्ष माघ १ गते लाग्ने माघेसंक्रान्ति (माईवेनी मेला) यहाँको प्रमुख स्थानीय सांस्कृतिक उत्कृष्टता हो । माघे संक्रान्तीको दिन माईखोलामा स्नान गरी नदीकिनारमा रहेको शिवालयमा पुजाआजा गरे पुण्य प्राप्ति हुन्छ भन्ने जनविश्वास रहेको छ । जिल्लाका भिन्न क्षेत्र र छिमेकी राष्ट्र भारतको दार्जेलिङ्ग, खर्साङ्ग, मिरिक सिक्किम लागायतका क्षेत्रबाट समेत दर्शनार्थीहरू आउने गर्दछन् ।

२.७ वडाको विकासका सम्भावनाहरू

समग्र यस इलाम नगरपालिका वडा न. ८ क्षेत्रका विभिन्न पक्षलाई समेटेर अध्ययन गर्दा विकासका संभावनाहरू निम्नानुसार रहेको छन् । यस संभावनाहरूलाई योजनावद्ध ढंगवाट अगाडी वडाउन सकेमा वडाभित्र र इलाम नगरक्षेत्रको विकासमा ठूलो योगदान हुने छ । यस वडामा भएका विकासका मुख्य संभावनाहरू निम्नानुसार रहेको छ ।

- इलाम नगरपालिकाको वडा न. ८ खाद्य, नगदे एवम् तरकारी वालीका लागि उर्भर माटो र भौगोलिक अनुकूलता रहेको कृषि मार्फत आर्थिक प्रगतिको प्रसस्त संभावना रहेको छ ।
- व्यवसायिक गाई/भैसीपालन पकेट क्षेत्र, फलफूल पकेटक्षेत्र, तरकारी पकेटक्षेत्र, मासुउत्पादन पकेटक्षेत्र निर्धारण गरी कृषि तथा पशुपालनमा व्यवसायिकरण मार्फत ग्रामीण कृषि पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गर्न सकिने संभावना छ ।
- ग्रामीण पर्यटन प्रवर्द्धनको लागि समुदायमा आधारित कृषि पर्यटनको पूर्वाधार तयार भईसकेकोले यसलाई प्रवर्द्धन गर्न सकिने संभावना छ ।
- आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि रक्कलाईम्बिङ्ग, माईवेनी ड्याम्प, बज्रदेवी, खर्कपोखरी, काभ्रेगुफा, छडछडे भरना आदि जस्ता क्षेत्रहरू रहेकोले पर्यटन विकास गर्न सकिने संभावना रहेको छ ।
- पूर्वी नेपालकै धार्मिक सांस्कृतिक पर्यटकीय महत्व बोकेको माईखोला स्थित माईवेनी क्षेत्र यस वडाको सिमानामा पर्ने भएकोले धार्मिक सांस्कृति पर्यटन प्रवर्द्धनको संभावना रहेको छ ।
- इलाम बजार क्षेत्र विस्तारको क्रममा भू उपयोग योजना अनुसार त्याण्ड पुलिङ्ग/जोनिङ्ग गरी यस वडाको धोविधारा, तिल्केनी, महवीर, सिडाफिङ्ग क्षेत्रमा एकीकृत पूर्वाधार विकास गर्न सकिने संभावना रहेको छ ।
- इलाम नगरपालिकाको बजार क्षेत्र विस्तारको लागि यो वडा अनुकूल र बजारक्षेत्रसँग जोडिएको छ त्यसैले आगामी दिनमा इलामनगरक्षेत्रको पूर्वाधार विकास एवम् विस्तारको प्रसस्त संभावना रहेको छ ।
- माईखोला लगायत अन्य सानाठूला खोल्साहरू पनि रहेकोले जलविद्युत, त्यसमार्फतको रोयल्टी संकलन एवम् वैकल्पिक आयआर्जनको संभावना रहेको छ ।
- प्राकृतिक, ऐतिहासिक तथा धार्मिक ठाउँहरूलाई पवित्र आस्था केन्द्रको रूपमा विकास गर्न सकिने संभावना छ ।
- छिमेकी गाउँपालिका तथा नगरपालिका जोड्ने ग्रामीण सडक संजाल व्यवस्थित गरी सडकपूर्वाधारमा ठूलो कार्य गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

२.८ ग्राहरूप्त उत्पादन

यस वडा मुख्यतया कृषि तथा पशुपालन र व्यापार व्यवसायममा आधारित अर्थतन्त्र भएको वडा हो । यहाँको अधिकांश जनसंख्याको जिविकोपार्जन तथा रोजगारीको मुख्य आधार कृषि, पशुपालन तथा व्यापार व्यवसाय नै रहेको देखिन्छ । यस वडाको आर्थिक चहलपहल वृद्धिमा व्यवसायिक रूपमा खेती गरिएको खाद्यान्त लगायतका नगदेबाली, पशुपालन, कुखुरा फार्म, दुध उत्पादन, तरकारी उत्पादन, निर्माण व्यवसाय आदिले मुख्य योगदान पुऱ्याउदै आएको देखिन्छ । यसका साथै आर्थिक अवस्थालाई यिनै क्षेत्रको उत्पादन, गैह्र कृषिजन्य उत्पादन, सेवा, व्यापार तथा वैदेशिक रोजगारी जस्ता आर्थिक क्षेत्रलाई योगदान गर्ने आर्थिक संरचना, कुल ग्राहरूप्त उत्पादन, निर्यातको अवस्थालाई विश्लेषण गरिएको छ ।

परिच्छेद ३

वडाको पारिवारिक विवरण तथा जनसंख्याको अवस्था

यस वडामा पारिवारिक विवरण तथा जनसंख्याको व्यवस्थित अभिलेख राख्ने प्रचलन् तथा परिपाटीको विकास भइ नसकेको अवस्थामा विश्लेषणमा जटिलता देखिए पनि तपशिलका तथ्यांकहरूले वडाको वर्तमान स्थितिको प्रतिनिधित्व गर्ने विश्वास गरिएको छ। यस वडाद्वारा सर्वेक्षण २०७७ अनुसार प्राप्त अभिलेखको आधारमा समग्र जनसंख्याको विश्लेषण गरिएको छ।

३.१ आधारभूत जनसांख्यिक विवरण

यस वडाको समग्र पारिवारिक विवरण तथा जनसंख्याको अवस्थालाई उपलब्ध तथ्यांकहरूको आधारमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ। जसअनुसार यस वडा न. ८ मा कुल घरधुरी संख्या १०६५ रहेको छ भने जम्मा जनसंख्या ४७९७ जना रहेको छ। वडा गत आधारमा यस तथ्यांकलाई हेदा जनसंख्या वृद्धिदर नगर, जिल्ला तथा मुलुकको जनसंख्यासाग तुलना गरिएको छ।

तालिका नं १: आधारभूत जनसांख्यिक विवरण

सि.नं	विवरण	एकाई	सर्वेक्षण २०७७	कैफियत
१	जम्मा परिवार	संख्या	१०६५	
	टोल संख्या	संख्या	२८	
२	जनसंख्या	पूरुष	२४४०	
		महिला	२३५७	
		जम्मा	४७९७	
३	परिवारको औषत आकार	जना	४.५	
४	जनधनत्व प्रतिवर्ग कि.मि.	जना	२८	
५	जनसंख्या वृद्धिदर	प्रतिसत		
६	साक्षरता	प्रतिसत	९१.५६	
७	अपाङ्ग जनसंख्या	संख्या	५८	
		संख्या		
८	५ वर्ष मुनिका जनसंख्या	बालक	१२८	
		बालिका	९०७	
९	७५ वर्ष माधिका जनसंख्या	पूरुष	५२	
		महिला	५८	
१०	आश्रित जनसंख्या	प्रतिसत	३१.३७	
११	महिला घरमुली परिवार	प्रतिशत	१९.६२	
१२	महिलाको नाममा अचल सम्पत्ति	प्रतिशत	३२.३९	

घरधुरी सर्वेक्षण २०७७

३.२ वस्ती र घरपरिवार विवरण

यस वडा क्षेत्रमा साविकका २८ वटा टोलहरू रहेका छन्। यस वडाको टोलहरूको जनसंख्या तथा घरपरिवारहरूको तुलनात्मक अध्ययन गर्दा सबैभन्दा धेरै जनसंख्या आनन्दटोलमा रहेको छ। त्यस्तै सबैभन्दा थोरै घरधुरी प्रगति टोलमा रहेको छ। टोलगत वस्ति तथा घरपरिवार विवरण तल तालिकामा दिइएको छ।

तालिका न.२: वडाको वस्ति तथा घरपरिवार विवरण

सि.नं.	टोल	जम्मा घरधुरी संख्या	जम्मा जनसंख्या	मुख्य वस्तिहरु
१	आचार्य टोल	४०	१७४	आचार्य गाउँ
२	आनन्द टोल टोल	७०	२९०	सरगाउँ
३	कन्चनजंघा टोल	३३	१४४	
४	कोल्टार टोल	५६	२१५	टारगाउँ, गुरुङ गाउँ, सोति
५	खुलाल टोल	३०	१४७	
६	गरिमा टोल	२८	१४३	बल्लो सिङ्गफिड
७	दहालगाउँ टोल	४७	२३२	दहाल गाउँ, तिल्केनी
८	धोविधारा टोल	३७	१८२	धोविधारा
९	नमूना टोल	१८	७८	सिङ्गफिड
१०	प्रगती टोल	१६	८२	महभीर
११	बरगाढी टोल	२३	१११	स्कुलडाँडा
१२	वेनिनगर टोल	४०	१७८	तिल्केनी मोड
१३	बेलडाँडा टोल	२३	१२१	सिङ्गफिड
१४	बौधपार्क टोल	४८	२४६	बौधपार्क, महभीर
१५	मनकामना टोल	२१	८९	सिङ्गफिड
१६	मसार टोल	३६	१४६	मसार
१७	रमाईलो टोल	५२	२१८	धजेडाँडा
१८	राङ्गाउँ टोल	३१	१३८	राङ्गाउँ
१९	रामजी टोल	३२	१४९	रामजी डाँडा
२०	संगम टोल	५४	२५४	खवास गाउँ, खप्परे
२१	सवस्टेसन टोल	४०	१८१	सवस्टेसन, पाटीगाउँ
२२	सिंहदेवि टोल	५७	२४२	सिङ्गफिड
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	२८	१२३	खर्कगाउँ
२४	सिंहदेवि मसार टोल	३३	१३६	मसार
२५	सिंहवाहिनी	६१	२७४	सिंहवाहिनी, पाटीगाउँ
२६	सिद्धार्थनगर टोल	४०	१८०	
२७	सूर्योदय टोल	२८	११८	सिङ्गफिड
२८	सेतिदेवि टोल	४३	२०६	
	जम्मा	१०६५	४७९७	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

३.३ जनसंख्या वितरणको अवस्था

यस वडामा जम्मा १०६५ घरधुरी रहेको छ भने जम्मा जनसंख्या ४७९७ रहेको छ। जनअनुसार पुरुष जनसंख्या २४४० (५०.८६ प्रतिशत) र महिला २३५७ (४९.१४ प्रतिशत) रहेको छ। त्यसैगरी प्रतिपरिवार औषत जनसंख्या ४.५ जना रहेको छ। टोलगत आधारमा जनसंख्या वितरणको अवस्थालाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ३ : टोलगत आधारमा जनसंख्या वितरण

सि.नं.	टोल	जम्मा घरधुरी	पुरुष	महिला	जम्मा जनसंख्या	जनघनन्त्र
१	आचार्य टोल	४०	८३	९१	१७४	
२	आनन्द टोल टोल	७०	१४८	१४२	२९०	
३	कन्चनजंघा टोल	३३	८२	६२	१४४	
४	कोल्टार टोल	५६	१०५	११०	२१५	
५	खुलाल टोल	३०	६९	७८	१४७	
६	गरिमा टोल	२८	७३	७०	१४३	
७	दहालगाउँ टोल	४७	१२०	११२	२३२	
८	धोविधारा टोल	३७	९४	८८	१८२	
९	नमूना टोल	१८	४१	३७	७८	
१०	प्रगती टोल	१६	४३	३९	८२	
११	बरगाढी टोल	२३	५६	५५	१११	
१२	बेनिनगर टोल	४०	८८	९०	१७८	
१३	बेलडाँडा टोल	२३	५८	६३	१२१	
१४	बौत्रपार्क टोल	४८	११७	१२९	२४६	
१५	मनकामना टोल	२१	४५	४४	८९	
१६	मसार टोल	३६	७४	७२	१४६	
१७	रमाईलो टोल	५२	१२६	९२	२१८	
१८	राइगाउँ टोल	३१	६९	६९	१३८	
१९	रामजी टोल	३२	७५	७४	१४९	
२०	संगम टोल	५४	१२७	१२७	२५४	
२१	सवरस्टेसन टोल	४०	९५	८६	१८१	
२२	सिंहदेवि टोल	५७	१२०	१२२	२४२	
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	२८	५८	६५	१२३	
२४	सिंहदेवि मसार टोल	३३	७३	६३	१३६	
२५	सिंहबाहिनी	६१	१४३	१३१	२७४	
२६	सिद्धार्थनगर टोल	४०	९६	८४	१८०	
२७	सूर्योदय टोल	२८	६४	५४	११८	
२८	सेतिदेवि टोल	४३	९८	१०८	२०६	
	जम्मा	१०६५	२४४०	२३५७	४७९७	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

तालिका न. ३ (ख): बहालमा बसेका परिवार एवम् जनसंख्या वितरण

यस वडामा जम्मा १६ परिवार भाडामा वस्ने गरेको पाईएको छ, भने जम्मा जनसंख्या ४७३ रहेको छ। जसअनुसार पुरुष जनसंख्या २२० र महिला २४३ रहेको छ। यस वडाको बजारको आसपासको क्षेत्रहरूमा वढी परिवारहरू भाडामा वस्ने गरेको पाईन्छ, टोलगत आधारमा बहालमा वस्ने परिवार तथा जनसंख्या वितरणको अवस्थालाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ४ : भाडामा बस्ने परिवारहरूको जनसंख्या जनसंख्या वितरण

सि.नं.	टोलको नाम	परिवार संख्या	जनसंख्या		
			महिला	पुरुष	जम्मा
१	आचार्य टोल				
२	आनन्द टोल टोल	२०	५५	४८	१०३
३	कन्चनजंघा टोल	१	२	२	४
४	कोल्टार टोल				
५	खुलाल टोल	२	६	२	८
६	गरिमा टोल				
७	दहलगाउँ टोल				
८	धोविधारा टोल	१५	५०	४९	९९
९	नमूना टोल	१	१	३	४
१०	प्रगती टोल				
११	बरगाढी टोल	१	१	१	२
१२	वेनिनगर टोल	२०	४९	५२	१०१
१३	बेलडाँडा टोल				
१४	बौद्धपार्क टोल				
१५	मनकामना टोल				
१६	मसार टोल				
१७	रमाईलो टोल	१	१	१	२
१८	राइगाउँ टोल				
१९	रामजी टोल				
२०	संगम टोल	१	२	३	५
२१	सवस्टेसन टोल	४	६	३	९
२२	सिंहदेवी टोल	११	३१	३०	६१
२३	सिंहदेवी खर्क टोल	१	१	१	२
२४	सिंहदेवी मसार टोल				
२५	सिंहबाहिनी	१६	३५	३९	७४
२६	सिद्धार्थनगर टोल				
२७	सूर्योदय टोल	२	३	४	७
२८	सेतिदेवी टोल				
	जम्मा	९६	२४३	२३०	४७३

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

३.४ उमेर तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्या विवरण

यस वडामा रहेको जम्मा जनसंख्या मध्ये ५०.८६ प्रतिशत पुरुष ४९.१४ प्रतिशत महिला जनसंख्या रहेको छ। उमेरगत आधारमा यस शीर्षकमा विभिन्न २० वटा उमेरसमूहहरूमा वर्गीकरण गरी अध्ययन गरिएको छ। ५ वर्ष मुनीका जनसंख्या ४.९७ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। उमेर समूहको आधारमा सबैभन्दा धेरै जनसंख्या १५ देखि १९ वर्षको ९.५३ प्रतिशत रहेको छ, भने सबैभन्दा कम ९० देखि ९४ वर्ष सम्म उमेर समूहको ०.१० प्रतिशत जनसंख्या रहेको देखिन्छ। उमेर समूह अनुसार महिला तथा पुरुष जनसंख्या विवरण तालिकमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न.४: उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसारको जनसंख्या विवरण

सि.नं	उमेर समूह	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत
१	० - ४	१२८	१०७	२३५	४.९७
२	५ - ९	१५६	१६७	३२३	६.७२
३	१० - १४	२१७	१९३	४१०	८.५३
४	१५ - १९	२३८	२२०	४५८	९.५३
५	२० - २४	२१६	२२७	४४३	९.२२
६	२५ - २९	२०३	२५०	४५३	९.४३
७	३० - ३४	२२९	२०७	४३६	९.०८
८	३५ - ३९	२११	२०४	४१५	८.६४
९	४० - ४४	१८१	१५९	३४०	७.०८
१०	४५ - ४९	१४१	१३८	२७९	५.८१
११	५० - ५४	१५०	१२१	२७१	५.६४
१२	५५ - ५९	९२	९८	१९०	३.९५
१३	६० - ६४	९२	८२	१७४	३.६२
१४	६५ - ६९	८२	६९	१५१	३.१४
१५	७० - ७४	५२	५७	१०९	२.२७
१६	७५ - ७९	२३	२६	४९	१.०२
१७	८० - ८४	१९	१९	३८	०.७९
१८	८५ - ८९	७	११	१८	०.३७
१९	९० - ९४	३	२	५	०.१०
२०	९५ भन्दा माथी	०	०	०	०
जम्मा		२४४०	२३५७	४७९७	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

३.५ मातृभाषाको आधारमा जनसंख्या विवरण

यस वडामा विभिन्न भाषा बोल्ने जनसंख्या पाईन्छ । जस अनुसार सबैभन्दा धेरै ९४.२० प्रतिशत जनसंख्याले नेपाली भाषा बोल्ने गर्दछन् । त्यस्तै तामाङ्ग भाषा बोल्ने २.२३ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी राई १.७० र लिम्बु भाषा बोल्ने १.३३ प्रतिशत प्रतिशत रहेको पाईन्छ । विभिन्न जातजाती अनुसार आफ्नो मातृभाषा बोल्ने गरेको भएपनि माध्यम भाषाको रूपमा नेपाली भाषानै प्रयोग गर्ने गरिएको छ । वडाको टोलगत आधारमा भाषाअनुसारको जनसंख्या विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न.६: मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या विवरण

सि.नं.	टोल	नेपाली	राई	मगर	गुरुङ	लिम्बु	तामाङ	नेवारी	अन्य	जम्मा
१	आचार्य टोल	१७४								१७४
२	आनन्द टोल टोल	२९०								२९०

३	कन्चनजंघा टोल	१४३	१								१४४
४	कोल्टार टोल	२०७		५	१		२				२१५
५	खुलाल टोल	१४७									१४७
६	गरिमा टोल	१४३									१४३
७	दहालगाउँ टोल	२३२									२३२
८	धोविधारा टोल	१७६	५					१	१८२		
९	नमूना टोल	७२				६				७८	
१०	प्रगती टोल	८२								८२	
११	बरगाढी टोल	१०४				३		४		१११	
१२	वेनिनगर टोल	१६६		१	४		७			१७८	
१३	बेलडाँडा टोल	१२१								१२१	
१४	बौत्रपार्क टोल	२४६								२४६	
१५	मनकामना टोल	८९								८९	
१६	मसार टोल	१२९	३			४	१०			१४६	
१७	रमाईलो टोल	२१०				४	४			२१८	
१८	राहगाउँ टोल	७४	४४			२	१८			१३८	
१९	रामजी टोल	१२१	७				२१			१४९	
२०	संगम टोल	२३२	३			१८	१			२५४	
२१	सवस्टेसन टोल	१७०				३	६	२		१८१	
२२	सिंहदेवि टोल	२३७	५							२४२	
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	१०६			१	१५	१			१२३	
२४	सिंहदेवि मसार टोल	११७					१५	४		१३६	
२५	सिंहबाहिनी	२५२	१०			३	९			२७४	
२६	सिद्धार्थनगर टोल	१८०						०	१८१		
२७	सूर्योदय टोल	९६	४			६	१२			११८	
२८	सेतिदेवि टोल	२०६								२०६	
	जम्मा	४५२२	८२	५	६	६४	१०७	१०	१	४८०१	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

३.६ धर्म अनुसार जनसंख्या विवरण

मिश्रित जातजातिको वसोवास रहेको यस वडामा धार्मिक दृष्टिमा फरक नै मान्य सकिन्छ। यहाँ विषेश गरी हिन्दु, बौद्ध, किराँत, ईसाइ, लगायतका धर्मावलम्बीहरु वसोवास गरेका पाइन्छ। यहाँ वसोवास गर्ने कुल जनसंख्या मध्ये हिन्दु ७०.२९ प्रतिशत, बौद्ध १६.९८ प्रतिसत, किराँत धर्म मान्य जनसंख्या १० प्रतिशत, ईसाइ २.५८ प्रतिशत रहेको छ। यहाँ वसोवास गर्ने जातजातिहरुको आफ्नै मौलिक धर्म संस्कृति अनुसार आ-आफ्नै परम्परा रीतिरिवाज अनुसार चाड पर्व, धार्मिक उत्सवहरु मनाउँदा एकआपसमा सहयोग गर्ने गरेको पाइन्छ। धर्म अनुसारको जनसंख्या विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका न. ७ : टोलगत आधारमा धर्म अनुसारको जनसंख्या विवरण

टोल	हिन्दू	बौद्ध	किरात	इसाई	अन्य	जम्मा
आचार्य टोल	१२१	५३				१७४
आनन्द टोल टोल	२३५	३६	१४	५		२९०
कन्चनजंघा टोल	१३३		११			१४४
कोल्टार टोल	१२५	६१	२९			२१५
खुलाल टोल	१२६	३	१५	३		१४७
गरिमा टोल	१४३					१४३
दहालगाउँ टोल	१९६	२४	७	५		२३२
धोविधारा टोल	१२०	१०	४५	७		१८२
नमूना टोल	७२	६				७८
प्रगती टोल	७७	५				८२
बरगाढी टोल	८१	२२	२	६		१११
वेनिनगर टोल	१२७	४०	११			१७८
बेलडाँडा टोल	१०७			१४		१२१
बौत्रपार्क टोल	८२	१५६	२	६		२४६
मनकामना टोल	८५			४		८९
मसार टोल	५३	६६	१५	१२		१४६
रमाईलो टोल	१९६	१८		३	१	२१८
राइगाउँ टोल	२३	४४	६९	२		१३८
रामजी टोल	९७	३३	११	८		१४९
संगम टोल	२१४	९	२८	३		२५४
सवस्टेसन टोल	१४१	३१	९			१८१
सिंहदेवि टोल	१३७	६	११			२४२
सिंहदेवि खर्क टोल	९३		१५	१५		१२३
सिंहदेवि मसार टोल	३४	९५	७			१३६
सिंहबाहिनी	१९३	२७	४४	१०		२७४
सिद्धार्थनगर टोल	११६	२३	२६	१५		१८०
सूर्योदय टोल	७१	३३	११		३	११८
सेतिदेवि टोल	१७४	१४	१२	६		२०६
जम्मा	३३७२	८१५	४८२	१२४	४	४७९७

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

३.७ जातिगत आधारमा जनसंख्या विवरण

जातिगत आधारमा यस बडाको जनसंख्यालाई विश्लेषण गर्दा वहुल जातजातीहरुको वसोवास रहेको पाईन्छ । यस टोलमा करी १९ जातीहरुको वसोवास रहेका छ । तुलनात्मक रूपमा क्षेत्री, ब्राह्मण, राई, तामाङ्ग, नेवार जातीहरुको वसोवास धेरै रहेको छ । टोलगत आधारमा जातजाति अनुसारको जनसंख्या विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका न.८: जातिगत आधारमा जनसंख्या

सि.नं.	टोल	जातजाती																			जम्मा	
		क्षेत्री	ब्राह्मण	तामाङ्ग	राई	नेवार	लिम्बु	विश्वकर्मी	गुरुङ	भगर	भुजेल	दर्जी	मुखिया	देवान	थामी	शेर्पा	चौधरी	कुमाल	योगी	माझी	अन्य	
१	आचार्य टोल	६१	२४	७२		४		१३														१७४
२	आनन्द टोल टोल	७६	११९		१४	१९	१	११	२५	१७									४	४		२९०
३	कन्चनजंघा टोल	८३	७		५४																	१४४
४	कोल्टार टोल	८३	३१	९	२९	९		२	४७	५												२१५
५	खुलाल टोल	११२	१७		१३		२		३													१४७
६	गरिमा टोल	५१	५६		८	३				२३										२		१४३
७	दहालगाउँ टोल	१४	१५७	३१	७		५	१२		१	७											२३४
८	धोविधारा टोल	३०	६७	६	२५		१९	६	५	३	४	१७										१८२
९	नमूना टोल	३६	२६	१०			६															७८
१०	प्रगती टोल	७५		१					५	१												८२
११	बरगाढी टोल	५	२३	२६	७	३९	३												६		२	१११
१२	बेनिनगर टोल	३०	४४	१७	११	४५			२०	५								६				१७८
१३	बेलडाँडा टोल	७९	८					३२	१			१										१२१
१४	बौत्रपार्क टोल	३१	१३	१३७		१७	८	२१	६	४							९					२४६
१५	मनकामना टोल	३७	२०		१			१६		१५												८९
१६	मसार टोल	२	३	६४	१४	६	५६		१													१४६
१७	रमाईलो टोल	१२३	१६	२०	३	१	१३	१५		१	११						३			४	२१८	
१८	राइगाउँ टोल	७	१	४४	७२			१२														१३६
१९	रामजी टोल	५७	३४	४६	१२																	१४९
२०	संगम टोल	४५	३	१२	५५	३२	४६	२६		३५												२५४

२१	सवस्टेसन टोल	२१	४०	३५	१७	५०	७	४	५			२										१८१	
२२	सिंहदेवि टोल	५५	२४	७	५५	१०	४२		१	३४			३		६						५	२४२	
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	३२	५५	२	४	१	१५	६													८	१२३	
२४	सिंहदेवि मसार टोल	१७	१४	९२	३	४	५															१	१३६
२५	सिंहबाहिनी	१९	४९	२२	५४	७३	२४	५	१०	१					५							१२	२७४
२६	सिद्धार्थनगर टोल	६९	७	१८	४०	८	१३	१२		१	५		७									१८०	
२७	सूर्योदय टोल	३२	२१	३१	११		९	१०					४										११८
२८	सेतिदेवि टोल	११६	२८	१६	१६	१६	४	४				६											२०६
	जम्मा	१३९ ८	१०७	७९	५२५	३३७	२७ ८	२०७	१२ ९	११ ०	५३	२०	२०	१८	१८	११	६	४	४	२	३२	४७९ ७	
	प्रतिशत	२१.१	१८.	१४.	१०.	७.०	१	५.८	४.३	२.६	२.२	१.१	०.४	०.३	०.३	०.२	०.१	०.१	०.१	०.१	०.१	०.६	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७८

३.८ घरमुलीको विवरण

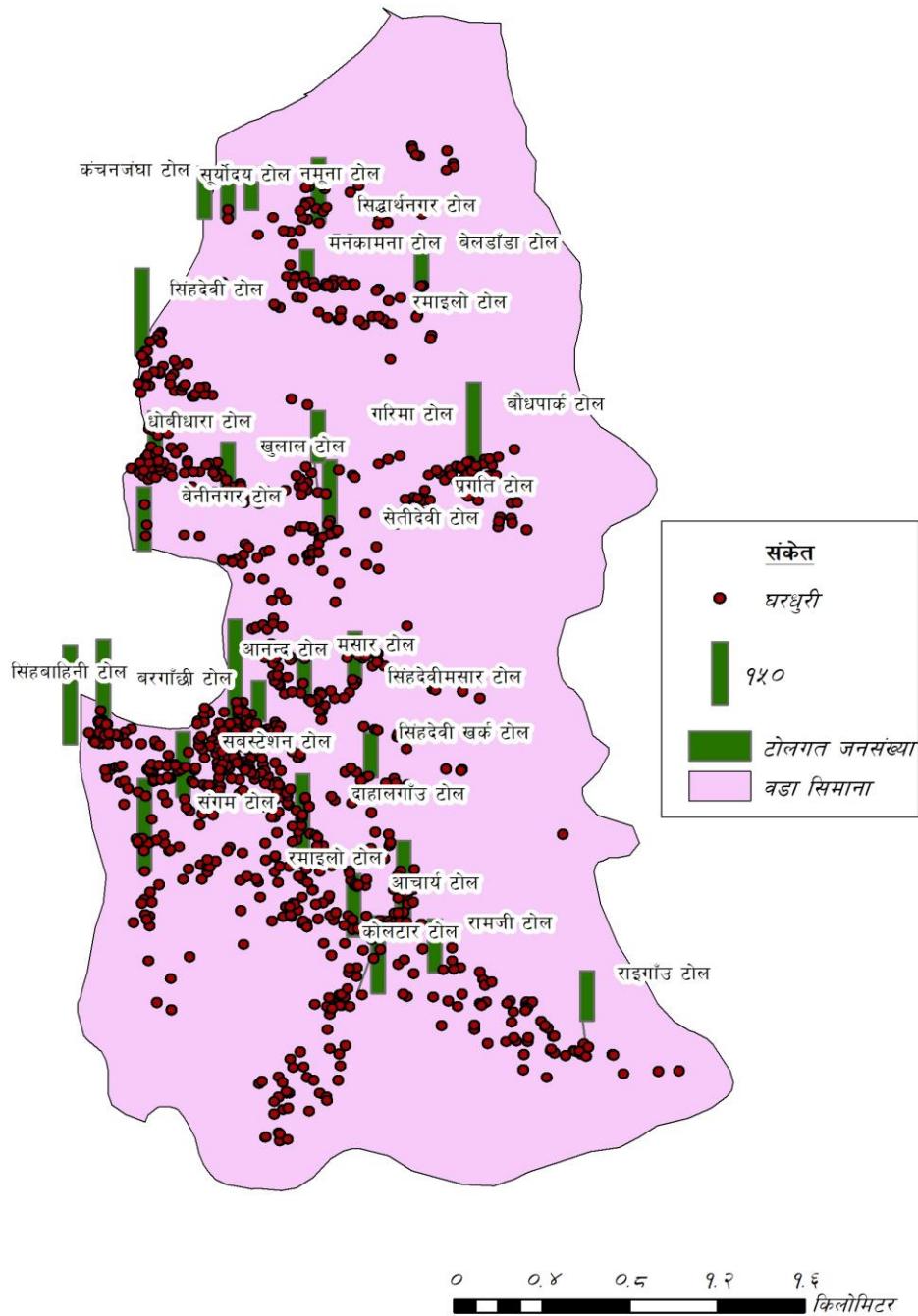
यस वडा भित्र रहेको कुल घरधुरी मध्ये ८०.३८ प्रतिशत घरधुरीमा पुरुष घरमुली रहेका छन् भने १९.६२ प्रतिशत घरधुरीमा महिला घरमुली रहेको देखिन्छ। टोलगत रूपमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ९: लिङ्गका आधारमा घरमुली विवरण

सि.नं.	टोल	पुरुष	महिला	जम्मा
१	आचार्य टोल	३२	५	४०
२	आनन्द टोल टोल	६१	९	७०
३	कन्चनजंघा टोल	२४	९	३३
४	कोल्टार टोल	४४	१२	५६
५	खुलाल टोल	२१	९	३०
६	गरिमा टोल	२५	३	२८
७	दहालगाउँ टोल	३५	१२	४७
८	धोविधारा टोल	३०	७	३७
९	नमूना टोल	१५	३	१८
१०	प्रगती टोल	१०	६	१६
११	बरगाढी टोल	१८	५	२३
१२	बेनिनगर टोल	३१	९	४०
१३	बेलडाँडा टोल	१९	४	२३
१४	बौत्रपार्क टोल	४०	८	४८
१५	मनकामना टोल	१९	२	२१
१६	मसार टोल	३१	५	३६
१७	रमाईलो टोल	४६	६	५२
१८	राइगाउँ टोल	९	१	१०
१९	रामजी टोल	४४	९	५३
२०	संगम टोल	४९	५	५४
२१	सवस्टेसन टोल	२४	१६	४०
२२	सिंहदेवी टोल	४५	१२	५७
२३	सिंहदेवी खर्क टोल	२४	४	२८
२४	सिंहदेवी मसार टोल	२७	६	३३
२५	सिंहबाहिनी	४३	१८	६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल	३२	८	४०
२७	सूर्योदय टोल	२४	४	२८
२८	सेतिदेवी टोल	३४	९	४३
जम्मा		८५६	२०९	१०६५
प्रतिशत		८०.३८	१९.६२	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७५

टोलगत जनसंख्या वितरण इलाम नगरपालिका वडा नं.८

३.९ पेशाका आधारमा जनसंख्या विवरण

यस क्षेत्रको अधिकांश समुदायको पेशा कृषि, पशुपालन तथा घरेलु कार्यमा संलग्न छन् यसको अतिरिक्त अन्य गैर कृषि पेशामा पनि प्रसस्त मानिसहरु सम्लग्न छन् । गैर कृषि पेशा अन्तर्गत मुख्य गरेर राजमार्ग तथा मोटरमाटोको आसपासका मानिसहरुको मुख्य पेशा व्यापार तथा व्यवसाय रहेको छ भने अन्य रोजगारीमा निर्माण मजदुर, वैदेशिक रोजगार गर्ने गर्दछन् । यहाँका मानिसहरु अवसर अनुसार ज्यालादारी र रोजगारी समेत गर्दछन् । यसको अतिरिक्त कतिपय मानिसहरु कृषिको साथै नोकरीमा पनि संलग्न रहेको देखिन्छ । पेशागत जनसंख्याको विवरण तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका न.१०: पेशाका आधारमा जनसंख्या विवरण

सि. नं.	टोल.	कृषि, पशुपालन	मजदुर	डाइभर	उच्चोग व्यवसाय	निर्माण मजदुरी	नोकरी जागीर	पेन्सन	अन्य	प्रविधिक	वैदेशिक रोजगार	लागु नहुने
१	आचार्य टोल	६१	६	२	७	४	१२	५	३०	१	६	
२	आनन्द टोल टोल	२५	९	९	२३	१	४६	३	५	६	१२	
३	कन्चनजंघा टोल	५४	१०		३	१	१७		२१	३	७	
४	कोल्टार टोल	५५	३१	१	४	३	९	६	१७		१५	
५	खुलाल टोल	४७	२	३	८	२	२०	२	१३		८	
६	गरिमा टोल	४९	१०		६		१८	१	२	१	७	
७	दहालगाउँ टोल	६९	४		१२	२	२५	६	४२	३	११	
८	धोविधारा टोल	३३		३	२२		२४	५	२२		४	२
९	नमूना टोल	२६	२		४		६	१	२२		५	
१०	प्रगती टोल	३६	१	१	४		५	१			५	१
११	बरगाढी टोल	२४	४	२	८	१	१२	४	८		४	
१२	वैनिनगर टोल	१२	२	२	३३		३२		१६		९	
१३	बेलडाँडा टोल	५४	२	३		१	६		२८		५	
१४	बौत्रपार्क टोल	८२	१७	१	६		७		३१	१	१६	
१५	मनकामना टोल	४०	३			२	७		२६		५	
१६	मसार टोल	३४	२५	१	३	१	४	४	४		४	
१७	रमाईलो टोल	५१	१३	४	५		१४		११	१	१२	
१८	राइगाउँ टोल	४२	९		२	१	१०		१३		११	
१९	रामजी टोल	६०	५०	८	८		१०		७		९	
२०	संगम टोल	६०	५०	८	८		१०	२	७		९	

२१	सवस्टेसन टोल	१५	१२	४	१४	७	२२	५	५	५	१२	
२२	सिंहदेवि टोल	६१	६	४	२५		१९	१	१५	१	१३	
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	३९	७		६	१	१४	१	४		६	
२४	सिंहदेवि मसार टोल	५३	१५		१		२	२	५		६	
२५	सिंहबाहिनी	३३	१३	८	२१	१	४०		४	५	१६	
२६	सिद्धार्थनगर टोल	७६	६		१	३	१५	१	३४	३	२	
२७	सूर्योदय टोल	४७	३	४	२		६		२४		९	
२८	सेतिदेवि टोल	६३	५	८	४	१	१६	३		२	१३	
	जम्मा	१३०१	३१७	७६	२४०	३२	४२८	५३	४९६	३२	२४१	३

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७५

३.१० आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या विवरण

यस वडा भित्र रहेको कुल जनसंख्या मध्ये ६८.६३ प्रतिशत जनसंख्या अर्थात (३२९५ जना) आर्थिक रूपले सकृदय जनसंख्या रहेको देखिन्छ। उमेरको आधारमा उक्त समूह भित्र १५ देखि ५९ वर्ष भित्रको जनसंख्या समावेश गरिएको छ।

तालिका न. ११: आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या विवरण

सि.नं.	टोल	१५ देखि १९ वर्ष उमेर समूह				२० देखि ३९ वर्ष उमेर समूह				४० देखि ५९ वर्ष उमेर समूह				कूल जम्मा
		पुरुष	महिला	अन्य	जम्मा	पुरुष	महिला	अन्य	जम्मा	पुरुष	महिला	अन्य	जम्मा	
१	आचार्य टोल	११	११		२२	२६	३०		५६	१९	२०		३९	११७
२	आनन्द टोल टोल	२४	१०		३४	४३	५९		१०२	४४	३५		७९	२१५
३	कन्वनजंघा टोल	८	२		१०	३२	३०		६२	१५	१२		२७	९९
४	कोल्टार टोल	९	१२		२१	४५	४२		८७	२०	२५		४५	१५३
५	खुलाल टोल	५	५		१०	२५	३०		५५	१९	१८		३७	१०२
६	गरिमा टोल	९	६		१५	२३	२७		५०	२०	११		३१	९६
७	दहालगाउँ टोल	९	६		१५	४१	४४		८५	२७	२४		५१	१५१
८	धोविघारा टोल	६	५		११	२९	४०		६९	२२	१५		३७	११७
९	नमूना टोल	५	३		८	१४	१७		३१	७	८		१५	५४
१०	प्रगती टोल	६	४		१०	१५	११		२६	८	१०		१८	५४

११	बरगाढी टोल	५	७		१२	१६	२०		३६	१०	१०		२०	६८
१२	वेनिनगर टोल	७	५		१२	३०	३५		६५	२७	२५		५२	१२९
१३	बेलडाँडा टोल	६	७		१३	२२	२२		४४	१३	१४		२७	८४
१४	बौत्रपार्क टोल	८	११		१९	४५	५१		९६	२४	१७		४१	१५६
१५	मनकामना टोल	१०	५		१५	१५	१४		२९	१५	१२		२७	७१
१६	मसार टोल	७	९		१६	२६	२४		५०	१९	१९		३८	१०४
१७	रमाईलो टोल	१०	८		१८	४९	३३		८२	२६	२४		५०	१५०
१८	राङगार्जुं टोल		१		१	९	९		१८	४	१		५	२४
१९	रामजी टोल	७	१०		१७	४९	४९		९८	२५	२०		४५	१६०
२०	संगम टोल	१८	१६		३४	४०	४०		८०	३५	२५		६०	१७४
२१	सवर्टेसन टोल	११	९		२०	३६	३१		६७	२३	२५		४८	१३५
२२	सिंहदेवि टोल	११	१३		२४	४३	४८		९१	३५	२७		६२	१७७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	२	९		११	२१	२३		४४	१३	१५		२८	८३
२४	सिंहदेवि मसार टोल	९	५		१४	१९	२३		४२	१९	१४		३३	८९
२५	सिंहबाहिनी	१६	११		२७	५०	४८		९८	३४	३६		७०	१९५
२६	सिद्धार्थनगर टोल	८	१०		१८	३१	३४		६५	२०	१४		३४	११७
२७	सूर्योदय टोल	३	७		१०	२६	१८		४४	१४	१५		२९	८३
२८	सेतिदेवि टोल	८	१३		२१	३९	३५		७४	१८	२५		४३	१३८
	जम्मा	२३८	२२०		४५८	८५९	८८७		१७४६	५७५	५९६		१०९१	३२९५

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

३.११ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण

यस वडा क्षेत्रमा भएको जनसंख्या मध्ये अपाङ्गताको जनसंख्या विवरणलाई विभिन्न ६ वटा प्रकारमा विभाजन गरी सूचना संकलन गरिएको छ। जसअनुसार दृष्टिविहिन ३ जना रहेको देखिन्छ। यसै गरी बोल्ल र सुन्न नसक्ने १३ जना शारीरिक अपाङ्गता भएका २८ जना स्वर र बोलाई सम्बन्धि अपाङ्गता भएका ३ जना, बौधिक अपाङ्गता भएका ११ जना र अपाङ्गता नभएका ४७३९ जना रहेका छन्। टोलगत रूपमा विस्तृत विवरण प्रस्तुत तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न.१२: अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण

सि.नं.	टोलको नाम	अपाङ्गता नभएका	दृष्टि विहिन	बोल नसक्ने	बौधिक अपाङ्गता	शारीरिक अपाङ्गता	बोलाई अपाङ्गता	सम्बन्धि अपाङ्गता	जम्मा
१	आचार्य टोल	१७१			२	१			१७४
२	आनन्द टोल टोल	२८७	१	१	१				२९०
३	कन्चनजंघा टोल	१४१			१	२			१४४
४	कोलटार टोल	२१२		२	१				२१५
५	खुलाल टोल	१४६						१	१४७
६	गरिमा टोल	१४१			१	१			१४३
७	दहालगाउँ टोल	२३१				१			२३२
८	धोविधारा टोल	१८०				२			१८२
९	नमूना टोल	७८							७८
१०	प्रगती टोल	८०				२			८२
११	बरगाढी टोल	१११							१११
१२	वेनिनगर टोल	१७८							१७८
१३	बेलडाँडा टोल	११८		१		१	१	१२१	
१४	बौत्रपार्क टोल	२४४				१	१		२४६
१५	मनकामना टोल	८८			१				८९
१६	मसार टोल	१४५			१				१४६
१७	रमाईलो टोल	२१३	१	१		३			२१८
१८	राइगाउँ टोल	१३६		१		१			१३८
१९	रामजी टोल	१४३		४	१	१			१४९
२०	संगम टोल	२५३		१					२५४
२१	सवस्टेसन टोल	१७७		१	१	२			१८१
२२	सिंहदेवि टोल	२३८				४			२४२
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	१२१				२			१२३
२४	सिंहदेवि मसार टोल	१३३	१		१	१			१३६
२५	सिंहवाहिनी	२७१		१		२			२७४
२६	सिद्धार्थनगर टोल	१७९				१			१८०
२७	सूर्योदय टोल	११८							११८
२८	सेतिदेवि टोल	२०६							२०६
	जम्मा	४७३९	३	१३	११	२८	३	४७९७	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

तालिका नं. १३: परिचय पत्र लिएको आधारमा अपागंता सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	अपागंता को परिचयपत्र	महिला	पुरुष	जम्मा	कैफियत
१	रातो परिचयपत्र	४	५	९	
२	निलो परिचयपत्र	१५	१७	३२	
३	पहेलो परिचयपत्र	३	५	८	
४	सेतो परिचयपत्र	४	७	११	
५	नखुलेको	४	६	१०	
	जम्मा	३०	४०	७०	

स्रोत: पञ्जकरण शाखा, नगरपालिका

३.१२ बसाई सराई सम्बन्धी विवरण

बसाई सराईको कारण पर्ने प्रभाव तथा असरले जनसंख्याको बुद्धिकर तथा हास ल्याउने कुरामा महत्वपूर्ण प्रभाव पारेको हुन्छ। साथै विकासको तिव्रतामा पनि उत्तिकै भूमिका खेलेको हुन्छ। सामाजिक अवस्था कमजोर हुनु, आर्थिक आर्जनको उपाय नहुनु, आधुनिक प्रविधिको विकासको कमी हुनु, यातायातको सुविधावाट बच्चित रहनु र हरेक अवसरहरु कम हुनु आदि कारणवाट मानिसहरु बसाई सराई गर्दछन्। इलाम नगरपालिका वडा न. ८ बजारीकरणको कारण वस्ती विकास हुदै गरेका क्षेत्र अन्तर्गत पर्दछ। यस वडा क्षेत्रको गत आर्थिक वर्षमा वडा कार्यालयमा अभिलेख रुजु भएको आधारमा अध्ययन गर्दा जम्मा ७ परिवारले बसाई सराई गरेर आएको तथ्याङ्ग पाइएको छ। जुन तथ्याङ्ग हालको परिवार संख्याको ०.६५ प्रतिशत हुन आउँछ। त्यसैगरी यो वर्ष भित्रमा २ घर बसाई सरर अन्यत्र गएको पाइएको छ यो जम्मा घरधुरीको ०.१८ प्रतिशत हुन आउँछ। बसाई सराई गरेर आउनुको कारणहरुमा मुख्य गरेर शिक्षा, रोजगारी, तथा व्यवसाय साथै सेवा सुविधा भएको स्थान छनौटनै प्रमुख कारणको रूपमा पाइएको छ। वडामा विगत १ वर्ष भित्रको बसाई सराई विवरण तालिकामा दिइएको छ।

तालिका न.१४: बसाई सराई सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	साई सराई सम्बन्धी विवरण	धरधुरी	साल
१	बसाई सराई गरी आएको विवरण	७	२०७६/०७७
२	बसाई सरी अन्यत्र जाने	२	२०७६/०७७

स्रोत: वडा कार्यालयको अभिलेख, २०७७

३.१३ व्यक्तिगत घटना तथा अन्य सिफारिस सम्बन्धी विवरण

यस वडामा भएको व्यक्तिगत घटना तथा अन्य सिफारिस सम्बन्धी विवरण निम्न तालिकामा दिइएको छ।

तालिका न.१४: व्यक्तिगत घटना सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	आ.व. २०७५/०७६	आ.व. २०७६/०७७
१	जन्म दर्ता	३०	३६
२	मृत्यु दर्ता	२०	१६
३	सम्बन्धी विच्छेद	०	१
४	विवाह दर्ता	९	८
५	अन्य जिल्लावाट बसाई सरी आएका	१२	७
६	वडावाट बसाई सरी गएका	८	२
७	कुल निवेदन दर्ता	१०४६	१२२६
८	वडा समिति वैठक	२८	२६
९	नाता प्रमाणित अग्रेजी नेपाली	३९	६६
१०	विविध सिफारिस	१८१	२६०
११	जग्गा सम्बन्धी सिफारिस	२२१	१०४
१२	नागरिकताको सिफारिस	१७०	११७
१३	चारकिल्ला प्रमाणीत	२२४	१८२
१४	अन्य मुचुल्का	५०	४३
१५	वार्षिक आमदानी प्रमाणीत	३४	२७
१६	कुल चलानी संख्या	१०२८	९०७

स्रोत: वडा कार्यालयका अभिलेख, २०७७

३.१४ सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमबाट लाभान्वित विवरण

यस वडा क्षेत्रभित्र सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने लाभान्वित जनसंख्या विवरण निम्नानुसार रहेको छ। यसमा स्वैभन्दा बढि जेष्ठ नागरिक त्यसपछि एकल महिलाको संख्या रहेको तथांकवाट देखिन्छ।

तालिका न. १५: वडा अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने व्यक्तिहरुको विवरण

सि. नं.	लक्षित समूह	आ.बा. २०७६/७७ बाट नविकरण भएको संख्या	पहिलो चौमासिक			दोश्रो चौमासिक			तेश्रो चौमासिक			बार्षिक कायम संख्या			
			नयाँ थप संख्या	लगत कट्टा	जम्मा कायम संख्या	नयाँ थप संख्या	लगत कट्टा	जम्मा कायम संख्या	नयाँ थप संख्या	लगत कट्टा	जम्मा कायम संख्या	पुरुष	महिला	अन्य	जम्मा संख्या
१	जेष्ठ नागरीक भत्ता ७० वर्ष माथी	१३२	१०	४	१३८	२	०	१४०	४	२	१४३	६१	८२	०	१४३
२	जेष्ठ नागरीक भत्ता दलित	२	१	०	३	१	०	४	०	०	४	३	१	०	४
३	जेष्ठ नागरीक एकल महिला	३३	२	०	३५	०	०	३५	०	०	३५	०	३५	०	३५
४	विधवा	३६	२	०	३८	०	०	३८	१	२	३८	०	३८	०	३८
५	अपाँग क बर्ग	४	२	०	६	०	१	५	१	०	६	२	४	०	६
६	अपाँग ख बर्ग	१२	३	०	१५	१	०	१६	०	०	१६	६	१०	०	१६
७	दलित बालवाकिं	१२	१	०	१३	१	१	१३	४	२	१६	९	७	०	१६
८	जम्मा	२३१	२१	४	२४८	५	२	२५१	१०	६	२५८	८१	१७७	०	२५८

स्रोत: वडा कार्यालयको अभिलेख आ.बा. २०७६/०७७

परिच्छेद ४

वडाको आर्थिक अवस्था

४.१ प्रमुख आर्थिक विवरण

यस वडा मूलतः कृषि तथा पशुपालन (नगदेवाली) व्यापार तथा वैदेशिक रोजगारीमा आधारित अर्थतन्त्र भएको वडा हो । वडाको बहुसंख्यक जनसंख्याको जिविकोपार्जन तथा रोजगारीको मुख्य आधार कृषि तथा पशुपालननै रहेको देखिन्छ । यहाँको आर्थिक चहलपहलमा सहयोगीको रूपमा खाद्यबाली धान, मकै, गहुँ त्यसैगरी नगदे बालीहरूमा अदुवा, अम्लसो, आलु, सागसब्जी, खोसानी, फलफूल पशुपालन अन्तर्गत गाई, बाखा, बगुँर, कुखुरा, दुध उत्पादन, तथा बनजन्य उत्पादन आदिले मुख्य योगदान पुऱ्याउदै आएका देखिन्छ । त्यसैगरी वाणिज्य, व्यापार र वैदेशिक रोजगारीले पनि सहयोग गरेको छ । यस परिच्छेदमा आर्थिक अवस्थालाई यिनै क्षेत्रको उत्पादन, गैरु कृषि जन्य उत्पादन, सेवा, व्यापार तथा वैदेशिक रोजगारी जस्ता आर्थिक क्षेत्रलाई योगदान गर्ने आर्थिक संरचना, कुल ग्राहकस्थ उत्पादन, आयात तथा निर्यातको अवस्थालाई विश्लेषण गरिएको छ ।

४.१.१ प्राविधिक, सीपयुक्त तथा विशेष दक्षता भएका मानव संशाधनको विवरण

यस वडाभित्र रहेका विभिन्न क्षेत्रहरूमा ११४ जनाले क्षमता विकास तालिमहरू लिएको पाइन्छ । तालिमप्राप्त जनशक्ति वडाभित्रको ठूलो जनशक्ति भएकोले नगरपालिकाले आवश्यकता अनुसार परिचालन गर्दै जानु पर्छ ।

तालिका न. १६: प्राविधिक सीपमूलक तालिम लिएका जनशक्तिको विवरण

प्राविधिक तालिम को प्रकार				
कृषि जे टि ए	पशु जे टि ए	मेकानिक्स	कम्प्यूटर	सिलाई बुनाई
३	४	९	६६	३२

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.१.२ मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरण

यस वडाभित्र रहेको घरधुरी मध्ये कृषि तथा पशुपालनमा सकृयरूपले प्रत्यक्ष संलग्न जनसंख्या ४९.५ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी नोकरी तथा जागिमा १३.९ प्रतिशत, ज्याला मजदुरी ९.४ प्रतिशत, वैदेशिक रोजगार ७.८ प्रतिशत, उद्योग तथा व्यापार ७.७ प्रतिशत रहेको यस वडा भित्र भएको मुख्य पेशा सम्बन्धी विवरणलाई अलगै शीर्षकमा तालिका मार्फत प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.१.३ औषत आमदानी विवरण

यस वडा भित्र रहेको घरधुरीहरूको वार्षिक आमदानीका सम्पूर्ण श्रोतहरूलाई गणना गर्दा वार्षिक १६.१५ प्रतिशत घरधुरीले वार्षिक रु सतरी हजार भन्दा कम आमदानी गर्ने गरेको देखिन्छ भने २४.६९ प्रतिशत घरधुरीले वार्षिक सतरी देखि नब्बेहजार सम्म आमदानी गर्ने गरेकाछन् । त्यसैगरी वार्षिक नब्बेदेखि एकलाख पचासहजार सम्म आमदानी हुने ३०.९९ प्रतिशत, एकलाख पचासहजार देखि दुईलाख पचासहजार सम्म हुने २३ प्रतिशत र दुईलाख पचासहजार भन्दा धेरै आमदानी हुने ५.६१ प्रतिशत घरधुरी रहेका छन् । टोलगत आधारमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न. १७: वार्षिक आमदानी विवरण

सि. नं	टोल	७० हजार भन्दा कम	७० देखि ९० हजार	९० हजार देखि १ लाख ५० हजार	१ लाख ५० हजार देखि २ लाख ५० सम्म	२ लाख ५० हजार भन्दा धेरै	जम्मा
१	आचार्य टोल	५	१२	९	१२	२	४०
२	आनन्द टोल टोल	४	१८	२२	१९	७	७०
३	कन्चनजंघा टोल	८	८	५	९	३	३३
४	कोल्टार टोल	२२	५	१८	११	०	५६
५	खुलाल टोल	८	९	६	७	०	३०
६	गरिमा टोल	४	११	६	५	२	२८
७	दहालगाउँ टोल	५	७	२०	१३	२	४७
८	धोविधारा टोल	५	७	८	१०	७	३७

१	नमूना टोल	२	४	५	५	२	१८
१०	प्रगती टोल	२	३	६	४	१	१६
११	बरगाढ़ी टोल	३	५	६	७	२	२३
१२	वेनिनगर टोल	५	५	२१	९	०	४०
१३	बेलडाँडा टोल	२	८	९	४	०	२३
१४	बौद्धपार्क टोल	८	१०	२०	८	२	४८
१५	मनकामना टोल	३	४	७	७	०	२१
१६	मसार टोल	५	१२	११	८	०	३६
१७	रमाईलो टोल	११	१४	१८	९	०	५२
१८	राइगाउँ टोल	६	१५	७	३	०	३१
१९	रामजी टोल	५	११	११	५	०	३२
२०	संगम टोल	९	१६	१६	१२	१	५४
२१	सवस्टेसन टोल	६	७	१२	८	७	४०
२२	सिंहदेवि टोल	११	१८	१३	१२	३	५७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	३	८	९	६	२	२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल	७	११	८	६	१	३३
२५	सिंहबाहिनी	६	१०	२२	१७	६	६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल	८	१०	१२	८	२	४०
२७	सूर्योदय टोल	४	६	३९	८	१	२८
२८	सेतिदेवि टोल	५	९	१४	१३	२	४३
	जम्मा	१७२	२६३	३३०	२४५	५५	१०६५

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.१.४ पारिवारिक औषत खर्च विवरण

यस वडामा रहेका घरधुरीहरुको वार्षिक खर्च अस्थालाई हेर्दा सबैभन्दा धेरै वार्षिक खर्च हुने क्षेत्र खाना २७ प्रतिशत, शिक्षामा १७ प्रतिशत, कृषि उद्योग व्यापारमा १३ प्रतिशत, लत्ता कपडामा १३ प्रतिशत तथा पारिवारिक स्वास्थ्यमा ७ प्रतिशत खर्च हुने देखिएको छ। उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न.१८: पारिवारिक औषत वार्षिक खर्च विवरण

सि.न.	खर्च विवरण	औषत खर्च विवरण	प्रतिशत
१	खानाखर्च	२७६५९	२७
२	लत्ताकपडा खर्च	१२८६९	१३
३	शिक्षा	१६८५६	१७
४	औषधी उपचार	७५००	७
५	चाडपर्व तथा मनोरञ्जन	१०७६४	१०
६	कृषि, उद्योग र व्यापार	१३२४६	१३
७	संचार तथा अन्य	१२४००	१२
जम्मा		१०१०९४	१००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.१.५ विपन्नता स्तरीकरण विवरण

यस वडामा रहेका कुल घरधुरी मध्य १६.१५ प्रतिशत घरधुरी अति गरिव रहेका छन्। त्यसै गरी २४.६९ प्रतिशत घरधुरी गरिव रहेका छन्। त्यसैगरी सामान्य आर्थिक अवस्था भएको घरधुरी ३०.९९ प्रतिशत, मध्यम २३ प्रतिशत र सम्पन्न घरधुरी ५.१६ प्रतिशत रहेका छन्। टोलगत रूपमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न.१९: विपन्नता स्तरीकरण विवरण

सि. नं	टोल	अतिगरिव	गरिव	सामान्य	सम्पन्न	अतिसम्पन्न	जम्मा
१	आचार्य टोल	५	१२	९	१२	२	४०
२	आनन्द टोल टोल	४	१८	२२	१९	७	७०
३	कल्यनजंघा टोल	८	८	५	९	३	३३
४	कोल्टार टोल	२२	५	१८	११	०	५६
५	खुलाल टोल	८	९	६	७	०	३०
६	गरिमा टोल	४	११	६	५	२	२८
७	दहालगाउँ टोल	५	७	२०	१३	२	४७
८	धोविधारा टोल	५	७	८	१०	७	३७
९	नमूना टोल	२	४	५	५	२	१८
१०	प्रगती टोल	२	३	६	४	१	१६
११	बरगाढी टोल	३	५	६	७	२	२३
१२	बेनिनगर टोल	५	५	२१	९	०	४०
१३	बेलडाँडा टोल	२	८	९	४	०	२३
१४	बौद्धपार्क टोल	८	१०	२०	८	२	४८
१५	मनकामना टोल	३	४	७	७	०	२१
१६	मसार टोल	५	१२	११	८	०	३६
१७	रमाईलो टोल	११	१४	१८	९	०	५२
१८	राइगाउँ टोल	६	१५	७	३	०	३१
१९	रामजी टोल	५	११	११	५	०	३२
२०	संगम टोल	९	१६	१६	१२	१	५४
२१	सवस्टेसन टोल	६	७	१२	८	७	४०
२२	सिंहदेवि टोल	११	१८	१३	१२	३	५७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	३	८	९	६	२	२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल	७	११	८	६	१	३३
२५	सिंहबाहिनी	६	१०	२२	१७	६	६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल	८	१०	१२	८	२	४०
२७	सूर्योदय टोल	४	६	३९	८	१	२८
२८	सेतिदेवि टोल	५	९	१४	१३	२	४३
	जम्मा	१७२	२६३	३३०	२४५	५५	१०६५

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.१.६ खाद्यान्न सुरक्षाको अवस्था

खाद्य सुरक्षाको दृष्टिकोणले यस वडामा भएको घरधुरी मध्ये ८१.०३ प्रतिशत घरलाई आफ्नो उत्पादनले ३ महिना भन्दा कम पुग्ने गरेको देखिन्छ । त्यसै गरी ४ देखि ६ महिना सम्म पुग्ने घरपरिवार ८.७३ प्रतिशत छन् । ६ देखि ९ महिना सम्म पुग्ने घरधुरी १.९७ प्रतिशत, एक वर्ष पुग्ने १.३१ प्रतिशत घरधुरी रहेको छ । यसै गरी आफूले वर्षभरी खानको लागि आफै स्वयंम अन्न उत्पादन नगर्ने घरधुरी ६.९५ प्रतिशत रहेको छ । यसरी हेर्दा यो वडा खाद्य सुरक्षाको दृष्टिले कमजोर अवस्थामा रहेको पाउन सकिन्छ । टोलगत आधारमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न. २०: खाद्यान्न सुरक्षाको पारिवारी अवस्था

सि. नं.	टोल	३ महिना भन्दा कम	४ -६ महिना खानपुग्ने	६-९ महिना खानपुग्ने	बर्ष भरी पुग्ने	उत्पादन नहुने	जम्मा
१	आचार्य टोल	४०					४०
२	आनन्द टोल टोल	५६	२		३	९	७०
३	कन्चनजंघा टोल	२७	५	१			३३
४	कोल्टार टोल	५०	१	२	३		५६
५	खुलाल टोल	२५	४	१			३०
६	गरिमा टोल	२३	४	१			२८
७	दहालगाउँ टोल	४५	२				४७
८	धोविधारा टोल	३७					३७
९	नमूना टोल	१७		१			१८
१०	प्रगती टोल	८	८				१६
११	बरगाढी टोल	१५	२		१	५	२३
१२	वेनिनगर टोल	२४	३	२	२	९	४०
१३	बेलडाँडा टोल	२३					२३
१४	बौन्तपार्क टोल	३९	७	२			४८
१५	मनकामना टोल	२१					२१
१६	मसार टोल	३३	२			१	३६
१७	रमाईलो टोल	३५	६			११	५२
१८	राईगाउँ टोल	१८	८	४		१	३१
१९	रामजी टोल	१४	१०	४	१	३	३२
२०	संगम टोल	३७	१०	१	३	३	५४
२१	सबस्टेसन टोल	२७	४	२		७	४०
२२	सिंहदेवि टोल	५५				२	५७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	२०	२		१	५	२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल	२५	३			५	३३
२५	सिंहबाहिनी	४३	५			१३	६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल	३७	३				४०
२७	सूर्योदय टोल	२८					२८
२८	सेतिदेवि टोल	४१	२				४३
	जम्मा	८६३	९३	२१	१४	७४	१०६५

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.१.७ आवास संरचना विवरण

यस बडामा भएका घरहरु मध्ये बनोट संरचना मूल घरको छानाको प्रकारको आधारमा ढलान भएका घरहरु १९.०६ प्रतिशत, टिनले कच्च रूपमा छापेका घरहरु २३.३८ प्रतिशत जस्ताले छाएका घरहरु ५६.८० प्रतिशत र खरले छाएका घरधुरीको प्रतिशत ०.७५ रहेको छ। टोलगत आधारमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. २१: आवास संरचना विवरण

सि.नं.	टोल	मूल घरको छानाको प्रकार प्रकार				
		आर.सि.सि. ढलान	कच्ची टिन	जस्ता	फुस वा खर	जम्मा
१	आचार्य टोल	१	११	२६	२	४०
२	आनन्द टोल टोल	३३	४	३३		७०
३	कन्यनजंघा टोल	१	५	२७		३३
४	कोल्टार टोल	३	२३	३०		५६
५	खुलाल टोल	३	६	२१		३०
६	गरिमा टोल	३	७	१८		२८
७	दहालगाउँ टोल	११	३	३३		४७
८	धोविधारा टोल	१९	१	१७		३७
९	नमूना टोल	२	२	१४		१८
१०	प्रगती टोल	१	१	१४		१६
११	बरगाढी टोल	४	३	१५	१	२३
१२	वेनिनगर टोल	२६	१	१३		४०
१३	वेलडाँडा टोल	१	३	१९		२३
१४	बौत्रपार्क टोल	३	१४	३१		४८
१५	मनकामना टोल	२	७	१२		२१
१६	मसार टोल	८	१४	१४		३६
१७	रमाईलो टोल	६	१३	३२	१	५२
१८	राइगाउँ टोल	३	१६	१२		३१
१९	रामजी टोल	२	१२	१८		३२
२०	संगम टोल	८	२५	२१		५४
२१	सवस्टेसन टोल	१४	६	२०		४०
२२	सिंहदेवि टोल	१३	१७	२७		५७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	१	९	१७	१	२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल	२	९	२२		३३
२५	सिंहबाहिनी	२४	१२	२५		६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल	१	१६	२०	३	४०
२७	सूर्योदय टोल	१	५	२२		२८
२८	सेतिदेवि टोल	७	३	३३		४३
	जम्मा	२०३	२४८	६०६	८	१०६५

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.१.८ घरको जग सम्बन्धी विवरण

तालिका न. २२: घरको जग सम्बन्धी

टोल विकास समिति	माटो र ढुङ्गा	सिमेन्ट र ढुङ्गा	काठको खम्बा	लोड बियरिङ्ग	अन्य
आचार्य टोल	२६	९	२		३
आनन्द टोल टोल	१९	५१			
कन्चनजंघा टोल	२३	६	१		३
कोल्टार टोल	३५	१७	१	१	२
खुलाल टोल	२३	४		३	
गरिमा टोल	२४	४			
दहालगाउँ टोल	२७	२०			
धोविधारा टोल	१०	३		२१	३
नमूना टोल	१२	६			
प्रगती टोल	१४	१			१
बरगाढी टोल	११	११	१		
बैनिनगर टोल	७	३३			
बेलडाँडा टोल	२०	१			२
बौत्रपार्क टोल	३०	७	१		१०
मनकामना टोल	११	६			४
मसार टोल	२२	१४			
रमाईलो टोल	३३	१६		३	
राइगाउँ टोल	२६	४			१
रामजी टोल	२४	८			
संगम टोल	३९	१५			
सवस्टेसन टोल	१३	२७			
सिंहदेवि टोल	२९	२४		४	
सिंहदेवि खर्क टोल	१५	१३			
सिंहदेवि मसार टोल	२१	११	१		
सिंहबाही	२३	३८			
सिद्धार्थनगर टोल	२६	७			७
सूर्योदय टोल	२१	४	१		२
सेतिदेवि टोल	२१	७		११	४
जम्मा	६०५	३६७	८	४३	४२

४.१.९ भूकम्प प्रतिरोधी घर सम्बन्धी विवरण

तालिका न. २३: भूकम्प प्रतिरोधी घर सम्बन्धी विवरण

टोल विकास समिति	छ	ैन
आचार्य टोल	१८	२२
आनन्द टोल टोल	६७	३
कन्चनजंघा टोल	७	२६
कोल्टार टोल	३३	२३

खुलाल टोल	४	२६
गरिमा टोल		२८
दहालगाउँ टोल	३०	१७
धोविधारा टोल	२०	१७
नमूना टोल	५	१३
प्रगती टोल		१६
बरगाढी टोल	१४	९
वेनिनगर टोल	३८	२
बेलडाँडा टोल	१	२२
बौत्रपार्क टोल	२	४६
मनकामना टोल	२	१९
मसार टोल	२५	११
रमाईलो टोल	३६	१६
राइगाउँ टोल	८	२३
रामजी टोल	१०	२२
संगम टोल	१५	३९
सवरस्टेसन टोल	३१	९
सिंहदेवि टोल	२०	३७
सिंहदेवि खर्क टोल	११	१७
सिंहदेवि मसार टोल	२१	१२
सिंहबाहिनी	४६	१५
सिद्धार्थनगर टोल	९	३१
सूर्योदय टोल	४	२४
सेतिदेवि टोल	१४	२९
जम्मा	४९१	५७४

४.१.१० गरिबीको दर (गरिबीको रेखामुखी रहेको जनसंख्या)

गरिबीको दरलाई अध्ययन गर्दा औषत आयु, युवा साक्षरता, विद्यालय जाने औषत उमेर, प्रति व्यक्ति आय र मानव विकास सूचकाङ्क जस्ता विषयहरु हेर्नु पर्ने हुन्छ । यस वडामा गरिबीको रेखामुनीको जनसंख्या प्रतिसत न्यून रहेको छ ।

४.१.११ आयात र निर्यातको अवस्था

यस वडाका अधिकांश वासिन्दा कृषि तथा पशुपालनमा आश्रित रहेका छन् । यस वडावाट निर्यात हुने सामानहरुमा कृषिजन्य नगदेवाली उत्पादननै प्रमुख हो । अदुवा, अम्लसो, खोर्सानी आदि यहाँवाट निकासीहुने नगदेवाली हुन । नदीजन्य दुइगा, गिटी, बालुवा, आदि स्थानीय स्तरमा नै प्रयोग हुने गर्दछ । यस वडाक्षेत्रवाट निकासी भएको निकासीजन्य स्रोतहरु भापा जिल्ला हुदै देशको अन्यत्र भाग, साथै छिमेकी राष्ट्र भारत सम्म जाने गरेको छ । त्यसैगरी यस वडामा आयात गरिने प्रमुख वस्तुहरुमा खाच्यन्त लगायतका दैनिक उपभोग्य वस्तुहरु, निर्माण सामग्री र अन्य खपतका वस्तुहरु रहको देखिन्छ ।

४.१.१२ औद्योगिक कच्चा पदार्थ उत्पादनको अवस्था

यस वडा क्षेत्रमा प्राकृतिक रूपमा रहेका औद्योगिक कच्चा पदार्थको संभावना भएपनि यसको प्राविधिक अध्ययन हुन सकेको छैन । हाल विशेष गरी यस क्षेत्रभित्रवाट उत्पादन हुने औद्योगिक कच्चा पदार्थहरुमा कृषिमा आधारित कच्चा पदार्थहरु हुन । नजिकैको जिल्लाका विभिन्न बजारहरुमा रहेको व्यबसायिक उत्पादक तथा स्थानीय व्यापारीहरुमा यी मालसामान संकलन तथा बिक्री गर्ने गरिन्छ ।

४.१.१३ कुनै पेशामा आबद्ध नभएको जनसंख्या सम्बन्धी विवरण

तालिका न.२४: बेरोजगार सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	टोल	कुनै पेशामा अबद्ध नभएको जनसंख्या
१	आचार्य टोल	२४
२	आनन्द टोल टोल	११५
३	कन्चनजंघा टोल	२
४	कोल्टार टोल	५२
५	खुलाल टोल	१८
६	गरिमा टोल	२६
७	दहालगाउँ टोल	२७
८	धोविधारा टोल	३८
९	नमूना टोल	१
१०	प्रगती टोल	१९
११	बरगाढी टोल	३२
१२	वेनिनगर टोल	५१
१३	बेलडाँडा टोल	१
१४	बौत्रपार्क टोल	४९
१५	मनकामना टोल	१
१६	मसार टोल	५८
१७	रमाईलो टोल	७०
१८	राङ्गाउँ टोल	३९
१९	रामजी टोल	४३
२०	संगम टोल	६५
२१	सवस्टेसन टोल	६९
२२	सिंहदेवि टोल	५६
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	३६
२४	सिंहदेवि मसार टोल	३६
२५	सिंहबाहिनी	९६
२६	सिद्धार्थनगर टोल	७
२७	सूर्योदय टोल	१
२८	सेतिदेवि टोल	६९

४.१.१४ असंगठित क्षेत्रका ज्यालादारी श्रमिक मजदुरहरुको विवरण

यस बडा कार्यालयमा चालु आर्थिकवर्ष २०७७/०७८ मा १८१ जना ज्यालादारी श्रमिक मुजदुरहरु सुचिकृत भएका छन् ।

जसको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका नं. २५ : बडामा सुचिकृत भएका असंगठित क्षेत्रका ज्यालादारी श्रमिक मजदुरहरुको विवरण

क्र.सं	नाम थर	स्थायी ठेगाना	अस्थायी ठेगाना	बावुको नाम	बाजेको नाम	परिवार संख्या	सम्पर्क नं.
१	सन्जु कन्दडवा	तेहथुम	इ.न.पा. द	राम बहादुर कन्दडवा	डम्बर बहादुर कन्दडवा	४	९८०३६६२६८१
२	नरेन्द्र कुमार तिवारी	ताप्लेजुङ्ग	इ.न.पा. द	नर बहादुर तिवारी	यन्माया तिवारी	६	९८२४९३३०८५
३	राधा चेम्जङ्ग	पाच्चथर	इ.न.पा. द	चतुरध्वज लिम्बु	मकरध्वज लिम्बु	७	९८०६०४९४२७
४	गोमा मगर	इ.न.पा. द		प्रेम बहादुर आले		३	९८४४६९५१८३
५	मिलन साम्पाङ्ग राई	इ.न.पा. द		महाप्रसाद राई	पहलमान राई	५	९८१७०४९७०८
६	राम कुमारी राई	माईपोखरी		ताराबीर राई	सुक बहादुर राई	३	९८०४९७०३७६
७	मेन कुमार श्रेष्ठ	इ.न.पा. द		कुल बहादुर श्रेष्ठ	चन्द्रमान श्रेष्ठ	२	९८६२६०३९४
८	पुष्प कुमार प्रधान	इ.न.पा.		रत्नबीर प्रधान	तुलाराम प्रधान	५	९८४२७०२०२७
९	निंजल श्रेष्ठ	इ.न.पा. द		कुमार श्रेष्ठ	कृष्ण बहादुर श्रेष्ठ	४	९८४२७२१३५५
१०	कृष्ण बराइली	इ.न.पा. द		धनबीर बराइली	तुलबीर बराइली	४	९८६४२६१३१३
११	सोम बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. द		पदम बहादुर तामाङ्ग	चिमचिमे तामाङ्ग	४	९८०३२०१३९२
१२	दलमान तामाङ्ग	इ.न.पा. द		मन कुमार तामाङ्ग	शन्तबीर तामाङ्ग	३	९८०५२४७५२०
१३	बीर बहादुर श्रेष्ठ	इ.न.पा. द		रत्न बहादुर श्रेष्ठ	कुल बहादुर श्रेष्ठ	२	९८१५९३०७५९
१४	पार्वती श्रेष्ठ	इ.न.पा. द		बीर बहादुर श्रेष्ठ	रत्न बहादुर श्रेष्ठ	३	९८१५९४९४८६
१५	होम बहादुर थापा	इ.न.पा. द		अरुण थापा	अम्बर बहादुर थापा	३	९८४९५०१७९८
१६	कुमार खवास	इ.न.पा. द		पुर्ण बहादुर खवास		४	९८१४०३१०३६
१७	लक्ष्मी माया खवास	इ.न.पा. द		भक्त बहादुर भुजेल		२	९८१४०३१०३६
१८	अर्जुन राई	इ.न.पा. द		उर्जिर बहादुर राई		२	९८६५४३६६८९
१९	दिपेश नेम्वाङ्ग	इ.न.पा. द		पृथीमान नेम्वाङ्ग	हर्क बहादुर नेम्वाङ्ग		९८१४०३१०३६
२०	गोपाल राई	इ.न.पा. द		खम्ब बहादुर राई	विर बहादुर राई	२	९८४२७४६५२
२१	तारामाया गड्टौला	इ.न.पा. द		याम लाल श्रेष्ठ	मोतीखर श्रेष्ठ	४	९८१४०३१०२६
२२	देउमाया राई	इ.न.पा. द		रनबीर राई	शेर बहादुर राई	२	९८२५११२६०
२३	रेश बहादुर लिम्बु	इ.न.पा. द		चन्द्र बहादुर लिम्बु		५	
२४	राम बहादुर राई	इ.न.पा. द		पहलमान राई	संकिमान राई	३	९८४४९२२४१
२५	लोक बहादुर बानिया	इ.न.पा. द		धनराज बानिया		२	९८६२६७१४७७
२६	डम्बर तामाङ्ग	इ.न.पा. द		उर्जिर बहादुर तामाङ्ग		२	९८४२७४४२५७
२७	झलनाथ बराल	इ.न.पा. द		बालानन्द बराल	मुक्तिनाथ बराल	५	
२८	अर्जुन राई	इ.न.पा. द		हर्क बहादुर लिम्बु		२	
२९	क्षितिज देवान	इ.न.पा. द		राजु देवान	राम कुमार देवान	३	९८२८५१७०६५
३०	सुरेश तामाङ्ग	इ.न.पा. द		मान बहादुर तामाङ्ग	टेक बहादुर तामाङ्ग	२	९८१८८५२३१९
३१	सन्तोष तामाङ्ग	इ.न.पा. द		दावा तामाङ्ग	चन्मान तामाङ्ग	५	९८४२७३७९६१
३२	पुर्ण बहादुर नेपाली	इ.न.पा. द		पदम बहादुर नेपाली	बृन्दमान नेपाली	२	९८२५११०३४७
३३	विशाल कुमार राई	इ.न.पा. द		राजकुमार राई		२	९८४२७२२७३२
३४	पुर्ण बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. द		लोक बहादुर तामाङ्ग	मान बहादुर तामाङ्ग	५	९८०४९९४८८९
३५	जय बहादुर बानिया	इ.न.पा. द		धनराज बानिया		२	९८२६९४९३५७
३६	केशर बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. द		नर बहादुर तामाङ्ग		३	
३७	दिकु माया बराइली	इ.न.पा. द		याम बहादुर गहते		२	९८४२७२१७०४
३८	फुल माया घले	इ.न.पा. द		चन्द्र बहादुर तामाङ्ग		५	
३९	धन माया घले	इ.न.पा. द		चन्द्र विर घले		३	
४०	विन्द्र कुमारी राई	इ.न.पा. द		विकम सिंह राई		२	९८०६०६१०६६
४१	मन माया आडेन्वे	इ.न.पा. द		हर्क बहादुर लिम्बु	खेम बहादुर लिम्बु	४	९८१७०१६२४९

४२	खडग बहादुर आचार्य	इ.न.पा. द		भिम बहादुर आचार्य	डम्बर बहादुर आचार्य	५	९८४४६२५७७४
४३	बल बहादुर खडगी	इ.न.पा. द		धन बहादुर खडगी	दल बहादुर खडगी	४	९८४२७३८७९९
४४	केशव अधिकारी	इ.न.पा. द		इन्द्र बहादुर अधिकारी	नरसिंह अधिकारी	४	९८०६००८२२७
४५	राजेन्द्र लिङ्गेन	जमुना	इ.न.पा. द	मन बहादुर लिङ्गेन	अरकदल लिङ्गेन	५	९८१६०९५९२२
४६	राजु तामाङ्ग	इ.न.पा. द		सन्च बहादुर तामाङ्ग	धनमान तामाङ्ग	४	९८१६०३२४३७७
४७	मनोज तामाङ्ग	इ.न.पा. द		बहादुर मान तामाङ्ग		४	
४८	अर्जुन कुमार राई	इ.न.पा. द		धन बहादुर राई	मोहनसिंह राई	४	९८१५९९९६८४
४९	मरेश राई	इ.न.पा. द		मान बहादुर राई	चन्द्र बहादुर राई	३	९८१६००६९७९
५०	सन्जु माया खाती	इ.न.पा. द		जसमान कामी	डम्बर बहादुर लोहार	३	९८१६१८०७०४
५१	सनिता वानिया	इ.न.पा. द		ठट बहादुर वानिया	सेर बहादुर वानिया	४	९८४२७७२९१५
५२	प्रकाश राई	इ.न.पा. द		भक्त बहादुर राई	बम बहादुर राई	३	९८१७९५४५७५
५३	मन कुमारी नेम्बाङ्ग	पाँचथर	सिडफिड	चन्द्र बहादुर नेम्बाङ्ग	अच्छम नेम्बाङ्ग	४	९८२६१०२१९१
५४	विविता तामाङ्ग	देउमाइ द	सिडफिड	बुद्धिल तामाङ्ग	धन बहादुर तामाङ्ग	४	९८०४९०४९६७
५५	राम रिमाल	इ.न.पा. द		खम्ब बहादुर रिमाल	लोक बहादुर रिमाल	४	९८०७९१७९४१
५६	भोज बहादुर कमर	इ.न.पा. द		खडग बहादुर कमर	भैरव बहादुर कमर	३	
५७	गंगा माया राई	इ.न.पा. द		रत्नमान राई	सरमान राई	२	सिहवाहिनी
५८	ज्ञान प्रसाद आचार्य	इ.न.पा. द		त्रिमालाल आचार्य	धनपति आचार्य	५	९८१७०९४२५१
५९	बम बहादुर राई	माइजोगमाई	धोविधारा	मन बहादुर राई		४	
६०	मिकुरे तुम्रोक	इ.न.पा. द		नर बहादुर तुम्रोक		३	
६१	गोविन्द इडनाम	इ.न.पा. द		दोक्चे इडनाम	पदम बहादुर इडनाम	४	९८२४९८६८८९
६२	सोनिका तामाङ्ग	इ.न.पा. द		सन्तसिंह तामाङ्ग		५	९८१६०७३९९६
६३	संगीता तामाङ्ग	इ.न.पा. द		छैइ दोर्जे तामाङ्ग		५	
६४	पुर्ण माया गुरुङ	इ.न.पा. द		छत्र बहादुर गुरुङ	खडग बहादुर गुरुङ	३	
६५	गोविन्द श्रेष्ठ	इ.न.पा. द		खडग बहादुर श्रेष्ठ	लछुमन श्रेष्ठ	५	
६६	इन्द्र प्रसाद श्रेष्ठ	इ.न.पा. द		तुलपी प्रसाद श्रेष्ठ	हरिशंकर श्रेष्ठ	३	९८१४०३३३०
६७	सन्तोष लोहार	इ.न.पा. द		जसमान लोहार	डम्बरसिंह लोहार	४	९८२४९८४३२६
६८	मान बहादुर रामदास	इ.न.पा. द		बम बहादुर रामदास	बृहमान रामदास	३	९८०४९९०७३२
६९	सन बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. द		धनजीत तामाङ्ग	लाल बहादुर तामाङ्ग	३	९८०७९५४०७०
७०	भिम बहादुर लिम्बु	इ.न.पा. द		टेक बहादुर लिम्बु	चन्द्र बहादुर	२	
७१	धन कुमारी तामाङ्ग	इ.न.पा. द		चन्द्र बहादुर तामाङ्ग	हस्तमान तामाङ्ग	४	
७२	कुमार आचार्य	इ.न.पा. द		बल बहादुर आचार्य	डम्बर बहादुर आचार्य	३	९८१५९०३०५२
७३	टेक बहादुर रिमाल	इ.न.पा. द		खम्ब बहादुर रिमाल	लोक बहादुर रिमाल	४	९८२८८९९१३१००
७४	मानदेव अधिकारी	इ.न.पा. द		शेर बहादुर ख्त्री	भिम बहादुर ख्त्री	६	९८२५९४८१०७
७५	धन माया राई	इ.न.पा. द		खम्ब बहादुर राई		२	९८४२७२०२४३
७६	संगीता राई	इ.न.पा. द		राज बहादुर राई	विर बहादुर राई	२	९८१५९२३०७९
७७	खोमा रम्तेल	इ.न.पा. द		भेषराज रम्तेल		३	९८१६१०२७८७
७८	फुल माया मुग्राती	इ.न.पा. द		जित बहादुर रम्तेल	दान बहादुर लम्जेल	३	९८१६१०२७८७
७९	चन्द्रकला लिम्बु	इ.न.पा. द		सुखिराम लिम्बु	विश्वराज लिम्बु	४	९८०४९८९१३२
८०	मन कुमार सेलिङ्ग	इ.न.पा. द		दिल बहादुर सेलिङ्ग	धनाङ्ग सेलिङ्ग	६	९८०३१६८८८३
८१	सावित्रा गुरुङ	इ.न.पा. द		केशर बहादुर गुरुङ	सनमान गुरुङ	४	९८१६०४९२७२
८२	राम बहादुर श्रेष्ठ	इ.न.पा. द		भक्त बहादुर श्रेष्ठ	मान बहादुर श्रेष्ठ	३	९८४४६७२५२३
८३	भिम कुमारी राई	माइजोगमाई	धोविधारा	डम्बर बहादुर श्रेष्ठ	लाल प्रसाद लिम्बु	४	९८२३०५८२५६
८४	उर्मिला राई	इ.न.पा. १२	धोविधारा	केन्द्र बहादुर राई	टहलसिंह राई	५	९८२५९५७५३४
८५	कुस्मा लिम्बु	देउमाई ६	धोविधारा	चन्द्र बहादुर लिम्बु		६	९८१५९१२०५०
८६	सुवोध वानिया	इ.न.पा. द		दुर्गाराज वानिया	हिरन्य बहादुर वानिया	३	९८०४९२०५३५
८७	विर बहादुर वि.क.	इ.न.पा. द		पुर्ण बहादुर वि.क.	धोणलाल वि.क.	३	९८१४९९४९४४

८८	पन्च बहादुर लिम्बु	इ.न.पा. द		टेक बहादुर तामाङ्ग	लाल बहादुर तामाङ्ग	३	९८६१०११३२७९
८९	निलिमा गोले तामाङ्ग	इ.न.पा. द		प्रेम बहादुर तामाङ्ग	हर्क बहादुर गोले	२	९८०४९५९६०६
९०	सदिप राई	पाँचथर	नारानथान	हर्कवीर राई	आशविर राई	४	९८०८४२७७८०
९१	तारा देवी दियाली	इ.न.पा. द		पुर्ण प्रसाद लामादे	दोणलाल लामादे	३	९८२४९२२२७३
९२	अमृत राई	इ.न.पा. द		हर्कध्वज राई	टेक बहादुर राई	६	९८४२७३८४६८
९३	सन्त बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. द		सन्च बहादुर तामाङ्ग	धनमान तामाङ्ग	३	९८६५४१३०२०
९४	गणेश तामाङ्ग	इ.न.पा. २	नारानथान	भिम बहादुर तामाङ्ग	ध्वजविर तामाङ्ग	६	९८१५०४६७२७
९५	भिम बहादुर राई	भापा	नारानथान	लछुमन राई	जितमान तामाङ्ग	४	९८६२७३०३४
९६	गंगा तामाङ्ग	इ.न.पा. द		सोम बहादुर तामाङ्ग	पदम बहादुर तामाङ्ग	४	९८२६९२४५००
९७	प्रवेश तामाङ्ग	माईनगरपार्टी लका	महभिर	डिल्ली बहादुर वाइवा	शेर बहादुर वाइवा	३	९८१७००९४२७
९८	शकुन्तला तामाङ्ग	इ.न.पा. द		दुर्गासिंह तामाङ्ग	चतुरलाल तामाङ्ग	४	९८०६०५८३२८
९९	निशा सुनुवार	इ.न.पा. ३	धोविधारा	दुर्गा बहादुर सुनुवार	नर बहादुर सुनुवार	७	९८२४९८१७७८
१००	प्रकाश श्रेष्ठ	इ.न.पा. द		विरवल श्रेष्ठ	लक्ष्मन श्रेष्ठ	४	९८१४३४३१००
१०१	सोम कुमारी वानिया	इ.न.पा. द		धनराज वानिया	जित बहादुर वानिया	२	९८४२७८०८८३
१०२	कविता योगी	माइनगपालि का	आनन्द	नर बहादुर योगी	बृख बहादुर योगी	३	९८०७९२२८७७
१०३	वल बहादुर गुरुङ	इ.न.पा. द		चन्द्र बहादुर गुरुङ	लछीमन गुरुङ	३	९८१५०९३८१६
१०४	टेक बहादुर गुरुङ	इ.न.पा. द		निर बहादुर गुरुङ	रत्न बहादुर गुरुङ	४	९८१७००२६६६
१०५	दिपेन गुरुङ	इ.न.पा. द		कुमार गुरुङ		५	९८१५१५७९१७
१०६	केशर बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. द		दलजित तामाङ्ग		३	९८१६९३०२३४
१०७	लिला माया कार्की	इ.न.पा. द		टेक बहादुर कार्की		५	९८०४९८८३१२
१०८	विष्णु प्रसाद खड्का	इ.न.पा. द		श्री बहादुर खड्का	भिम बहादुर खड्का	७	९८१८९१२९७३
१०९	स्नेहा गुरुङ	इ.न.पा. द		पुर्ण बहादुर गुरुङ	रत्न बहादुर गुरुङ	६	९८१५००७७८४
११०	टंक खड्का	इ.न.पा. द		श्री प्रसाद खड्का	भिम बहादुर खड्का	७	९८४२७८०८८४
१११	उपेन्द्र खड्का	इ.न.पा. द		श्री प्रसाद खड्का	भिम बहादुर खड्का	७	९८२८००८७२८
११२	वसन्ती लिम्बु	इ.न.पा. द		कृष्ण बहादुर मुखिया	पहलमान मुखिया	४	९८४२७४४२४
११३	वंस बहादुर राई	देउमाई न.प ा.	इ.न.पा. द	नन्द बहादुर राई	पहलमान राई	२	
११४	धनराज तामाङ्ग	पाँचथर	इ.न.पा. द	नक्कल बहादुर तामाङ्ग	रहरसिंह तामाङ्ग	६	९८०६०३१२९७
११५	नारायण श्रेष्ठ	इ.न.पा. द		तुलसी प्रसाद श्रेष्ठ	हरिशंकर श्रेष्ठ	६	९८४२७२११४३
११६	नकुल राई	इ.न.पा. द		खुम बहादुर राई	विर बहादुर राई	५	९८१६९१६४३८
११७	धनमाया राउत चौहान	इ.न.पा. द		विर बहादुर चौहान	हस्त बहादुर चौहान	२	९८१४९९४३९९
११८	गीता मुग्राती सार्की	इ.न.पा. द		धन बहादुर सार्की	मकर बहादुर सार्की	३	९८१७००७८७३
११९	याम बहादुर वानिया	इ.न.पा. द		धनराज वानिया		३	९८४२७२७०२२
१२०	कुमारी चौहान	इ.न.पा. द		केन्द्र प्रसाद काप्ले	दल बहादुर काप्ले	७	९८१५००२८३७
१२१	जित बहादुर राई	इ.न.पा. द		अम्बर बहादुर राई	बीरध्वज राई	५	९८०६०८८७२९
१२२	डिल्ली माया नेपाली	इ.न.पा. द		शेर बहादुर कटुवाल		४	९८१४०२३६८५
१२३	रमिला मणि वानिया	इ.न.पा. द		कमल मणि खुलाल	मणिराज खुलाल	५	
१२४	मन बहादुर वानिया	इ.न.पा. द		लक्ष्मी प्रसाद वानिया	नन्दलाल वानिया	४	
१२५	तुलराम राई	पाँचथर	नारायणथा न	मन बहादुर राई	रघुनाथ राई	४	९८१५००३३९१
१२६	अनमोल तामाङ्ग	पाँचथर	इ.न.पा. द	जगतविर तामाङ्ग	वीर बहादुर तामाङ्ग	५	९८२८८१७०५०
१२७	रुपा लिम्बु	इ.न.पा. द		सुर्य बहादुर लिम्बु	मैतसिंह लिम्बु	३	
१२८	विना चेम्जङ्ग	इ.न.पा. द		सुर्य बहादुर लिम्बु	मैतसिंह लिम्बु	४	९८१७०७८८४६
१२९	दिल बहादुर राई	इ.न.पा. द		मन बहादुर राई	रुपधन राई	७	९८१५९२५१४०
१३०	गंगा बहादुर वस्नेत	इ.न.पा. द		टेक बहादुर वस्नेत	श्याम बहादुर वस्नेत	४	

१३१	बालकृष्ण थापा मगर	इ.न.पा. द		राम बहादुर थापा	ध्वज बहादुर थापा	३	९८२४९३८१३४
१३२	रत्न बहादुर खड्गी	इ.न.पा. द		धन बहादुर खड्गी		५	९८४२७२७१३५
१३३	सरस्वती तामाङ्ग	इ.न.पा. द		नर बहादुर तामाङ्ग	दलजित तामाङ्ग	३	९८१५९७६१७५
१३४	भुवनसिंह तामाङ्ग	इ.न.पा. द		नर बहादुर तामाङ्ग	दलजित तामाङ्ग	४	९८०७९९४५११
१३५	लिला देवी आचार्य	इ.न.पा. द		विर बहादुर दुङ्गाना	डम्बर बहादुर दुङ्गाना	७	९८४२७४८९११
१३६	देविका सुवेदी	इ.न.पा. द		तुलसी प्रसाद चापागाई	उमाकान्ता चापागाई	२	९८६१६६९७२७
१३७	कृष्ण प्रसाद लकान्दी	इ.न.पा. द		रुपनारायण लकान्दी	लालबीर लकान्दी	६	९८१४०६५६५१
१३८	अन्जना अधिकारी	इ.न.पा. द		भेषराज अधिकारी	फाल्मुसिंह अधिकारी	३	९८६२७३६५१
१३९	खगेन्द्र कार्की	इ.न.पा. द		कठैवरी कार्की	टेक बहादुर कार्की	३	९८४२७६६७२९
१४०	ठाकुर प्रसाद श्रेष्ठ	इ.न.पा. द		रत्नलाल श्रेष्ठ		३	९८४२७३८९६७
१४१	राधिका कामी	इ.न.पा. द		धनमान वराइली	सन्तवीर वराइली	४	९८४२७२२७५१
१४२	सुन्दर खाम्दाक	इ.न.पा. द		शेरसिंह खाम्दाक	दलहाड खाम्दाक	३	९८२४९३१०४९
१४३	गीता देवी निरौला	इ.न.पा. द		लाल बहादुर निरौला		५	९८४४६३००९८
१४४	विशाल बानिया	इ.न.पा. द		चित्र बहादुर बानिया	हिरण बहादुर बानिया	३	
१४५	योगेश कार्की	इ.न.पा. द		धर्म प्रसाद कार्की	भिम बहादुर कार्की	५	९८२४०३८२२०
१४६	चन्द्र बहादुर बानिया	इ.न.पा. द		हिरन्य बहादुर बानिया	थिर बहादुर बानिया	४	
१४७	अन्जली आचार्य	इ.न.पा. द		निर बहादुर आचार्य	भक्त बहादुर आचार्य	६	९८०४९४९८१०
१४८	रुपा आचार्य	इ.न.पा. द		भक्त बहादुर आचार्य	होम बहादुर आचार्य	५	९८२४०४३५४७
१४९	रन बहादुर खाम्दाक	माइजोगमाई	तिल्केनी	आशध्वज खाम्दाक	बले खाम्दाक	३	
१५०	सुमित्रा राई	पाच्चथर	नारायणथा न	रामचन्द्र राई	सहिवर राई	४	९८१५००७३६३
१५१	यन्जना राई	पाँचथर	इ.न.पा. द	प्रेम प्रसाद राई	मन बहादुर राई	३	९८२४९५०४०३
१५२	पदम थापा	इ.न.पा. द		रामनाथ थापा	धर्म बहादुर थापा	६	९८४२७२९६८२
१५३	विशाल अधिकारी	मोरड	नारानथान	कमल बहादुर	टंक बहादुर अधिकारी	४	९८१५०९४४३३
१५४	कौसिला राई	संखुवासभा	इ.न.पा. द	दिल बहादुर राई	कर्ण बहादुर राई	६	
१५५	भक्ति तामाङ्ग	इ.न.पा. द		दिल बहादुर तामाङ्ग	कर्ण बहादुर तामाङ्ग	३	
१५६	विनिता गुरुङ	इ.न.पा. द		रत्न बहादुर गुरुङ		३	९८१६१०२४०३
१५७	पार्वती मगर	इ.न.पा. द		जहरसिंह मगर	भिम बहादुर मगर	३	९८२५९४४३४६
१५८	कमल राई	इ.न.पा. द		धनांग राई		४	
१५९	अष्टमिता बानिया	इ.न.पा. द		मदन बहादुर बानिया	नर बहादुर बानिया	५	९८४२७२४९८९
१६०	उमेश लिम्बु	इ.न.पा. द		बम बहादुर लिम्बु		५	९८४२७२१२१३
१६१	काजी तामाङ्ग	इ.न.पा. द		सन्तवीर तामाङ्ग	जमानसिंह तामाङ्ग	४	९८४२७२८७७८
१६२	निरमाया सुनुवार	इ.न.पा. ३	धोविधारा	दुर्गा बहादुर सुनुवार	नर बहादुर सुनुवार	६	९८२४९९८१४७८
१६३	मित्रलाल लकान्दी	इ.न.पा. द		रिता विर लकान्दी	हस्तवीर लकान्दी	५	९८१७९४४४२४
१६४	विनोद राई	इ.न.पा. द		टेक बहादुर राई	आइकम राई	५	९८१७०५४७८५
१६५	रमिला राई	इ.न.पा. द		दल बहादुर राई	मानवीर राई	३	९८२५९१०४८२
१६६	उर्मिला राई	इ.न.पा. द		राम बहादुर राई	हरि प्रसाद राई	५	९८०८९१४३१३
१६७	रन बहादुर अधिकारी	इ.न.पा. द		नरसिंह बहादुर अधिकारी	लिलाधर अधिकारी	४	९८४२७६९९८४
१६८	राम खुलाल	पाच्चथर	इ.न.पा. द	कुल बहादुर खुलाल		४	९८२४९४९३१२
१६९	भगीरथ वस्नेत	इ.न.पा. द		बीर बहादुर वस्नेत	चक्त बहादुर वस्नेत	४	९८१५०७६४७०
१७०	ज्ञान बहादुर गुरुङ	इ.न.पा. द		चन्द्र बहादुर गुरुङ	लघीमन गुरुङ	४	९८०७९८७८०८
१७१	राम कुमारी राई	इ.न.पा. द		डम्बर बहादुर राई	इन्द्र बहादुर राई	४	
१७२	मिना तामाङ्ग	इ.न.पा. द		धन बहादुर तामाङ्ग	कर्ण बहादुर तामाङ्ग	३	९८१६१२१९८०

१७३	हर्कमाया राई	इ.न.पा. द		नर बहादुर तामाङ्ग		४	
१७४	भिम कुमारी लिम्बु	इ.न.पा. द		मकरध्वज लिम्बु	रामध्वज लिम्बु	३	९८४२७२२१८४
१७५	निर्मला मुखिया	पोखरा	धोविधारा	कविराज सुनुवार	हर्क बहादुर सुनुवार	३	९८२४९८९४६८
१७६	सुसु कुमार राई	पाचँथर		बम बहादुर राई	फुर्तमान राई	४	९८१८६३१६४६
१७७	बालानन्द बराल	इ.न.पा. द		मुक्तिनाथ बराल	हरिप्रसाद बराल	५	९८४२७६८७८५
१७८	शरिता खाम्दाक	जमुना		नर बहादुर राई		३	
१७९	छनु मणि खुलाल	इ.न.पा. द		कमलमणि खुलाल	मणिराज खुलाल	३	९८१५९६७३३२
१८०	बुद्धरानी राई	इ.न.पा. द		धन बहादुर लिम्बु	सुरमान लिम्बु	४	
१८१	हर्क बहादुर राई	इ.न.पा. द	धोविधारा	बुद्ध बहादुर राई	पहलमान राई	१	

४.१.१५ वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी विवरण

यस वडावाट रोजगारीको लागि खाडी तथा लगायतको तेसो देशमा युवाहरु जाने क्रम देखिन्छ । खाडी मुलुकहरुमा विशेष गरी श्रममूलक क्षेत्रमा कामको लागि जाने गरेको देखिन्छ । वडाभित्र भएका १०६५ घरधुरीबाटहरु मध्येबाट जम्मा २३६ जना विभिन्न देशहरुमा रहेका छन् । जुन सकिय जनशक्तिको ७.१६ प्रतिशत हुने देखिन्छ । वैदेशिक रोजगारीका लागि विभिन्न मुलुकहरुमा गएको विवरण टोलगत रूपम प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न.२६: वैदेशिक रोजगारी सम्बन्धी विवरण

	टोलको नाम	युरोप	अमेरिका	अष्ट्रेलिया	कतार	जापान	दक्षिण कोरिया	मारत	स्ले सिया	साउदी अरेबिया	अन्य मुलुक
१	आचार्य टोल				३				१	१	१
२	आनन्द टोल टोल	४		३		१	१		१		२
३	कन्चनजंघा टोल				१		१		५		
४	कोल्टार टोल				२				१	७	४
५	खुलाल टोल				३	१	१			१	२
६	गरिमा टोल				३	१			१	२	
७	दहालगाउँ टोल							१	२		७
८	धोविधारा टोल								१	१	२
९	नमूना टोल					१	२		२		
१०	प्रगती टोल				३					१	१
११	बरगाढी टोल					१					३
१२	वेनिनगर टोल	२		१		२			१	१	२
१३	बेलडाँडा टोल								३		२
१४	बौत्रपार्क टोल		२		६				३	३	२
१५	मनकामना टोल				१				१	२	१
१६	मसार टोल				१			२		१	
१७	रमाइलो टोल				२				३	६	१
१८	राइगाउँ टोल	३							१	१	१
१९	रामजी टोल	०			१			१	२	३	४
२०	संगम टोल				४		१		१		३

२१	सवस्टेसन टोल	२			२		१		४	१	२
२२	सिंहदेवि टोल	२				१	२		३	१	४
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	१			३				१		१
२४	सिंहदेवि मसार टोल				३				२		१
२५	सिंहबाहिनी	२		३		१	२		२	४	२
२६	सिद्धार्थनगर टोल									२	
२७	सूर्योदय टोल						१	१	४	१	२
२८	सेतिदेवि टोल	१			४	३	२		१	२	
	जम्मा	१७	२	१०	४०	११	१४	५	४६	४१	५०

प्राप्त: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.१.१६ भोगचलन अनुसार घरजग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

यस बडामा भएका घरधुरी अधिकांश नीजि स्वामित्वका रहेका छन् । कुल घरधुरीहरु मध्ये ८८.४५ प्रतिशत घरजग्गा नीजि स्वामित्वका रहेका छन् । १०. ८९ प्रतिशत घरधुरीको आफ्नो परिवारको निजी स्वामित्वमामा घरजग्गा नभएको देखिएको छ । टोलगत आधारमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न. २७: भोगचलन अनुसार घरजग्गाको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

सि.न	टोल	आफ्नै	भाडामा/ व्याजमरानी	नखुलेको / अन्य	जम्मा
१	आचार्य टोल	३९		१	४०
२	आनन्द टोल टोल	६९	१		७०
३	कन्चनजंघा टोल	३३			३३
४	कोल्टार टोल	४८	८		५६
५	खुलाल टोल	२७	३		३०
६	गरिमा टोल	२२	५	१	२८
७	दहालगाउँ टोल	४६	१		४७
८	धोविधारा टोल	३५	२		३७
९	नमूना टोल	१८			१८
१०	प्रगती टोल	१६			१६
११	बरगाढी टोल	१९	४		२३
१२	वैनिनगर टोल	३९	१		४०
१३	बेलडाँडा टोल	२२	१		२३
१४	बौत्रपार्क टोल	४१	५	२	४८
१५	मनकामना टोल	१८	३		२१
१६	मसार टोल	३०	५	१	३६
१७	रमाईलो टोल	४९	३		५२

१८	राइगाउँ टोल	२७	४		३१
१९	रामजी टोल	२९	३		३२
२०	संगम टोल	४२	१२		५४
२१	सवस्टेसन टोल	३५	५		४०
२२	सिंहदेवि टोल	४०	१७		५७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	२३	५		२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल	२९	३	१	३३
२५	सिंहबाहिनी	५७	३	१	६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल	३२	८		४०
२७	सूर्योदय टोल	२०	८		२८
२८	सेतिदेवि टोल	३७	६		४३
जम्मा		९४२	११६	७	१०६५

स्रोत: घरयुगी सर्वेक्षण, २०७७

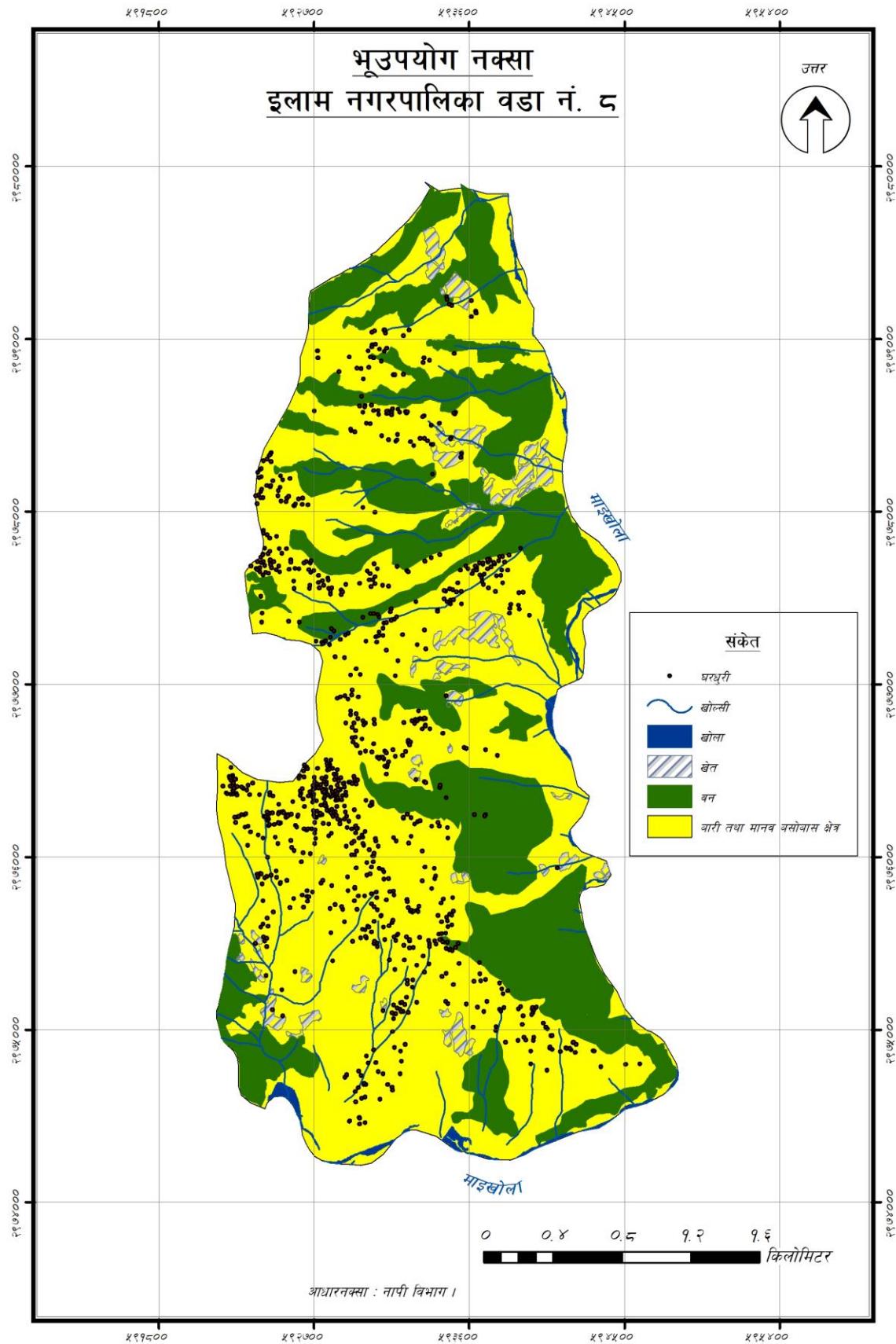
४.१.१७ जग्गाको स्वामित्व (सुकुम्बासी) सम्बन्धी विवरण

यस वडाक्षेत्रभित्र रहेका सुकुम्बासी वा भोगचलनको जमिनको स्वामित्व सम्बन्धमा विगत वर्षहरुदेखीनै समाधानको प्रयास हुदै आएको पाईन्छ। विभिन्न टोलका विभिन्न क्षेत्रहरुमा अस्थायी बसोबास क्षेत्र र सुकुम्बासीहरुको बसोबास रहेको देखिन्छ। यस वडाभित्र करिव १.६९ प्रतिशत घरधुरीको आफ्नो नाममा घरजग्गाको लालपूर्जा जारी भएको पाईएन। जग्गाको स्वामित्व नभएका भूमिहिनहरुको विवरण टोलगत रूपमा निम्नानुसार तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. २८: वडामा सुचिकृत सुकुम्बासी तथा भूमिहिनहरुको विवरण

क्र.सं.	नामथर	ठेगाना, टोल	बाबुको नाम	बाजेको नाम	परिवार संख्या	कैफियत
१	राम बहादुर राई	इ.न.पा. ८	पहलमान राई	सार्कीमान राई	४	
२	धन बहादुर लिम्बु	इ.न.पा. ८	जस बहादुर लिम्बु		३	
३	विनोद राई	इ.न.पा. ८	टेक बहादुर राई	आइकम राई	५	
४	अर्जुन कुमार राई	इ.न.पा. ८	धन बहादुर राई	मोहन सिंह राई	४	
५	कमल राई	इ.न.पा. ८	धनहाङ्ग चाम्लिङ्ग	भक्त बहादुर चाम्लिङ्ग	७	
६	दिल कुमारी राई	इ.न.पा. ८	नर बहादुर राई	टंकमान राई	४	
७	गोमा कुँवर	इ.न.पा. ८	इन्द्र बहादुर कुँवर	भैरव बहादुर कुँवर	४	
८	जनमाया तामाङ्ग	इ.न.पा. ८	धन बहादुर तामाङ्ग	जंग बहादुर तामाङ्ग	४	
९	मिना तामाङ्ग	इ.न.पा. ८	बल बहादुर तामाङ्ग	सन्त बहादुर तामाङ्ग	६	
१०	लाल बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. ८	हर्क बहादुर तामाङ्ग		४	
११	सिंह बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. ८	लोक बहादुर तामाङ्ग	सेतेथरी	६	
१२	खम्ब बहादुर राई	इ.न.पा. ८	विर बहादुर राई	हर्कमान राई	५	
१३	पारस श्रेष्ठ	इ.न.पा. ८	विरबल श्रेष्ठ	लक्ष्मण श्रेष्ठ	३	
१४	बासना माया तामाङ्ग	इ.न.पा. ८	पेम्बा तामाङ्ग	सार्की तामाङ्ग	१	
१५	चरीमाया खाम्दाक	इ.न.पा. ८	मान बहादुर लिङ्गदेन	पूर्ण बहादुर लिङ्गदेन	५	
१६	कृष्ण बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. ८,	जीतमान तामाङ्ग	धन बहादुर तामाङ्ग	४	
१७	भरीमाया राई	इ.न.पा. ८,	नर बहादुर राई	भक्त बहादुर राई	५	
१८	चन्द्रकला लिम्बु	इ.न.पा. ८,	सुखराज जवेगु	हर्कराज जवेगु	५	
					७९	

स्रोत: वडा कार्यालयको तथ्यांक २०७७

४.२ भू उपयोग तथा स्वामित्व

यस वडाक्षेत्रमा भएको जमिनहरूलाई विभिन्न प्रयोजनको लागि प्रयोग गरिदै आएको छ। तुलनात्मक रूपले कृषि क्षेत्र धेरै भएको यो वडाको दक्षिणी पूर्वी भाग माई नदीको किनारी तथा खोल्सा सिंचित क्षेत्रमा कृषिको लागि जमिन प्रयोग गरिएको छ। साथै अन्य क्षेत्र मा आकाशे पानीको भरमा खेती गरिदै आएको छ। खेती जमिन भित्रनै आवादी क्षेत्र पनि भएकोले बसोबासको लागि अलगै क्षेत्र किटान गरिएको छैन। मेची राजमार्गले छोएको धोविधारा, तिल्केनी, सवस्टेसन, आनन्द टोल आसपासको दायाँ बायाँ किनारीभागमा बसोबास क्षेत्र धेरै रहेको छ। सामुदायिक वनले वन व्यवस्थापनको काम गरिरहेको हुदाँ वन क्षेत्रमा पशुपालन गरिने क्षेत्र भएपनि चरनलाई प्रतिवन्ध लगाईएको छ।

४.२.१ वर्तमान भू-उपयोग

तालिका न. २९: वर्तमान भू उपयोग विवरण

क्र.सं.	विवरण	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत	कैफियत
१	मानव बसोबास तथा खेतीयोग्य जमीन	९३७.४२	९५	
२	खेत	२३.७५	२.४	
३	वन क्षेत्र	१३.०७	१.३	
४	नदीनालाले ओगटेको क्षेत्र	७.७६	०.८	
जम्मा		९८२	१००	

स्रोत: फिल्ड सर्वे

४.२.२ भू-स्वामित्व

यस वडाभित्र पारिवारिक रूपमा प्रयोगमा भएको जमिनको स्वामित्वको अवस्थालाई हेर्दा आफ्नो परिवारको भोगचलनमा रहेको जमिन ४ आना सम्म मात्र वा घडेरी सम्म मात्र हुने घरधुरी ३२.३० प्रतिशत रहेको देखिन्छ। त्यसैगरी १ रोपनी सम्म हुने २४.३२ प्रतिशत २ देखि ५ रोपनी सम्म जमीनको स्वामित्व हुने घरधुरी २२.३५ प्रतिशत, ६ देखि २० रोपनी सम्म हुनेको प्रतिशत १४.२७ प्रतिशत, २१ रोपनी देखि माथि जमीन हुने को घरधुरी संख्या ५.०७ प्रतिशत र आफ्नो नाममा लालपूर्जा नहुने वा नखुलेको १८ घर १.६९ प्रतिशत घरधुरी रहेको देखिन्छ। टोलगत रूपमा उक्त जमिनको स्वामित्व विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ३०: भू स्वामित्व विवरण

सि. नं.	टोल	चारआना सम्म हुने	पाँचआना देखि १ रोपनी सम्म हुने	२ देखि ५ रोपनी सम्म हुने	६ देखि २० रोपनी सम्म हुने	२१ रोपनी भन्दा धेरै हुने	भूमिहिन वा नखुलेको	जम्मा
१	आचार्य टोल	१०	८	११	७	३	१	४०
२	आनन्द टोल टोल	२८	१०	२०	९	२	१	७०
३	कन्वनजंघा टोल	११	१०	७	३	२		३३
४	कोल्टार टोल	१४	३	११	२२	४	२	५६
५	खुलाल टोल	६	५	१०	६	३		३०
६	गरिमा टोल	१०	७	४	४	३		२८
७	दहालगाउँ टोल	११	७	१३	११	३	२	४७
८	धोविधारा टोल	१२	१०	७	६	०	२	३७

९	नमूना टोल	५	६	५	२	०		१८
१०	प्रगती टोल	४	५	४	२	१		१६
११	बरगाढी टोल	६	६	७	३	०	१	२३
१२	वेनिनगर टोल	१८	१०	७	३	१	१	४०
१३	बेलडाँडा टोल	९	७	४	२	०	१	२३
१४	बौद्धपार्क टोल	१५	१२	११	७	३		४८
१५	मनकामना टोल	४	८	६	३	०		२१
१६	मसार टोल	९	१०	९	५	२	१	३६
१७	रमाईलो टोल	४	१२	१८	९	८	१	५२
१८	राईगाउँ टोल	६	९	६	६	३	१	३१
१९	रामजी टोल	१३	९	६	३	१		३२
२०	संगम टोल	१९	१८	९	७	१		५४
२१	सवस्टेसन टोल	१७	११	७	३	१	१	४०
२२	सिंहदेवि टोल	२२	१७	११	४	३		५७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	८	८	७	२	२	१	२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल	१०	११	६	४	२		३३
२५	सिंहबाहिनी	३४	११	९	७	०		६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल	१४	८	८	६	३	१	४०
२७	सूर्योदय टोल	९	९	७	२	१		२८
२८	सेतिदेवि टोल	१६	१२	८	४	२	१	४३

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.२.३ जग्गाको किसिम

यस वडा भित्रका जमिनलाई कृषि प्रयोगको आधारमा सिंचित जमिन र असिंचित जमिन भनी वर्गीकरण गरिएको छ। सिंचाई जमिन प्रयोगको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न.३१: जग्गाको किसिम सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	सिंचित कृषि जमिन (हे.)	असिंचित कृषि जमिन (हे.)
१		५०.८	१११

४.३ कृषि तथा पशुपालन

४.३.१ सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन सम्बन्धी विवरण

यस वडाक्षेत्र भित्र सार्वजनिक ठूला ठूला पोखरीहरु रहेको पाइदैन। यद्यपि घरायसी प्रयोजनका लागि र व्यक्तिगत रूपमा केहि किसानहरुको घरमा माछा पालनको लागि पोखरीहरु सिमित मात्रामा निर्माण गरेको पाइन्छ। वडा कार्यालयले समेत माछा पालनको लागि प्रवर्द्धनात्मक कृयाकलापहरु शुरुवात गरेको छ। टोलगत आधारमा हाल भएको माछा पालनको साना पोखरी सम्बन्धी विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ३२ माछ्यपालन पोखरी सम्बन्धी विवरण

टोल विकास समिति	संख्या
आचार्य टोल	०
आनन्द टोल टोल	०
कन्चनजंघा टोल	०
कोल्टार टोल	१
खुलाल टोल	०
गरिमा टोल	१
दहालगाउँ टोल	२
धोविधारा टोल	१
नमूना टोल	२
प्रगती टोल	०
बरगाढी टोल	०
बेनिनगर टोल	०
बेलडाँडा टोल	३
बौद्धपार्क टोल	३
मनकामना टोल	३
मसार टोल	२
रमाईलो टोल	२
राईगाउँ टोल	०
रामजी टोल	०
संगम टोल	०
सवस्टेसन टोल	०
सिंहदेवि टोल	२
सिंहदेवि खर्क टोल	५
सिंहदेवि मसार टोल	१
सिंहबाहिनी	०
सिद्धार्थनगर टोल	२
सूर्योदय टोल	२
सेतिदेवि टोल	१
जम्मा	३३

४.३.२ सिंचाई सुविधाको उपलब्धता विवरण

यस वडा क्षेत्र भित्र सिंचाई को लागि व्यवस्थित कुलो को निर्माण भएको कतै पनि पाइदैन, पानीको मुख्य श्रोत माई नदी बस्तिको पुच्छरमा भएको हुनाले यसबाट सिंचाईको लागि कुनै पनि सुविधा लिन सकिएको छैन भविष्यमा माई खोलालाई लिफ्टिङ्ग प्रविधिको प्रयोग गरि सिंचाई गर्ने सम्भावना रहेको छ । हाल वडावासीहरु सिंचाईको लागि स्थानीय खोल्सी, पानीका मुहान तथा श्रोतहरु र आकाशे पनीको भरमा सिंचाईमा निर्भर रहेका छन् ।

४.३.३ सिंचाईको स्रोत सम्बन्धी विवरण

तालिका न. ३३: सिंचाईको स्रोत सम्बन्धी विवरण

क्र.सं	सिंचाईको स्रोतको नाम	ठेगाना
१	मझुवाखोला,	बैद्यपार्क
२	कटुवाल सिंचाई कुलो	सेतीदेवी
३	कोकले खोल्सी कुलो	प्रगती
४	कोकले खुलालटोल पुरानो कुलो	
५	रातमाटे पधेरेखोल्सी कुलो	रातमाटे
६	चोकटीबेशी कुलो	
७	अधेरेखोल्सी कुलो	
८	कालीमाटी खोल्सा	गरिमा टोल
९	धनराजे सिंचाई कुलो	
१०	धनराजे साधनबोटे मलामी टहरो कुलो	
११	धनराजे सनखेती टारी घुमाउने कुलो	
१२	मसार कैदले बोरीपाटा सातविशे कुलो	
१३	शंकरखोल्सा कटडे डाढाखेत कुलो	
१४	आँपटार कोच्चीखेत सानो बडार कुलो	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.३.४ कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण

४.३.४.१ खाद्यबाली उत्पादन

यस वडाको कृषि उत्पादनमा प्रमुख रूपमा धान, मकै तथा गहुँ रहेको छ। यस क्षेत्रको मुख्य व्यवसाय कृषि भएकाले यहाँको कृषि उत्पादनमा प्रमुख रूपमा धान, मकै, कोदो गहुँ नै हुन्। यहाँको खाद्यबाली उत्पादन विवरण निम्नानुसार रहेको छ।

तालिका न. ३४: खाद्यबाली उत्पादन विवरण

सि.न.	बाली विवरण	खेती गर्ने घरधुरी	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन (मुरी)	कैफियत
	अन्न वाली				
१	धान	२१०	७९	२०३४	
२	मकै	३७०	७६	१२५६	
३	कोदो	६२	४	९५	
४	गहुँ	३३	२	२८	
५	फापर	२०	१	११	

सि.न.	बाली विवरण	खेती गर्ने घरधुरी	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन (कवीन्टल)	कैफियत
१	दलहन वाली	३७६	३१	१२४	
२	तेलहन वाली	१६५	१३	४३	

सि.न.	तरकारी वाली	खेती गर्ने घरधुरी	क्षेत्रफल (हेक्टर)	उत्पादन (कवीन्टल)	कैफियत
१	बन्दा/रायो/काउली	३२०	४६	२०८	
२	आलु	३५०	३२	२८२	
३	गोलभेडा	२८८	३२	१०२	
४	काङो/फर्सी/लौका	४२३	५१	१७७	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.३.४.२ नगदेबाली उत्पादन

यस वडा क्षेत्रमा उत्पादन हुने प्रमुख नगदेबालीहरूमा अदुवा, अम्लासो, अलैची, खोर्सानी रहेको छ। यी उत्पादन भएका नगदेबालीहरू स्थानीय खपतका साथै नजिकको बजारमा किसानहरूले संकलन गरी विक्री वितरण समेत गर्ने गरेको पाइन्छ।

तालिका न. ३५: नगदेबाली उत्पादन विवरण

सि.न.	नगदे वाली	खेती गर्ने घरधुरी	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (क्वीन्टल)	कैफियत
१	अदुवा	३८५	५२	८४४	
२	अलैची (सुख्खा)	१९४	२०	५०	
३	अकवरे खोर्सानी	४९०	३२	२१	
४	कुचो (सुख्खा)	२७०	६५	३४०	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.३.४.३ फलफूल उत्पादन

यस वडा क्षेत्रमा उत्पादन हुने प्रमुख फलफूलहरूमा नासपाती, सुन्तला, केरा, एभोकाडो, अम्बा, मेवा तथा अमिलो जातका फलफूलहरू उत्पादन हुने गर्दछ। यहाँ उत्पादन भएका फलफूलहरू स्थानीय खपतका साथै साना व्यापारीहरू मार्फत इलाम तथा भापाका बजारहरूमा विक्री हुने गरेको छ। सुन्तला जातका फलफूलहरू यस वडामा रास्तो उत्पादन हुनेगरेको भएपनि विगत केही वर्षहरूदेखि रोगकिराको कारण उत्पादन घट्दो क्रममा रहेको छ।

तालिका न. ३६: फलफूल उत्पादन विवरण

सि.न.	फलफूलको नाम	खेती गर्ने घरधुरी	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (क्वीन्टल)	कैफियत
१	सुन्तला / कागती	६७	८	९८०	
२	मेवा	४३	४	७६	
३	केरा	१२६	११	५९०	
४	नासपाती	६६	५	३६०	
५	अन्य	४२	७	३५०	

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.३.५ पशुपक्षी पालन सम्बन्धी विवरण

यस वडा भित्रका मानिसहरूले दुध, मासु, मल, कृषि कार्य आदी प्रयोजनको लागि पशुपालन गर्ने गरेको देखिन्छ। यहाँ पालिने प्रमुख पशुपक्षीहरूमा गाई, गोरु, भैसी, बाखा, सुगुर तथा कुखुरा र हाँस आदी रहेका छन्। दुध उत्पादनका लागि गाई र भैसी पालेको देखिन्छ। यस वाहेक जमिन जोत्न गोरुको प्रयोग र मासुको लागि बाखा, सुगुर, कुखुरा पालने गरिन्छ। बजारको आवश्यकता तथा आम्दानीको आधारमा विगतवर्षहरूदेखि व्यतिलगत लगानीमा व्यवसायिक रूपमा बोयलर कुखुरा फार्म र बाखा फार्महरू संचालनको लागि शुरुवात गरिएको पाइन्छ। वडामा रहेका पाल्तु पशुहरूको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ३७: पशुपक्षीजन्य उत्पादन सम्बन्धी विवरण

टोल विकास समिति	गाईको संख्या	गोरुको संख्या	बाखाको संख्या	भैसीको संख्या	रङ्गाको संख्या	कुखुरा संख्या	सुगुर/ बंगुर संख्या
आचार्य टोल	१७	६	१७३	०	०	१७५	१०
आनन्द टोल टोल	९	१	२५	०	८	१२६	९३
कन्चनजंघा टोल	२०	५	७२	०	१	२५७	१०८
कोल्टार टोल	४०	१०	१८३	०	१	२८१	१८
खुलाल टोल	२५	४	९७	०	०	१३३	७
गरिमा टोल	३९	४	५४	०	०	५१०२	५४
दहालगाउँ टोल	३५	१	१४९	०	०	२००	१५
धोविधारा टोल	६	२	२७	०	०	७९	७३
नमूना टोल	१०	१	५३	२	०	४९१	४
प्रगती टोल	१९	६	८१	०	०	१७९	२
बरगाढी टोल	९	४	८९	०	२	७९५	१५
वैनिनगर टोल	६	२	३५	०	१	३९	६
बेलडाँडा टोल	२०	१०	१०५	५	०	९८१	८

बौद्धपार्क टोल	२८	१९	१२१	०	३	५०६	३१
मनकामना टोल	१९	२	७७	०	०	४३७	३
मसार टोल	१२	१२	५०	०	९	१७३	३३
रमाईलो टोल	२०	८	१६३	०	७	१९४	१५
राईगाउँ टोल	१७	८	५५	०	३	२०३	२९
रामजी टोल	२३	५	११७	४	०	१०६	६
संगम टोल	२१	३३	१५९	०	१४	३७१	४१
सवस्टेसन टोल	६	०	५९	०	४	१४६	७
सिंहदेवि टोल	२०	१	७७	०	४	३५१	८९
सिंहदेवि खर्क टोल	१५	८	९१	०	०	२०१	११
सिंहदेवि मसार टोल	१५	१८	८४	०	१	१२८	६
सिंहबाहिनी	६	६	८५	०	२	१६५४	८९
सिद्धार्थनगर टोल	२४	१३	१३५	१	३	२४१	३९
सुर्योदय टोल	१३	०	७५	१	१	२८४	६७
सेतिदेवि टोल	२९	२	६१	०	१	१११	७
जम्मा	५२३	१९१	२५५२	१३	६५	१३९४४	८८६

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

४.३.६ दुध उत्पादन सम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ३८: दुध उत्पादन सम्बन्धी विवरण

टोल विकास समिति	दुध उत्पादन (दैनिक लिटरमा)
आचार्य टोल	३९
आनन्द टोल टोल	३१
कन्चनजंघा टोल	७६
कोल्टार टोल	९७
खुलाल टोल	७१
गरिमा टोल	७८
दहालगाउँ टोल	११७
धोविधारा टोल	१६
नमूना टोल	४९
प्रगती टोल	४८
बरगाढी टोल	२९
बैनिनगर टोल	२३
बेलडाँडा टोल	५०
बौद्धपार्क टोल	४४
मनकामना टोल	७१
मसार टोल	४०
रमाईलो टोल	८७
राईगाउँ टोल	४७
रामजी टोल	६७

संगम टोल	५३
सवस्टेसन टोल	३३
सिंहदेवी टोल	९३
सिंहदेवी खर्क टोल	७४
सिंहदेवी मसार टोल	५२
सिंहबाहिनी	१८
सिद्धार्थनगर टोल	६४
सूर्योदय टोल	४२
सेतिदेवी टोल	७२
जम्मा	१५८१

४.३.७ माहुरी पालन सम्बन्धी विवरण

यस बडाको दहालटोलमा एउटा आधुनिक माहुरी पालन श्रोतकेन्द्र संचालनमा रहेको छ। यस केन्द्र मार्फत जिल्लाका विभिन्न पालिकाहरूमा माहुरी सम्बन्धी प्राविधिक सीप र माहुरीघार खरिदविक्री गर्ने गरिएको पाइन्छ। लक्ष्मी वि किपिड श्रोतकेन्द्रमा हाल करिव ३५० थान माहुरी सहितको घार मौज्दात रहेको पाईएको छ। यस बाहेक घरेलु स्तरमा पालन गरिएको माहुरी घार संख्या तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ३९: माहुरीको घार सम्बन्धी विवरण

टोल विकास समिति	माहुरी पालन गर्ने घरधुरी	आधुनिक घारको सख्या	परम्परागत घारको सख्या
आचार्य टोल	१५	१५	६
आनन्द	१०	१२	२
कन्चनजंगा	७	२	१०
कोलटार	५	१	५
खुलाल	३	६	२
दाहाल गाउँ	३	३६५	२
धोविधारा	१	१	०
नमुना	१	०	१
प्रगती	४		६
बेनीनगर	१	१	०
बेलडाँडा	१	३	२
बौद्धपार्क	६	५	५
मनकामना	४	१	६
मसार	७	४	८
रमाइलो	५	२	५
राङगाउँ टोल	६	३	५
रामजिटोल	६	८	१७
संगम टोल	३	१	३
सिंहदेवी	१	१	१
सिंहदेवी खर्क	९	८	५
सिंहदेवी मसार	७	५	८
सिंहबाहिनी	८	११	०
सिद्धार्थनगर	४	५	२

सूर्योदय	३	५	२
सेतीदेवी	७	७	३
जम्मा	१३०	४७२	१०९

४.३.८ पशुपालन गोठ सम्बन्धी विवरण
तालिका न. ४०: पशुगोठ सम्बन्धी विवरण

टोल विकास समिति	कच्ची गोठ	परम्परागत गोठ	सुधारिएको गोठ
आचार्य टोल		१९	१
आनन्द टोल टोल	९	४	
कन्चनजंघा टोल	१	२२	२
कोल्टार टोल	२३	१४	१
खुलाल टोल	१८	५	१
गरिमा टोल	२०		५
दहालगाउँ टोल	१	२३	७
धोविधारा टोल	९	२	२
नमूना टोल	४	६	३
प्रगती टोल	५	८	३
बरगाढी टोल	५	५	१
बैनिनगर टोल	१	१	३
बेलडाँडा टोल		२०	१
बौद्धपार्क टोल	२८	५	१
मनकामना टोल		१७	२
मसार टोल	१३	५	
रमाईलो टोल	११	१६	१
राईगाउँ टोल	११	१२	
रामजी टोल	११	१६	
संगम टोल	३	२८	२
सवस्टेसन टोल	१	८	
सिंहदेवि टोल	३७		३
सिंहदेवि खर्क टोल	३	१५	५
सिंहदेवि मसार टोल	१६	५	
सिंहबाहिनी	५	३	२
सिद्धार्थनगर टोल	४	२५	१
सूर्योदय टोल	२	१७	१
सेतिदेवि टोल	२६	१	६
जम्मा	२६७	३०२	५४

४.३.९ खाद्यन्न बालीमा लाग्ने रोग तथा किरा

यस वडामा उत्पादन हुने प्रमुख खाद्यबालीहरूमा धान, मकै, कोदो, गहुँ आदि पर्दछन्। परम्परागत रूपमा गरिने यी खेति बालीहरूमा भौगोलिक अवस्थात तथा अन्य बाह्य कारणहरूले बेलावेलामा रोग तथा किराको संक्रमण हुने गरेकोछ। विशेषगरी धानबालीमा डढुवा, मरुवा, खैरो थोप्ले रोगले सताउने गरेको छ। त्यसै गरी किरा जन्य प्रकोपहरूमा पात वेरुवा, फड्के किरा, पतेरो लाग्ने गर्दछ। मकै बाली डढुवा, गवारो, खुम्से, फेदकटुवा, फौजिकिरा, कालोपोके (स्मट)आदि रोगहरू लाग्ने गर्दछ। त्यसै गरी गहुँमा डढुवा, खैरे र पहेलो, सिंधुरे आदि लाग्दछ। यी बालीहरूमा रोग लागेको अवस्थामा किसानहरू कृषि सेवा केन्द्रको सल्लाह वा एग्रो भेटको परामर्शमा औपचार्यी गर्ने गरिएको छ।

४.३.१० फलफूल तथा तरकारीमा लाग्ने रोग तथा किरा

यस वडामा हुने प्रमुख फलफूलहरूमा सुन्तला, केरा, मेवा, कागती, अम्बा, आदि हुने गरेको छ। त्यसै गरी तरकारी बाली अन्तर्गत आलु, काउली, बन्दा, आलु, लौका, करेला, फिगारी, घिरौला, काका, फर्सी, सिमी, भण्टा, भिण्डी रायो, मुला, गाजर, धनियाँ बोडी आदी पर्दछन्। यी बाली अन्तर्गत फुलफूलहरूमा लाग्ने प्रमुख रोग किराहरूमा अमिलो जातिमा क्याडकर, फुट फ्लाई, भाइरस, गुलाभी रोग, कालो ढुँसी, फेद कुहिने आदि लाने गरेको छ। केरामा गभारो, पनामा विल्ट, कोत्रे, डाँठको घुन, लाही आदि लाग्ने गर्दछ। त्यसै गरी तरकारीबालीमा लाग्ने रोगमा जरामा गाठा पर्ने रोग, डाँठ कुहिने रोग, अल्टरनेरिया थोप्ले, बन्दाको पुतली, काँका फर्सीमा लाग्ने रोगहरूमा, पाउडरी मिल्यु र डाउनी मिल्यु, दाद, एन्थ्याकनोज जस्ता रोग लाग्दछन् भने किराहरूमा रातोखपटे, लाही, सेता भिंगा र औंसा आदिले सताउने गर्दछ।

४.३.११ पशु पन्छिमा लाग्ने रोग तथा किरा

यस वडा क्षेत्रमा पालिने पशुपक्षिहरूमा गाइ भैसी, गोरु, बाखा, कुखुरा, हाँस सुगुँ आदि पालिने गरिन्छ। पशुबस्तुहरूमा लाग्ने बाह्य परजीविहरूमा किर्ना, जुम्हा, नाम्लेजुका, फित्तेजुका आदि पर्दछन्। यी पशुबस्तुमा लाग्ने प्रमुख रोगहरूमा लौमुले, कस्सी डियोसिस, भ्यागुते, ब्रुसेलोसिस, चरचरे, थुनलो, खोरेत, साउने, मिल्कफिवर आदि लाग्ने गरेको छ। त्यसै गरी बाखाहरूमा पिपिआर, क्षयरोग र कुखुरामा विफर, गम्बोरो, रानीखेत, बर्डफ्लू आदि लाग्ने गरेको पाईन्छ।

४.३.१२ व्यबसायिक कृषि फर्म सम्बन्धी विवरण

यस वडा क्षेत्रमा व्यबसायिक कृषि उत्पादनका लागि नीजि स्तरमा फर्म स्थापना गर्ने र सञ्चालन गर्ने कार्यको शुरुवात गरिएको छ। विषेश गरी मासु तथा सागसब्जी र दुध उत्पादनको लागि यी फर्महरू सञ्चालन गरिएको छ। यहाँबाट उत्पादन गरिएको कृषि तथा पशुजन्य सामाग्रीहरू स्थानीय खपत, इलाम बजारमा विक्री र जिल्ला बाहिरका बजारहरू सम्म लैजाने गरिएको छ।

तालिका न. ४१: व्यबसायिक कृषि फर्महरूको विवरण

सि.न.	फर्मको नाम	प्रोपाईटर	ठेगाना
१	माँ दुर्गा पोल्ट्री हाउस	रमेशचन्द्र महत	इ.न.पा. द, धोविधारा
२	माँ दुर्गा भेट्स फर्मा	दिनेश चन्द्र महत	इ.न.पा. द, धोविधारा
३	संगिता एण्ड सन्जिव एग्रिकल्चर फर्म	संगिता राई	इ.न.पा. द, धोविधारा
४	योसेफ पोल्ट्री फर्म	दिपेन राई	इ.न.पा. द धोविधारा
५	समझना पोल्ट्री फर्म	दुर्गा थेगिम	इ.न.पा. द धोविधारा
६	समिर पोल्ट्री फर्म	खेमराज खत्री	इ.न.पा. द धोविधारा
७	सिताप्पा एग्रिकल्चर	विकास सुवेदी	इ.न.पा. द धोविधारा
८	सायाहाङ्ग कुखुरा तथा बंगुर फर्म	अमृत राई	इ.न.पा. द धोविधारा
९	निसान तरकारी फार्म	सुवास राई	इ.न.पा. द धोविधारा
१०	सिडफिङ्ग बंगुर फार्म	भिम प्रसाद फ्याक	इ.न.पा. द धोविधारा
११	महत कृषि तथा पशुपालन	उमेश चन्द्र महत	इ.न.पा. द धोविधारा
१२	सेतो पहाड डेरी उच्योग	खेमराज खत्री र मिलन खत्री	इ.न.पा. द धोविधारा
१३	अधिकारी माछा तथा कुखुरा फार्म	लक्ष्मी प्रसाद अधिकारी	इ.न.पा. द धोविधारा
१४	बज्रमुखि देखि मौरी पालन	रोहित बहादुर कुवर	इ.न.पा. द, रामजी टोल
१५	ग्रिनसिटी बंगुर फार्म	दिपा गुरुङ	इ.न.पा. द तिल्केनी
१६	सिद्धबाबा पशुपालन तथा कृषि फार्म	हेम कुमारी गौतम	इ.न.पा. द तिल्केनी
१७	पाथीभरा कृषि फर्म	रमा वास्कोटा	इ.न.पा. द तिल्केनी
१८	उत्सना बंगुर फर्म	तिलकसिंह राई	इ.न.पा. द सिमधारा
१९	बुताङ्ग कृषि तथा पशुपक्षि फर्म	सनम राई	इ.न.पा. द वानिया टोल

२०	उन्नत बंगुर फर्म	कुमारी तामाङ्ग राई	इ.न.पा. द टुटेवर
२१	प्राक्टिकल गाइ फर्म	गिता कुमारी ढुङ्गाना	इ.न.पा. द सिडफिड
२२	नमूना बंगुरपालन फर्म	सावित्रा राई	इ.न.पा. द कन्चनजंघा
२३	बौद्धपार्क कृषि उपज	दल बहादुर चौहान	इ.न.पा. द बोधपार्क
२४	अमिता कृषि/माछापालन	विर बहादुर तामाङ्ग गोले	इ.न.पा. द आचार्य टोल
२५	आचार्य बन्धु कृषि तथा पशुपालन फर्म	योगेन्द्र बहादुर आचार्य	इ.न.पा. द तिल्केनी
२६	बानिया बन्धु कृषि तथा कफि फर्म	राधिका बानिया	इ.न.पा. द महभिर
२७	लक्ष्मि बि.किपिङ्ग वर्कसप मैरीपालन	लक्ष्मी प्रसाद दहाल	इ.न.पा. द तिल्केनी
२८	माइभगवती ब्रजदेवि (माछा) पवित्रा कृषि तथा पशुपालन	पवित्रा गोले तामाङ्ग	इ.न.पा. द बैनीनगर
२९	लामिछाने कफि तथा फलफूल नर्सरी	गंगा देवी लामिछाने	इ.न.पा. द सिंहदेवी
३०	श्री सेतिदेवि पशुपक्षि कृषि फर्म	पवित्रा श्रेष्ठ	इ.न.पा. द बरगाई
३१	खडका बाखा फर्म	विष्णु कुमारी बुढाथोकी	इ.न.पा. द सिडफीड
३२	श्री माइभगवती बास्तोला पशुपक्षि तथा कृषि फर्म	पुना देवी बास्तोला	इ.न.पा. द खर्क
३३	ब्रदर्स कृषि फर्म	सौरभ भुजेल	इ.न.पा. द महभिर
३४	खेतधारा बंगुर फर्म	प्रेम माया लिम्बु	इ.न.पा. द सिंहबाहिनी
३५	छेवाङ्ग बाखापालन/कृषि	टेक बहादुर गुरुङ	इ.न.पा. द गुरुङगाउँ
३६	बसन्ती बंगुर फर्म	बसन्ती राई	इ.न.पा. द महभिर
३७	लुइटेल कृषि/पशुपक्षि फर्म	राधीका लुइटेल	इ.न.पा. द सिडफिड
३८	श्री प्रगती कृषि/पशुपक्षि फर्म	श्री कुमार वस्नेत	इ.न.पा. द महभिर
३९	गरिमा कफि उत्पादन तथा प्रशोधन	टंककुमार सुवेदी	इ.न.पा. द गरिमा टोल
४०	नेपाली अर्गानिक कफि फर्म	प्रविण कुमार श्रेष्ठ समेत	इ.न.पा. द मसार
४१	जलकन्यादेवि पशुपक्षि तथा कृषि फर्म	निमला आले	इ.न.पा. द सिंहदेवी
४२	लुगेली पशुपक्षि /कृषि फर्म	पदम बहादुर र मन बहादुर लुंगेली	इ.न.पा. द आनन्द
४३	त्रिशुली कपास प्रशोधन	राव बहादुर गुरुङ	इ.न.पा. द,
४४	इलामेली कृषि उद्योग	कृष्ण बहादुर वस्नेत, राम मगर	इ.न.पा. द
४५	अदुवा खेति तथा प्रशोधन उद्योग	उषा देवी निरौला घिमिरे	इ.न.पा. द धोविधारा
४६	रुपाखेति एगो सेण्टर	सितादेवि दहाल	इ.न.पा. द, वेनिनगर
४७	इलामेली अलैची विरुवा	रणध्वज खाम्दाक	इ.न.पा. द, सिंहदेवि मसार
४८	रुपाखेति कृषि फर्म	प्रविण दहाल	इ.न.पा. द, दहालगाउँ
४९	ग्रिन एभोकाडो फर्म	समिर बानिया	इ.न.पा. द
५०	खडका बाखा फर्म	बद्री खडका	इ.न.पा. द, सिंहदेवि खर्क
५१	महालक्ष्मी पोलिट फर्म	सुर्य प्रसाद दहाल	इ.न.पा. द,
५२	खोकिला बंगुर फर्म	खोकिला सुन्दास	इ.न.पा. द, रमाइलोटोल
५३	कमला बंगुर फर्म	कमला विश्वकर्मा	इ.न.पा. द, दहालगाउँ टोल
५४	श्री पाथीभरा कृषि फर्म	उद्धव कोइराला, मिलन भट्टराई	इ.न.पा. द, सिंहबाहिनी
५५	निर्मला कृषि तथा पशु फर्म	निर्मला श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, सिद्धार्थनगर
५६	आचार्य बाखा फर्म	टीकादेवी आचार्य	इ.न.पा. द, रमाइलो टोल
५७	खुलाल गाउँ बाखापालन तथा अलैची प्रसोधन	मोहन प्रसाद विष्ट	इ.न.पा. द, मार्से खुलाल
५८	दिक्षित कृषि तथा पशुपक्षि फर्म	तिला देवी राया	इ.न.पा. द, सिडफिङ्ग
५९	दिया कुखुरा कृषि फर्म	दुर्गा देवी अधिकारी	इ.न.पा. द, वेलडाडा

श्रोत: इ.न.पा.का २०७७

४.३.१३ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित मानव संशाधन

नीतिगत प्रावधान अनुसार इलाम नगरपालिका कार्यालयमा आर्थिक विकास महाशाखा अन्तर्गत कृषि सेवा केन्द्र र पशु सेवा केन्द्रको संरचना कायम गरिएको छ। यी सेवाकेन्द्र मार्फत कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित प्राविधिक जनशक्तिले समुदायमा सेवा प्रदान गर्दै आइरहेका छन् तर यस वडा कार्यालयमा सम्बन्धित विषयको जनशक्ति परिचालन गरिएको छैन। वडा क्षेत्र भित्र कृषि तथा पशुसंग जानकारी राख्ने सामान्य तालिम प्राप्त जनशक्ति मात्र उपलब्ध छ, निजी स्तरमा मध्यमस्तरीय कृषि एवम् पशुपालन तालिम प्राप्त जनशक्ति मार्फत सेवा सहयोग हुदै आएको छ। ठूलो प्रकारको प्राविधिक सल्लाह लिन जिल्ला कृषि ज्ञान केन्द्र तथा पशु विकास शाखामा पुग्नु पर्ने अवस्था छ।

४.३.१४ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित समूह तथा सामुदायिक संस्थाको विवरण
तालिका न. ४२: कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित समूहहरूको विवरण

क्र. स.	समूहको नाम	ठेगाना	समूहको सदस्य				
			महिला	पुरुष	जम्मा	अध्यक्षको नाम	
नगरपालिकामा दर्ता भएका समूह							
१	इलामेली कृषि तथा पशुपक्षीपालन समूह	इ.न.पा. द, बौद्धपार्क	४०	२०	६०	हरिशचन्द्र श्रेष्ठ	
२	माइवेनी कृषि समूह	इ.न.पा. द संगम	१५	१६	३१	अम्बर बहादुर लिम्बु	

४.३.१५ संकलन केन्द्र तथा चिस्यान केन्द्र

यस बडामा उत्पादन हुने तरकारी, फलफुल, दूधको लागि चिस्यान केन्द्रहरु स्थापना गरिएको छैन। यद्धपी नीजि स्तरमा साना व्यापारी मार्फत विशेषगरी सागसब्जी, दूध तथा फलफूललाई स्थानीय साना बजार तथा व्यापारी समक्ष लैजाने गरेको पाईन्छ। बडाको बौद्धपार्क टोलमा कृषि उपज संकलन केन्द्र स्थापना भए पनि पूर्वाधार, प्रविधि र जनशक्तिको अभावको कारण प्रभावकारी ढंगले संचालनमा रहेको छैन।

४.३.१६ कृषि बजार तथा हाटबजार सम्बन्धी विवरण

यस बडा भित्र अलगै कृषिबजार तयार गरिएको छैन। यद्धपी स्थानीय कृषि उपजहरु खरिद तथा विक्रीको लागि साना तथा मझौला व्यापारी मार्फत गाउँबस्तीहरूबाटै संकलन गरी नजिकै इलाम बजार भापाका विभिन्न बजारहरूमा विक्री गर्ने गरिएको छ। दैनिक उपभोग्य वस्तुहरु खरिद तथा विक्रीका लागि स्थानीय बजारहरु मार्फत गर्ने गरिएको छ। इलाम नगरपालिका बडा न. ७ स्थित कृषि बजार एवम् पशु हाट मार्फत यहाँका बासिन्दाहरु सेवा लिने र दिने गरेको पाईन्छ। इलाम बजारमा प्रत्येक विहिवार र आईतबार हटिया लाग्ने गरेको छ। यहाँका सुख्य बजारहरूमा तिळेनी मोड, जिरो कि.मि. र धोरिविधारामा नियमित रुपमा उपभोग्य सामान आपूर्ति तथा कृषि उपज निर्यात तथा किनमेल तथा कारोबार हुने गर्दछ।

४.४ पर्यटन विकास

यो बडा धार्मिक तथा सांस्कृतिक, कृषि पर्यटनको क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने सम्भावना रहेको छ, भने सम्पूर्ण इलाम जिल्ला र इलाम नगरपालिका क्षेत्र समेत प्राकृतिक मनोरम क्षेत्र भएको हुनाले यस क्षेत्रमा हुने पर्यटकहरूको आगमन तथा वसाइलाई व्यवस्थित गर्नको लागि घरबास प्रवर्धन कार्यक्रम संचालन गर्न सके अभ्य प्रभावकारी हुने देखिन्छ। कृषि पर्यटन, धार्मिक पर्यटन र साहसिक पर्यटनको लागि बडा न. ८ संभावना भएको क्षेत्र हो। क्षेत्री, ब्राह्मण, तामाङ्ग तथा राई समुदायको सघन वसाइबास क्षेत्र तथा अन्य जातजातिको मिश्रित वसाइबास क्षेत्र सांस्कृतिक रुपमा समेत महत्वपूर्ण छ। खर्क पोखरी, बौद्धपार्क, महभिरको रक्कलाईमिङ्ग क्षेत्र, काख्मे गुफा द्याइग्रे दुँगा साथै छड्छड्ङे भरना आदि क्षेत्रमा पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गर्न सकेमा सो क्षेत्रहरु आन्तरिक पर्यटकको रोजाईमा पर्ने देखिन्छ। वेलडाँडा हाइडोपावर ड्याम आसपास सुन्दर दृष्यावलोकन तथा बनभोज क्षेत्रको रुपमा विकास गर्न सके यस क्षेत्रको पर्यटन विकासमा ठूलो सहयोग पुग्ने देखिन्छ।

४.४.१ पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण

यस बडा क्षेत्रभित्र प्रसस्त पर्यटकीय स्थलहरु छन् तर यहाँ भएका पर्यटकीय स्थलहरूको व्यवस्थापनको कार्यमा बडा तथा नगरपालिकाले कुनै पनि कार्यक्रमहरु तय गर्नसकेको देखिदैन। यहाँ भएका पर्यटकीय स्थलहरूको व्यवस्थापन गर्नसके आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकहरु आउने अधिक सम्भावना रहेको छ। यहाँका प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रहरूमा धार्मिक, शाहसिक, सांस्कृतिक तथा दृष्यावलोकनको हिसाबले महत्वपूर्ण स्थलहरु रहेका छन्।

तालिका न. ४३: पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलहरू	स्थलको महत्व
१	माइवेनी धाम	धार्मिक पर्यटन
२	बौद्ध पार्क	सांस्कृतिक तथा धार्मिक
३	सेतिदेवि मन्दिर	सांस्कृतिक तथा धार्मिक स्थल
४	सिद्धदेवि मन्दिर	सांस्कृतिक तथा धार्मिक स्थल
५	ओखलड्ङा	
६	महभिर रक्कलाईमिङ्ग	साहसिक पर्यटन
७	काख्मे गुफा	
८	वेलडाँडा हाइडोपावर ड्याम आसपासको पिकनिक स्पट	प्राकृतिक दृष्यावलोकन
९	खर्क पोखरी	

१०	द्याडग्रे दुँगा साथै छ्याडछ्याह्वे भरना	प्राकृतिक दृष्ट्यावलोकन
११	कोकले भरना	प्राकृतिक दृष्ट्यावलोकन

४.४.२ होटल, रिसोर्ट तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी विवरण

यस वडा क्षेत्रमा पर्यटन प्रवर्द्धनकोलागि तथा नीजि लगानीमा होटलहरु सञ्चालन रहेका छन्। मेची राजगमार्गको आसपासका धोविधारा क्षेत्रमा १ वटा मात्र आवास सहितको होटल तथा लज संचालनमा छ भने सामान्य चिया खाना तथा नास्ता पसल धोविधारा टोल तथा आनन्द टोल वेनिनगर तथा सबस्टेसन टोल क्षेत्रमा १९ वटा रहेका छन्। माईखोला हाइड्रोप्लान्ट निर्माण स्थल किनारमा पनि स साना नास्तापसल संचालनमा रहेको छन्।

तालिका न. ४४: होटल, रिसोर्ट तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	किसिम	संख्या	कैफियत
१	स्तरीय आवास सहितको होटल	१	धोविधारा (होटल डिम्स)
२	सामान्य खाना, चिया तथा नास्ता पसल	१९	
३	होमस्टे	०	

स्रोत: इ.न.पा.का. २०७७

तालिका न. ४५: व्यवसायिक चिया पसल सम्बन्धी विवरण

सि.न.	व्यवसायको नाम	संचालकको नाम	ठेगाना/टोल	सम्पर्क नं.	कैफियत
१	चिया पसल	सिला श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, वेनिनगर		
२	सोफिया मदिरा	सिला श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, वेनिनगर		
३	लुङ्गली चिया पसल	भिम माया मगर	इ.न.पा. द, वेनिनगर		
४	जोसेफ होटल	देविमाया श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, वेनिनगर		
५	कमला चिया पसल	कमला गुरुङ	इ.न.पा. द, वेनिनगर		
६	इन्दिरा चिया पसल	इन्दिरा आचार्य	इ.न.पा. द, वेनिनगर		
७	सुमिन्या चिया पसल	रन्जु राई	इ.न.पा. द, वेनिनगर		
८	विनिया चिया पसल	नर कुमारी राई	इ.न.पा. द, वेनिनगर		
९	आइ.एम.सि. खाजा घर	इन्द्र कुमार राई	इ.न.पा. द, मार्से		
१०	आरजु होटल	जमिला कुरेनाम्बा	इ.न.पा. द, धोविधारा		
११	जोसी खाजा घर	मुना जोसी	इ.न.पा. द, धोविधारा		
१२	राराहाङ्ग होटल	रामसोर राई	इ.न.पा. द, धोविरा		
१३	लुम्बिनी होटल	श्री प्रसाद पन्थि	इ.न.पा. द, धोविधारा		
१४	चिया नास्ता पसल	सावित्रा श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, धोविधारा		
१५	प्रयास चिया पसल	यमुना दहाल	इ.न.पा. द, सिंहदेविमसार		
१६	सिम्पन कोल्ड सेण्टर	सन बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. द, वेनिनगर		
१७	होटल डिम्स	सोमनाथ सुनुवार	इ.न.पा. द, धोविधारा		
१८	ए.वान. सेकुवा कर्नर	बुद्धिमाया गुरुङ	इ.न.पा. द, सिंहबाहिनी		
१९	बबुल होटल मदिरा	सुशिला राई	इ.न.पा., द		
२०	न्यू चुलाचुली होटल	यसोदा दुलाल	इ.न.पा. द, सिंहबाहिनी		

४.५ उद्योग, व्यापार तथा वैकिंग

४.५.१ औद्योगिक विकास

यस वडामा ठूला उद्योगहरु स्थापना भएका छन्। मझौला तथा साना उद्योगहरु स्थापना शुरुवात भएका छन्। यी प्रायजसो उद्योगहरु निर्माण सामार्गी, कृषि तथा पशुपालन आधारित छन्। यहाँ उत्पादन भएको कृषि उपजहरु कच्चा रूपमानै बाहिर निकासी हुने गरेको छ। व्यवसायिक रूपमा गाइपालन, कुखुरपालन, बगुरपालन, बाखापालन तरकारी खेति र माहुरी पालनलाई अगाडी बढाउन शुरुवात गरिएको छ। वडामा सञ्चालन भएका उद्योगहरुको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ४६: औद्योगिक विकास सम्बन्धी विवरण

सि.न.	उद्योग	संख्या	प्रकार	हालको अवस्था
१	ग्रील उद्योग	४	घरेलु	संचालित
२	कुटानी/तेल/ राईस मिल	८	घरेलु	संचालित
३	वेकरी	२	घरेलु	संचालित
४	मसला उद्योग	४	लद्दु	संचालित
५	कपास उद्योग	१	घरेलु	संचालित
६	काष्ठ उद्योग	७	घरेलु	संचालित

स्रोत: इ.न.पा.का. २०७७

४.५.१.१ कृषि प्रशोधन तथा साना घरेलु उद्योगहरूको विवरण

तालिका न. ४७: प्रसोधन तथा घरेलु उद्योग सम्बन्धी विवरण

सि.न.	व्यवसायको नाम	संचालकको नाम	ठेगाना/टोल
१	त्रिवेणी राईस मिल	गणेश प्रसाद दहाल	इ.न.पा. द, रामजीटोल
२	आचार्य ब्रदर्स राईस मिल	गणेश प्रसाद आचार्य	इ.न.पा. द, तिल्केनी
३	राईस मिल	डम्बर बहादुर बानिया	इ.न.पा. द, वानिया टोल
४	सिहदेवि राईस मिल	मन कुमार विष्ट	इ.न.पा. द, धोविधारा
५	मनोकामना राईस मिल	राम प्रसाद लुईटेल	इ.न.पा. द,
६	लक्ष्मी राईस मिल	कर्ण बहादुर विष्ट	इ.न.पा. द,
७	राजनस्वधन मसला	नन्दलाल लुईटेल	इ.न.पा. द
८	फलाम सामारी निर्माण	धन बहादुर विश्वकर्मा	इ.न.पा. द, संगमटोल
९	विष्णु राईस मिल	विष्णु प्रसाद दंगाल	इ.न.पा. द, सिहदेवि मसार

४.५.१.२ अटोट्रेडर्स एण्ड सप्लायर्स

तालिका न. ४८: अटोवर्कसप सम्बन्धी विवरण

सि.न.	व्यवसायको नाम	संचालकको नाम	ठेगाना/टोल
१	सर्वश्रेष्ठ अटो सर्भिस सेप्टर	वासुदेव श्रेष्ठ	इ.न.पा. द,
२	सेतिदेवि अटोट्रेडर्स	ढाका कुमारी श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, बेनिनगर
३	अनुपम मर्मत वर्कसप	प्रताप राई	इ.न.पा. द, बेनिनगर
४	आकृति अटो इलेक्ट्रोनिक	अरुण कार्की	इ.न.पा. द, बेनिनग
५	पाथीभरा वर्कसप	रेखा श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, बेनिनग
६	पाथीभरा अटोमोबायल	राज कुमार बारकोटी	इ.न.पा. द
७	तिलचन टायर मर्मत	तिलचन पौडेल	इ.न.पा. द, बेनिनग
८	इलाम अटोपार्ट्स मर्मत	युवराज श्रेष्ठ	इ.न.पा. द
९	नेहा वर्कसप	निर्मला श्रेष्ठ	इ.न.पा. द
१०	शिव अटोपार्ट्स	तिलविक्रम पौडेल	इ.न.पा. द, बेनिनग
११	पाथीभरा अटोवर्कसप	चन्द्र बहादुर वस्नेत	इ.न.पा. द
१२	डिजी टेर्डस	सुमित्रा खन्ती पौडेल	इ.न.पा. द
१३	इश्वर मोटरसाइकल	सुमन तामाङ्ग	इ.न.पा. द
१४	इलाम रि कण्डसन हाउस	झगर सिंह पौडेल	इ.न.पा. द
१५	गंगा ट्रेडर्स	एकनाथ दहाल	इ.न.पा. द
१६	तोनिसा आटोमोबायल	परमलाल चौधरी	इ.न.पा. द
१७	पाथीभरा मोटर पार्ट्स	रविन लुङ्गेली मगर	इ.न.पा. द, बेनिनगर
१८	पब्लिक मोटर वाइक ग्यारेज	धिरेन सुवेदी	इ.न.पा. द, बेनिनगर
१९	डब्ल्यू ब्रदर्स	टिकाराम वानिया	इ.न.पा. द, बेनिनगर

२०	पाथीभरा वर्कसप	सुनिल कार्की	इ.न.पा. द, धोविधारा
२१	सागर एण्ड ब्रदर्स ट्रेड लि.	खेमराज खडका	इ.न.पा. द, धोविधारा
२२	धोविधारा आटो पार्ट्स	तेज बहादुर राई र तुलसी लिम्बु	इ.न.पा. द धोविधारा
२३	समाल लाफा अटोमोबायल्स	निर्मला रुपा समाल	इ.न.पा. द धोविधारा
२४	युनिक अटो ट्रेडर्स	रमेश कुमार पराजुली	इ.न.पा. द धोविधारा
२५	रोनिक अटोपार्ट्स	रमादेवी वस्नेत	इ.न.पा. द धोविधारा

४.५.१. ३ इलेक्ट्रोनिक्स तथा विजुली

तालिका न. ४९: इलेक्ट्रोनिक्स पसल सम्बन्धी विवरण

सि.न.	व्यवसायको नाम	संचालकको नाम	ठेगाना/टोल
१	सन्तोष इलेक्ट्रोनिक्स	सन्तोष तामाङ्ग	इ.न.पा. द
२	न्यूसन विजुली पसल	टंक बहादुर दियाली	इ.न.पा. द,
३	धोविधारा इलेक्ट्रोनिक्स एण्ड फोटो	गणेश सुवेदी	इ.न.पा. द धोविधारा
४	पाथीभरा मल्टि सर्भिस टेक्निकल सेण्टर	मुकेस वानिया	इ.न.पा. द, सेतिदेवि

४.५.१. ४ सुनचाँदी पसल

तालिका न. ५०: सुनचाँदी पसल सम्बन्धी विवरण

सि.न.	व्यवसायको नाम	संचालकको नाम	ठेगाना/टोल
१	माइवेनी ज्वेलर्स	टेक बहादुर लुवागुन	इ.न.पा. द, तिल्केनी

४.५.१. ५ फर्निचर तथा काष्ठ उद्योग

तालिका न. ५१: फर्निचर तथा काष्ठ उद्योग सम्बन्धी विवरण

सि.न.	व्यवसायको नाम	संचालकको नाम	ठेगाना/टोल
१	सेतिदेवि काष्ठ चिरानी उद्योग	विनोद कुमार गुरुङ	इ.न.पा. द, तिल्केनी
२	सिंहबाहिनी काठ फर्निचर उद्योग	दिनेश श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, तिल्केनी
३	दिपक फर्निचर सो रुम	दिपक राई (याम्फू)	इ.न.पा. द, तिल्केनी
४	सचिना काष्ठ स मिल	विनोद कुमार गुरुङ	इ.न.पा. द, तिल्केनी
५	काठ दाउरा खरीद तथा विक्रि केन्द्र	बुद्धि प्रसाद श्रेष्ठ मल्ल	इ.न.पा. द, तिल्केनी
६	डिजाइनर फर्निचर उद्योग	सुनिल परियार	इ.न.पा. द, तिल्केनी

४.५.१. ६ ग्रिल उद्योग

तालिका न. ५२: ग्रिल उद्योग सम्बन्धी विवरण

सि.न.	व्यवसायको नाम	संचालकको नाम	ठेगाना/टोल
१	सिंहदेवि ग्रिल उद्योग	सकुन्तला श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, तिल्केनी
२	आदित्य ग्रिल उद्योग	आदित्य दहाल	इ.न.पा. द, धोविधारा
३	ख्यामराज ग्रिल उद्योग	ख्यामराज ख्यत्री	इ.न.पा. द, धोविधारा
४	राधा ग्रिल उद्योग	राधा देवि भट्टराई दहाल	इ.न.पा. द, धोविधारा
५	धोविधारा ग्रिल उद्योग	छविरवण सुवेदी	इ.न.पा. द, धोविधारा

४.५.३ व्यापार र व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

यस वडा भित्र व्यापार तथा व्यवसाय सञ्चालनको लागि विशेषगरी मेची राजमार्ग जोडिएको साना बजारी क्षेत्रहरुमा व्यापार फट्टाएको देखिन्छ । धोविधाराटोल, आनन्द टोल, सिंहबाहिनी, वेनिनगर तथा तिल्केनी आदि स्थानहरु व्यापारिक केन्द्रको रूपमा विकास हुदै गएका छन् । यी साना बजारी क्षेत्रमा भएका पसलहरुबाट दैनिक उपभोग्य सामानहरु खरिद तथा विक्री गर्ने गरिएको छ । यस बाहेक साना सवारी साधनले दैनिक उपभोग्य सामग्रीहरु वडाका भित्री गाउँहरु साथै छिमेकी गाउँपालिकाहरु सम्म पनि लैजाने गरेको छ । स्थानीय वडाबासीहरुले तिनै साना ग्रामीण व्यापारिक केन्द्रबाट खरिद विक्री गर्ने गर्दछन् । यस वडाभित्र रहेका व्यावार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण निम्नानुसार छन् ।

तालिका नं. ५२: व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी बिवरण

सि.न.	व्यवसायको नाम	व्यवसायीको नाम	ठेगाना/टोल
१	किराना पसल	होम बहादुर वसनेत	इ.न.पा. द, वेनिनगर
२	किराना पसल	मोहन श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, सिंहबाहिनी
३	पुष्प स्टोर	पुष्प बहादुर लिम्बु	इ.न.पा. द, मसार
४	किराना पसल	श्यामकृष्ण श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, वेनिनगर
५	किराना पसल	योगेन्द्रा प्रसाद फूयाल	इ.न.पा. द, वेनिनगर
६	कमला कस्मेटिक/किराना	कमला देवि कुँवर	इ.न.पा. द, वेनिनगर
७	खाकी किराना पसल	रेणु खाकी	इ.न.पा. द, सवस्टेसन
८	नारायण किराना	वेद प्रसाद आचार्य	इ.न.पा. द, वेनिनगर
९	सुष्मा किराना पसल	दिल बहादुर श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, तिल्केनी
१०	सिद्धमार्ग सेतिदेवी स्टोर	दिपकराज गौतम	इ.न.पा. द बरगाढी
११	पाथीभरा किराना	सविता थापा	इ.न.पा. द,
१२	सवस्टेसन किराना	चन्द्र कुमारी तामाङ्ग	इ.न.पा. द, सवस्टेसन
१३	रत्न कस्मेटिक किराना	राजेन्द्र प्रसाद श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, वेनिनगर
१४	गिनसिटी इलाम ललिपप	दिपा गुरुङ	इ.न.पा. द, आनन्दटोल
१५	युनिक किराना पसल	हरिकृष्ण पौडेल	इ.न.पा. द,
१६	चन्द्रकला चटपटे	चन्द्रकला बराइली	इ.न.पा. द
१७	स्पन्द किराना	फूलमाया श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, वेनिनगर
१८	दिपा किराना	रोसन वानिया	इ.न.पा. द, आनन्दटोल
१९	मनोज हाड्वोयर	मनोज ढाकाल	इ.न.पा. द
२०	थेवे किराना	इन्द्र कुमारी थेवे	इ.न.पा. द
२१	दंगाल किराना	नारयण प्रसाद दंगाल	इ.न.पा. द, मसार
२२	कुमाल किराना	चन्द्रकला कुमाल	इ.न.पा. द, आनन्दटोल
२३	विमला किराना	विमला तामाङ्ग	इ.न.पा. द, मसार
२४	प्रदिप किराना	गोमादेवि आचार्य	इ.न.पा. द, सिहदेवि खर्क
२५	अनिशा किराना	सरुना विश्वकर्मा	इ.न.पा. द, वेनिनगर
२६	मुना किराना	मुना श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, वेनिनगर
२७	वानिया किराना	दुर्गा बहादुर वानिया	इ.न.पा. द, वानिया टोल
२८	किराना पसल	पहलमान तामाङ्ग	इ.न.पा. द
२९	प्रतिमा किराना	रामजी खडका	इ.न.पा. द, धोविधारा
३०	केसी स्टोर	कमला दहाल भट्टराई	इ.न.पा. द, धोविधारा
३१	सुमन किराना	याम बहादुर गोले	इ.न.पा. द, धोविधारा
३२	हाम्मो किराना	पवित्रा भुजेल	इ.न.पा. द धोविधारा
३३	तमु किराना पसल	इन्द्र कुमार राई	इ.न.पा. द धोविधारा
३४	कार्की सप्लायर्स	मेनुका कार्की	इ.न.पा. द धोविधारा
३५	बौद्धपार्क किराना	मेख बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. द, बौद्धपार्क

३६	प्रसन्न किराना	पवन क्षितिज शंकर	इ.न.पा. द, महभिर
३७	रिन्छेन किराना	कृष्ण बहादुर तामाङ्ग	इ.न.पा. द, महभिर
३८	कोकिला किराना	कोकिला प्रधान	इ.न.पा. द
३९	डिकिसा डिक्सन किराना	कोपिला चम्लागाई दुलाल	इ.न.पा. द, आचार्यटोल
४०	तुलशा किराना पसल	पुतलीमाया गुरुङ	इ.न.पा. द, वरगाढी
४१	सोनु चटपटे	सोनु श्रेष्ठ	इ.न.पा. द,
४१	भट्टराई चटपटे पसल	इन्द्र बहादुर भट्टराई	इ.न.पा. द, वेनिनगर
४२	गुरुङ जुता पसल	सोम कुमारी गुरुङ	इ.न.पा. द, वेनिनगर
४३	सेतिदेवि दालमोठ भुजिया उद्योग	महिला जागरण संघ	इ.न.पा. द, सिंहबाहिनी
४४	कालिका सप्लायर्स	कुमार प्रसाद श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, धोविधारा
४४	माइपोखरी सप्लायर्स	विमल साउदेन	इ.न.पा. द
४६	दुर्गा देवि चटपटे	दुर्गा देवि वराल	इ.न.पा. द
४७	विमला किराना पसल	विमला दहाल	इ.न.पा. द
४८	तसुप एण्ड जेलिसा किराना	रुपा भट्टराई तामाङ्ग	इ.न.पा. द, वरगाढी
४९	मिना चटपटे	मिना तामाङ्ग	इ.न.पा. द, रमाइलोटोल
५०	दहाल किराना पसल	राधिका दहाल	इ.न.पा. द,
५१	सलिना किराना पसल	ख्यामराज ख्त्री	इ.न.पा. द, बौद्धपार्क
५२	न्यौपाने किराना पसल	केदार प्रसाद न्यौपाने	इ.न.पा. द, सिंहबाहिनी
५३	पवित्रा किराना स्टोर	पवित्रा गोले तामाङ्ग	इ.न.पा. द, आनन्द
५४	गीता किराना पसल	गीता देवि घोर्साई	इ.न.पा. द, सिंहबाहिनी
५५	कौशल सप्लायर्स	दिपक कुमार कोइराला	इ.न.पा. द सवस्टेसन
५६	एण्डका स्टोर्स हार्डवयरेर	नविन आचार्य	इ.न.पा. द, तिल्केनी
५७	पाथीभरा भेराइटिज	ऋतुनाथ वास्तोला	इ.न.पा. द, वरगाढी
५८	गणेश सप्लायर्स	खेम कुमारी श्रेष्ठ	इ.न.पा. द, धोविधारा
५९	गुरुङ स्टोर	कोपिला गुरुङ	इ.न.पा. द, वेनिनगर
६०	पाथीभरा होलसेल	मन्जु लावती	इ.न.पा. द, धोविधारा
६१	चेम्जोङ्ग ढाका उद्योग	सर्मिला चेम्जोङ्ग आडदाम्बे	इ.न.पा. द, धोविधारा
६२	श्री कृष्ण फेन्सि स्टोर	रन बहादुर लुहागुन	इ.न.पा. द, संगमटोल
६३	ममता खाद्यन्त तथा प्याकेजिङ्ग	सेवि राई	इ.न.पा. द, धोविधारा
६४	माइवेनी स्टेशनरी	कमलप्रसाद नेपाल	इ.न.पा. द, तिल्केनी

४.५.४ खनिज तथा खानी सम्बन्धी विवरण

यस वडाक्षेत्रमा खानी तथा भूमर्गको विस्तृत अध्ययन गरिएको छैन । यद्यपि यसको भौगोलिक आवृत्तिभित्र पर्ने माईखोला आसपासमा धातुजन्य खानीको संभावना देखिन्छ ।

४.५.५ स्थानीयबजार तथा व्यापारिक केन्द्रको विवरण

यस वडा क्षेत्रका प्रमुख व्यापारिक केन्द्रको रूपमा धोविधारा र तिल्केनी चोक हो । यसबाहेक इलाम जिल्ला सदरमुकाम बजार यस वडासँग सिमावर्ती क्षेत्र भएकोले अधिकांश व्यापारिक कृयाकलाप यही इलामबजार क्षेत्रबाट हुने गर्दछ । सडक यातायातको पहुँच सहज भएकोले निर्यात हुने नगदेबाली र करिपय कारोबार भापा जिल्लाको विर्तामोडसँग पनि सम्बन्धित रहेको छ ।

४.५.६ बैंक तथा वित्तिय संस्था सम्बन्धी विवरण

वडा क्षेत्रमा विभिन्न लघुवित्त, सहकारी तथा समूहहरु क्रियाशिल रहेतापनि वडा भित्रै कार्यालय भएका वा स्थापित बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरु रहेका छैनन । तथापि इलाम बजार र यसका आसपासमा संचालन भएका वित्तिय कारोबार गर्ने सहकारीहरुको सेवाक्षेत्रको रूपमा इलाम नगरपालिका वडा न. द का विभिन्न टोलहरु समाहित भएको छन् ।

४.४.७ सहकारी सम्बन्धी विवरण

यस वडाभित्र ३ वटा सहकारी संस्थाहरु छन् स्थानीय स्तरमा संचालित सहकारीवाट संस्थाका सदस्यहरुले सहज रूपमा सेवा पाउने गरेको छन्। सहकारी संस्थाहरुको विवरण तलको तालिमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ५३: सहकारी सम्बन्धी विवरण

सि. नं	नाम	ठेगाना, टोल	दर्ता नं.	दर्ता मिति	सेयर सदस्य विवरण		
					महिला	पुरुष	जम्मा
१	सेतिदेवी बहुउद्देशीय सहकारी संस्था लि।	सिंहबाहिनी देवी टोल	०५	२०५५०८१४	१६७६	४५०	२१२६
२	स्मरण कृषि सहकारी संस्था लि		५६६	२०६८१११९	२३	२१	४४
३	प्रगति वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि		२८	२०५२०६२२	४९७	५०३	९०००

स्रोत: वडा कार्यालयको रेकर्ड २०७७

४.४.८ कृषि औजार तथा उपकरण सम्बन्धी विवरण

यस वडामा प्रमुख पेशाको रूपमा रहेको कृषिमा अधिकांश कृषकहरुले परम्परागत कृषि उपकरण मार्फत खेति गर्ने गरेको पाईन्छ। कृषि यान्त्रिकरणको अभ्यास भर्खरमात्र शुरुवात हुन थालेको छ। पहाडी भूगोल भएकोले साना हाँते ट्रयाक्टर र अन्य प्राविधि मैत्री कृषि औजार नीजि स्तरमा प्रयोग गर्न थालिएको छ। स्थानीय सरकारको समेत प्राथमिकतामा परेको र श्रम शक्ति समेत कम लाग्ने हुनाले कृषिमा यान्त्रिकरणलाई जोड दिनुपर्ने देखिन्छ। हाल कृषक समूह तथा नीजि लगानीमा करिव १२ वटा हाते ट्रयाक्टर यस वडामा भित्रीएको छ।

परिच्छेद ५

वडाको सामाजिक अवस्था

५.१ शैक्षिक तथा मानव संशाधन विकास

यो वडा जिल्लाको सदरमुकामसंग जोडिएको हुनाले शैक्षिक अवसरको दृष्टिकोणले राम्रै अवस्थामा रहेको छ। यद्यपि यस वडामा आधारभूत तहको विद्यालयहरु भएपनि माध्यमिक तथा उच्च शिक्षाका विद्यालयहरु साथै प्राविधिक विद्यालयहरु कुनै पनि रहेको छैन। यस वडाबाट उच्च शिक्षाको लागि नजिकै इलाम बजार र अन्य छिमेकी वडामा रहेको विद्यालयहरु मार्फत सेवा लिनुपर्ने देखिन्छ। आधारभूत विद्यालयहरुमा बालविकास केन्द्रहरु समेत संचालन भएका छन्।

५.१.१ पाँचबर्ष भन्दा माथिको साक्षरता विवरण

यस वडाको ५ वर्ष माथिको साक्षरता अवस्थालाई विश्लेषण गरिएको छ। जसअनुसार जम्मा जनसंख्या ४७९७ रहेको छ। त्यसै गरी ५ वर्ष मुनीको बालबालिका २३५ जना रहेको छ। यस वडाको सरदर साक्षरता प्रतिशत ९१.५ प्रतिशत रहेको छ। टोलगत आधारमा साक्षरता अवस्थाको विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ५४: पाँचबर्ष माथिको साक्षरता विवरण

सि.नं.	टोल	जम्मा जनसंख्या	५ बर्ष मुनीको जनसंख्या	निरक्षर	साक्षर	साक्षरता प्रतिशत
१	आचार्य टोल	१७४	७	४१	१२६	७५.४
२	आनन्द टोल टोल	२९०	११	१२	२६७	९५.७
३	कन्चनजंघा टोल	१४४	९	१	१३४	९९.३
४	कोल्टार टोल	२१५	१२	२८	१७५	८६.२
५	खुलाल टोल	१४७	७	७	१३३	९५.०
६	गरिमा टोल	१४३	९	९	१२५	९३.३
७	दहालगाउँ टोल	२३२	१६	१४	२०२	९३.५
८	धोविद्यारा टोल	१८२	१०	३	१६९	९८.३
९	नमूना टोल	७८	४	२	७२	९७.३
१०	प्रगती टोल	८२	३	६	७३	९२.४
११	बरगाढी टोल	१११	४	१३	९४	८७.९
१२	वेनिनगर टोल	१७८	८	१३	१५७	९२.४
१३	बेलडाँडा टोल	१२१	११	०	११०	१००.०
१४	बौत्रापार्क टोल	२४६	१२	१५	२१९	९३.६
१५	मनकामना टोल	८९	५	०	८४	१००.०
१६	मसार टोल	१४६	५	२१	१२०	८५.१
१७	रमाईलो टोल	२१८	१३	२६	१७९	८७.३
१८	राङ्गाउँ टोल	१३८	१०	२४	१०४	८१.३
१९	रामजी टोल	१४९	७	२०	१२२	८५.९
२०	संगम टोल	२५४	८	४१	२०५	८३.३
२१	सबस्टेसन टोल	१८१	७	१२	१६२	९३.१
२२	सिंहदेवि टोल	२४२	८	८	२२६	९६.६

२३	सिंहदेवि खर्क टोल	१२३	३	९	१११	१२.५
२४	सिंहदेवि मसार टोल	१३६	४	२१	१११	८४.१
२५	सिंहबाहिनी	२७४	१४	२३	२३७	९१.२
२६	सिद्धार्थनगर टोल	१८०	१७	१	१६२	९९.४
२७	सूर्योदय टोल	११८	३	०	११५	१००.०
२८	सेतिदेवि टोल	२०६	८	१९	१७९	९०.४
		४७१७	२३५	३८९	४१७३	९१.५

आठ: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७३

५.१.२ शैक्षिक अवस्था

तालिका न. ५५: पाँचबर्ष माथिको शैक्षिक अवस्था

टोल विकास समिति	पुर्व प्रावि		आधारभूत (कक्षा ८ सम्म)		माध्यमिक (८ देखि १२ सम्म)		स्नातक		स्नातको तर		विद्यालय जाने उमेर नभएको	
	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु	म	पु
आचार्य टोल	८	७	१०	१८	७	८	३	२	०	०	२	४
आनन्द टोल टोल	२	६	२३	२१	२७	२७	१९	१५	१२	४	६	५
कन्यनजंघा टोल	२	९	८	१३	३१	३८	२	४	१	२	२	४
कोल्टार टोल	८	११	१४	२०	११	१२	६	१	०	०	८	४
खुलाल टोल	३	२	१६	१७	२९	३३	९	५	१	३	३	१
गरिमा टोल	५	३	१४	१४	२४	२८	५	७	४	५	२	५
दहालगाउँ टोल	९	७	२१	२७	१५	१६	८	८	५	३	६	९
धोविधारा टोल	५	६	२१	१७	३२	४०	१३	१२	५	८	३	३
नमूना टोल	२	०	४	६	११	१४	८	१०	१	१	१	२
प्रगती टोल	६	८	६	७	९	२०	३	३	०	१	२	१
बरगाढी टोल	५	६	१०	११	१७	१७	२	३	१	१	२	२
वेनिनगर टोल	१	३	८	९	२०	३०	१५	११	७	२	४	२
बेलडांडा टोल	३	०	१८	२०	१६	१८	६	४	०	१	६	६
बौद्धपार्क टोल	३५	३५	१३	२१	४१	३३	४	५	३	४	६	३
मनकामना टोल	१	०	१०	१२	१६	२३	४	४	०	०	४	१
मसार टोल	१	७	१७	१५	११	१३	३	१	०	१	२	३
रमाईलो टोल	५	१५	२१	२३	१६	३५	४	४	२	१	५	९
राईगाउँ टोल	१०	८	१३	११	६	१३	१	०	०	०	३	४
रामजी टोल	३	४	१३	२०	९	१२	१	१	०	०	१	४
संगम टोल	१५	२२	२९	४९	२७	२४	२	१	०	०	३	२
सवस्टेसन टोल	४	७	१८	२१	१६	२५	६	८	३	६	२	४
सिंहदेवि टोल	४	९	३३	२५	४७	५७	१३	१४	१	४	२	१
सिंहदेवि खर्क टोल	१	०	१६	८	१८	१९	६	१३	२	२	०	२

सिंहदेवि मसार टोल	२	७	१२	१०	८	९	०	०	०	०	१	२
सिंहबाहिनी	६	५	२७	३९	२५	३२	१२	१२	५	६	८	६
सिद्धार्थनगर टोल	२	३	१७	३४	२८	२८	४	५	०	०	४	९
सूर्योदय टोल	३	५	२४	२६	१२	२१	५	३	०	०	०	३
सेतिदेवि टोल	२३	१६	१४	१३	३०	४१	९	१२	२	२	३	४
जम्मा	१७	२१		४५०	५२७	५५९	६८६	३	८	५५	७	९९
												१०५

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

५.१.३ तहगत रूपमा शैक्षिक संस्था/विद्यालय विवरण

तालिका न.५६: तहगत रूपमा शैक्षिक संस्थाहरुको विवरण

टोल	आधारभूत तह	माध्यमिक तह
सिंहदेवि खर्क टोल	१	१ नीजि
बरगाढी	१	
सेतिदेवि	१	
नमूनाटोल	१	

५.१.३.१ विद्यालयमा रहेका तहगत छात्रछात्रा तथा शिक्षकको विवरण

तालिका न. ५७: विद्यालयमा रहेका तहगत छात्रछात्रा तथा शिक्षकहरुको विवरण

सि.न.	विद्यालयको नाम	टोल	जम्मा शिक्षक संख्या	छात्रा	छात्र	जम्मा	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात
१	सिंहदेवि आधारभूत विद्यालय	आचार्य, र रामजी	५	२४	२८	५२	१०.४
२	विद्या आधारभूत विद्यालय	बरगाढी	६	३०	२५	५५	९.१
३	महेन्द्रोदय आधारभूत विद्यालय	सेतिदेवि	५	१८	१५	३३	६.६
४	ज्योति विद्या मन्दिर (नीजि) मा.वि.	सिंहदेवि खर्क	१७	८१	९३	१७४	१०.२३
	जम्मा						

स्रोत: विद्यालयहरुको प्रतिवेदन २०७६

५.१.३.२ वडाभित्र रहेका बोर्डिङ स्कूलहरुको विवरण

तालिका न. ५८: वडापालिका भित्र भएका बोर्डिङ स्कूलहरुको विवरण

सि.न.	स्कूलको नाम	ठेगाना	छात्रा	छात्र
१	ज्योति विद्या मन्दिर	इ.न.पा. न, सिंहदेवि खर्क	८१	९३

स्रोत: समूह छलफल, २०७६

५.१.४ विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका तहगत छात्रा छात्रको विवरण

तालिका न. ५९: विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका तहगत छात्रको विवरण

विद्यालयको नाम	बालकक्षा			कक्षा १ देखि ५			कक्षा ६ देखि ८			कक्षा ९ देखि १०		
	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
सिंहदेवि आधारभूत विद्यालय	१०	६	१६	२४	२८	५२						
विद्या आधारभूत विद्यालय	८	७	१५	३०	२५	५५						
महेन्द्रोदय आधारभूत विद्यालय	१६	१६	३२	१८	१५	३३						
ज्योति विद्या मन्दिर (नीजि) स्कूल	३०	२९	५९	२४	२२	४६	९	१७	२६	१८	२६	४४
जम्मा	६४	५८	१२२	९६	९०	१८६	९	१७	२६	१८	२६	४४

श्रोत: विद्यालयहरुको प्रतिवेदन २०७६

५.१.५ वालविकास केन्द्रको विवरण

यस वडा क्षेत्रमित्र रहेको सामुदायिक विद्यालयहरुमा वालविकास केन्द्र संचालन गरिएको छ। वालवालिकाहरुको लागि खेलकुद र शैक्षिक सामाग्री सहितको वालविकास केन्द्रले औपचारिक विद्यालय उमेर शुरु नभएको वालवालिकालाई विद्यालय जान आकर्षण पैदा गरेको छ। वडा न. ८ मा हाल सातवटा वालविकास केन्द्र पनि संचालन गरिएको छ।

तालिका न. ६०: वालविकास केन्द्रहरुको विवरण

बाल कक्षा रहेको मातृ विद्यालय	बाल विकास केन्द्रको नाम	टोल	सहायक कार्यकर्ताको नाम	बाल विकास कक्षा संख्या	बालिका	बालक	जम्मा
सिंहदेवि आधारभूत विद्यालय	गर्जस्मृति	रामजीटोल	कोपिला चौलागाई	२२०	१०	६	१६
	देविस्मृति	कोल्टार टोल	रमा आचार्य				
	संगम	संगम टोल	कमला अधिकारी				
विद्या आधारभूत विद्यालय	ज्ञानज्योति	रमाइलो टोल	चन्द्रकला दहाल	२२०	८	७	१५
	पञ्चकन्या		सुशिला भण्डारी				
महेन्द्रोदय आधारभूत विद्यालय	सृजना सूर्योदय		खेम कुमारी मगर		१६	१५	३१

श्रोत: विद्यालयहरुको अभिलेखबाट २०७६

५.१.६ विद्यालय शान्ति क्षेत्र र विद्यालय सुधार योजना विवरण

स्थानीय तहको निर्वाचन पश्चात लामो समयदेखि रिक्त स्थानीय तहको नेतृत्व गर्दै जनप्रतिनिधिहरु निर्वाचित भएर स्थानीय क्षेत्रको समग्र विकास कार्यमा लाग्ने क्रममा स्थानीय नेतृत्वलाई यस इलाम नगरपालिकाको शिक्षा सम्बन्धी योजना निर्माण र कार्यान्वयनका लागि विशेष नीति तथा कार्यक्रम आवश्यक छ। शैक्षिक अवस्थाको विस्तृत जानकारी र विश्लेषण पश्चात सहभागितात्मक रूपमा स्रोत पहिचान सहितको विद्यालय सुधारका कार्यक्रमहरु स्थानीय सरकारको प्राथमिकता क्षेत्रमा रहनु पर्ने देखिन्छ। स्थानीय सरकार संचालन ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी नगरपालिकाको अलगै शिक्षा सम्बन्धी नीति पारित भइसेकेको छ। शैक्षिक अवसर र पूर्वाधार विकासको लागि बजेट समेत विनियोजन गरिदै आएको छ। यसका लागि नगरपालिका, विद्यालय, अभिभावक र सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको अर्थपूर्ण सहभागितामा विद्यालय सुधार योजना तयारी र त्यसमा समय सापेक्ष संशोधन आवश्यक छ। यसका लागि विद्यालय शान्ति क्षेत्र आधार स्तम्भको रूपमा रहेको छ।

५.१.७ शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण

तालिका न. ६१: शिक्षक तथा शैक्षिक जनशक्ति विवरण

सि.न.	विद्यालयको नाम	सहयोगी	विद्यालय सहायक	बालशिक्षा सहयोगी कार्यकर्ता	प्रा.वि तह			
					स्थायी	अस्थायी	राहात	जम्मा

इलाम नगरपालिका वडा न. ८ को वस्तुगत विवरण: २०७८

१	सिंहदेवि आधारभूत विद्यालय	१			३	५	०	०	५
२	विद्या आधारभूत विद्यालय	१			२	६	०		६
३	महेन्द्रोदय आधारभूत विद्यालय	१			२	३	२		५
जम्मा					७	१४	२	०	१६

५.१.८ आधारभूत र माध्यमिक विद्यालयमा पहुँचको अवस्था

यस बडाको समग्र शैक्षिक अवसर पहुँचको अवस्था हेर्दा बडापालिका भित्र रहेका कुल घरधुरी मध्ये आधारभूत विद्यालय पुग्न पैदल आधागण्टा भन्दा कम समय लाग्ने ५०.६१ प्रतिशत घरधुरी, त्यसैगरी आधा देखि एक घण्टा समय लाग्ने ४८.८२ प्रतिशत र एक घण्टा भन्दा धेरै लाग्ने ०.५६ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी माध्यमिक तहसम्मको पहुँच अवस्थालाई हेर्दा आधागण्टा भन्दा कम समय लाग्ने २२.१५ प्रतिशत, आधा देखि एक घण्टा लाग्ने ४३.७५ प्रतिशत र एक घण्टा भन्दा धेरै लाग्ने ३४.०८ प्रतिशत घरधुरी रहेको देखिन्छ । विद्यालय पहुँचको टोलगत विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६२: आधारभूत र माध्यमिक विद्यालयमा पहुँचको अवस्था

सि. नं	टोल	आधारभूत विद्यालय सम्म पुग्न लाग्ने समय			माध्यमिक विद्यालय सम्म पुग्न लाग्ने समय		
		आधा घण्टा भन्दा कम लाग्ने घरधुरी	१ घण्टा भन्दा कम लाग्ने घरधुरी	१ घण्टा भन्दा धेरै लाग्ने घरधुरी	आधा घण्टा भन्दा कम लाग्ने घरधुरी	आधा देखि १ घण्टा लाग्ने घरधुरी	१ घण्टा भन्दा धेरै लाग्ने घरधुरी
१	आचार्य टोल	४०				४०	
२	आनन्द टोल टोल	७०			७०		
३	कन्चनजंघा टोल	१०	२३			२३	१०
४	कोल्टार टोल		५०	६		३०	२६
५	खुलाल टोल		३०			३०	
६	गरिमा टोल		२८			२८	
७	दहालगाउँ टोल	४०	७			४७	
८	धोविधारा टोल	३७			३७		
९	नमूना टोल	८	१०			१८	
१०	प्रगती टोल	६	१०			१०	६
११	बरगाढी टोल	१५	८			२३	
१२	वेनिनगर टोल		४०			४०	
१३	बेलडाँडा टोल	१२	११			१६	७
१४	बौत्रपार्क टोल	२५	२३				४८
१५	मनकामना टोल	१०	११				२१
१६	मसार टोल		३६			३६	
१७	रमाईलो टोल		५२			५२	
१८	राइगाउँ टोल	२१	१०				३१

१९	रामजी टोल	१६	१६				३२
२०	संगम टोल		५४				५४
२१	सवस्टेसन टोल		४०		४०		
२२	सिंहदेवि टोल	२५	३२			४०	१७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	२८			२८		
२४	सिंहदेवि मसार टोल	१३	२०			३३	
२५	सिंहबाहिनी	६१			६१		
२६	सिद्धार्थनगर टोल	१५	२५				४०
२७	सूर्योदय टोल	२८					२८
२८	सेतिदेवि टोल	४३					४३
		५३९	५२०	६	२३६	४६६	३६३

झोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

५.१.९ शैक्षिक संस्था उपलब्ध भवन भौतिक पूर्वाधार तथा सुविधा

तालिका न. ६३: शैक्षिक संस्था भवन र पूर्वाधारको विवरण

सि. न.	विद्यालयको नाम	टोल	कच्ची भवन संख्या	पक्की भवन संख्या	कच्ची कक्षा कोठा	पक्की कक्षा कोठा संख्या	कच्ची शौचालय	पक्की शौचालय	व्यवस्थित खानेपानी भएको	व्यवस्थित खानेपानी नभएको	खेलमैदान
१	सिंहदेवि आधारभूत विद्यालय	रामजीटोल	१	२	२	५		छ		भएको	भएको
२	विद्या आधारभूत विद्यालय	बरगाढी		३		८		छ		भएको	
३	महेन्द्रोदय आधारभूत विद्यालय	सेतिदेवि		१		६		छ	नभएको		नभएको

५.१.१० छात्रबृति तथा अन्य लक्षित सुविधा उपलब्धताको अवस्था

यस वडा सञ्चालित सामुदायिक विद्यालयहरूमा सरकारबाट उपलब्ध भएका कार्यक्रमहरू निम्नानुसार रहेका छन्।

तालिका न. ६४: छात्रबृति तथा अन्य लक्षित सुविधा उपलब्धताको विवरण

क्र.स.	छात्रबृति
१	अपाङ्ग आधारभूत छात्रबृति
२	आधारभूत दलित छात्रबृति
४	निःशुल्क पाठ्यपुस्तक
५	दिवा खाजा कार्यक्रम
६	विद्यार्थी पोसाक सुविधा

५.१.११ नमूना तथा इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध विद्यालयको विवरण

यस वडा अन्तर्गत रहेका सबै विद्यालयहरूमा इन्टरनेट सुविधा विस्तार गर्न सकिएको छैन।

५.१.१२ सुधारिएको मापदण्ड (भूकम्प प्रतिरोधी) अनुसार निर्माण भएका तथा रेट्रोफिटिङ गरिएका विद्यालय

नेपाल सरकार तथा नगरपालिका मार्फत निर्माण गरिएका र नियमित मर्मतका लागि सहयोग भएका सामुदायिक विद्यालयहरूको

भवन भूकम्प प्रतिरोधी मापदण्डअनुसार निर्माण तथा मर्मतको शुरुवात गरिएको छ। मापदण्ड लागू हुनु पूर्व निर्माण भएका पुराना भवनहरुमा रेक्टोफिटिङ्गलाई पूर्णरूपमा अवलम्बन गर्न सकिएको छैन।

५.१.१३ बालमैत्री शिक्षा सम्बन्धी विवरण

इलाम नगरपालिका वडा नं. ८ वडा भित्र भएका सामुदायिक विद्यालय तथा बालविकास केन्द्रहरुमा बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा अनुसार शैक्षिक गतिविधि तथा पूर्वाधार निर्माण शुरुवात गरिएको छ। शिक्षण सिकाई क्रियाकलापहरुमा समेत बालमैत्री अभ्यासलाई आत्मसाथ गर्ने प्रयासको थालनी भएको छ। बालमैत्री स्थानीय शासनको अवधारणा अनुरूप सामुदायिक विद्यालयहरुमा बालकलव गठन गरिएको छ। त्यसैगरी बालमैत्री स्थानीय शासनको सूचकहरु पूरागर्ने तर्फ वडा एमव् सम्बन्धित विद्यालयहरु कृयाशील रहेको पाईन्छ। हाल विद्यालयमा उपलब्ध पूर्वाधार र अन्य संरचनाहरु बालमैत्री बनाउन पहल गर्नुपर्ने देखिएको छ।

५.२ स्वास्थ्य तथा पोषण

५.२.१ स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

यस वडाभित्र रहेको स्वास्थ्य संस्थाहरु अन्तर्गत सहरी स्वास्थ्य केन्द्र १ वटा संचालित छ। यस केन्द्रमा दरबन्दी अनुसारका प्राविधिक जनशक्तिले सेवा प्रवाह भईरहेको छ। यस वडापालिका क्षेत्रमा आर्युवेदिक केन्द्र स्थापना गरिएको छैन। यसै गरी निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायकको रूपमा क्लिनिकहरु तथा मेर्डिकल संचालनमा रहेको छैन। स्वास्थ्य केन्द्र वस्तीभन्दा टाढा रहेको स्थानहरुमा वडापालिका मार्फत सुलभ स्वास्थ्य पहुँचका लागि सामुदायिक स्वास्थ्य एकाईहरु संचालन शुरुवात गरिएको छ। साथै घुम्ति स्वास्थ्य क्लिनिक गाउँघर क्लिनिक, जेष्ठ नागरिक क्लिनिक समेत संचालन रहेका छन भने तातिम प्राप्त महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु मार्फत स्वास्थ्य परामर्श कार्यहरु संचालनमा रहेको छ ४ जना स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरु कार्यरत रहेका छन। आगामी वर्षमा यसलाई क्रमशः विस्तार गर्दै लैजाने कार्यक्रम रहेको छ।

तालिका न.६५: स्वास्थ्य संस्थाको विवरण

सि.न.	स्वास्थ्य संस्था	वडा नं. टोल
१	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	इ.न.पा. ८, तिल्केनी
२	गाउँघर क्लिनिक	इ.न.पा. ८, महभिर
३	गाउँघर क्लिनिक	इ.न.पा. ८, सिडफिङ्ग
४	जेष्ठ नागरिक क्लिनिक	४ वटा इ.न.पा. ८ सिडफिङ्ग टोल, बौद्धपार्क टोल, आचार्य टोल र कोल्टार टोल
५	खोपकेन्द्रहरु	३ वटा, सहरी स्वास्थ्य केन्द्र, विद्या आ.वि., जनकल्याण आ.वि

स्रोत: सहरी स्वास्थ्य केन्द्र प्रतिवेदन

५.२.२ स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध तथा कार्यरत जनशक्ति

तालिका न. ६६: स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध तथा कार्यरच जनशक्ति

सि.नं.	पद	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र इ.न.पा. ८	
		स्थायी	करार
१	अ.हे.अ.		१
२	सि.अ.हे.व.		
३	अ.न.मी.		१
४	ल्याव		
५	कार्यालय सहयोगी		१

श्रोत : सहरी स्वास्थ्य कार्यालय रेकर्ड

५.२.३ प्राथमिक स्वास्थ्य सेवामा पहुँचको अवस्था

यस वडा क्षेत्रमा रहेको स्वास्थ्य संस्थामा पुग्न मोटर वा पैदल दुवै प्रयोग गर्न सकिन्छ। वडा भित्र अधिक क्षेत्र यस केन्द्रसँग जोडिएका छन। छारिएर रहेको वस्ती तथा भौगोलिक अवस्थिति अनुसार विभिन्न टोलहरुबाट यो स्वास्थ्य संस्था सम्म पुग्न फरक फरक समय लाग्दछ। ४०.०९.प्रतिशत घरधुरीलाई स्वास्थ्य संस्था पुग्न आधा घण्टा भन्दा कम समय लाग्दछ, ४०.९३. प्रतिशत घरधुरीलाई नजिकको स्वास्थ्य संस्थासम्म पुग्न पैदल आधा देखि एक घण्टा सम्म लाग्दछ। एक घण्टा भन्दा धेरै पैदल समय लाग्ने घरधुरी १८.९६ प्रतिशत रहेको छ। साथै यस वडा बाट जिल्ला अस्पताल सम्मको दुरी समेत नजिक

पर्ते हुनाले स्वास्थ्य सेवाको अवस्था समेत राम्रो रहेको पाउन सकिन्छ।

तालिका न. ६७: प्राथमिक स्वास्थ्य सेवामा पहुँचको अवस्था

सि.नं	टोल	आधा घण्टा भन्दा कम	आधा देखि एक घण्टा	एक घण्टा भन्दा धेरै	जम्मा
१	आचार्य टोल	२०	२०		४०
२	आनन्द टोल टोल	७०			७०
३	कन्चनजंग्या टोल		२०	१३	३३
४	कोल्टार टोल		३०	२६	५६
५	खुलाल टोल		३०		३०
६	गरिमा टोल		१८	१०	२८
७	दहालगाउँ टोल	१५	३२		४७
८	घोविधारा टोल	३७			३७
९	नमूना टोल		१२	६	१८
१०	प्रगती टोल		१०	६	१६
११	बरगाढी टोल		२३		२३
१२	वेनिनगर टोल	४०			४०
१३	बेलडाँडा टोल		२३		२३
१४	बौत्रपार्क टोल			४८	४८
१५	मनकामना टोल		१५	६	२१
१६	मसार टोल	१४	१६	६	३६
१७	रमाईलो टोल	२०	३२		५२
१८	राइगाउँ टोल		३१		३१
१९	रामजी टोल	३२			५३
२०	संगम टोल	२०	३४		५४
२१	सवस्टेसन टोल	४०			४०
२२	सिंहदेवि टोल	३०	२७		५७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	७	२१		२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल		३३		३३
२५	सिंहबाहिनी	६१			६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल		३०	१०	४०
२७	सूर्योदय टोल			२८	२८
२८	सेतिदेवि टोल			४३	४३
	जम्मा	४२७	४३६	२०२	१०६५

५.२.४ उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाहरु

तालिका न. ६८: उपलब्ध स्वास्थ्य सेवा तथा सुविधाहरु

क्र.सं.	स्वास्थ्य सेवा	संख्या	बेड संख्या
१	सरकारी अस्पताल	०	०
२	प्रसुती गृह	०	

३	बाल अस्पताल	०	
४	आयुर्वेद अस्पताल	०	
५	प्राकृतिक चिकित्सा	०	
६	स्वास्थ्य चौकी (वर्धिड सेन्टर सहितको)	०	
७	प्राथमिक स्वास्थ्य स्याहार केन्द्र	०	
८	निज अस्पताल	०	
९	फार्मसी / क्लिनिक		
१०	एम्बुलेन्स सेवा		
११	सामुदायिक स्वास्थ्य एकाई		
१२	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र	१	

स्रोत: समूह छलफल

५.२.५ खोप सेवा तथा सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण

तालिका न.६९: खोप सेवा तथा सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खोपको विवरण	विवरण
१	वि.सि.जी.	जन्मेदेखि १ वर्ष भित्रका बालवालिकालाई १ पटक
२	डि.पि.डि.	जन्मेको ६ हप्ता, १० हप्ता, १४ हप्ता जम्मा ३ पटक
३	दादुरा	जन्मेको ९ महिना मा १ पटक र १५ महिना पछि १ पटक जम्मा २ पटक
४	पोलियो ३	जन्मेको १४ हप्तामा १ पटक
५	टि.टि.	गर्भवतीभएको थाहपाउने वित्तिकै १ पटक र १ महिना पछि १ पटक
६	आइरन	गर्भवती भएको ४ महिना देखि सुल्केरी भएको ४५ दिन सम्म २८० चकिक
७	जुका	गर्भवती भएको ४ महिना पछि १ पटक
८	वृद्धि अनुगमन २ वर्ष मुनी	जन्मेदेखि २३ महिना सम्म महिनैपिच्छे
९	एफ.आई.पि.भि.	जन्मेको ६ हप्ता र १० हप्ता पुगेका वच्चाहरुलाई २ पटक
१०	रोटा	जन्मेको ६ हप्ता र १० हप्ता पुगेका वच्चाहरुलाई २ पटक
११	जापानिज इन्सेफ्लाइटिस	१२ महिना देखि २३ महिना सम्मका वच्चाहरुलाई १ पटक

सेवाकेन्द्र नक्सा
इलाम नगरपालिका वडा नं.८

संकेत

- सहरी स्वास्थ्य केन्द्र
- विद्यालय
- इलामेली कृषि संकलन केन्द्र
- ⚡ वडा कार्यालय
- ★ पेट्रोलपम्प
- ◇ प्रगति सहकारी भवन
- ★ करदाता सेवा कार्यालय
- ~~~~ मुख्य सड़क
- ~~~~~ मेची राजमार्ग
- वडा सिमाना

0 0.4 0.6 0.8 0.9 0.9.2 0.9.6 किलोमीटर

आधारनक्सा : नापी विभाग।

५. २.६ उपचारको लागि पहिलो सेवा लिने सम्बन्धी विवरण

यस वडा क्षेत्रभित्रवाट उपचारको लागि सेवा लिन सहरी स्वास्थ्य केन्द्र, इलाम जिल्ला अस्पताल, भापा जिल्लामा अवस्थित सरकारी र नीजी अस्पतालहरु छिमेकी देश भारतको सिलिगुडी र काठमाण्डौ सम्म लैजाने गरिएको छ। उपचारको लागि यी स्थानहरुमा लैजानुपूर्व पहिलो सेवा लिने सम्बन्धी विवरणलाई यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ। जसअनुसार स्थानीय सरकारी स्वास्थ्य संस्थामा पहिलो सेवा लिनको लागि ४७.३२ प्रतिशत घरधुरीबाट जाने गरेको पाइन्छ। त्यसैगी निज अस्पताल वा नर्सिङ्ह होमवाट पहिलो सेवालिने १६.३४ प्रतिशत घरधुरी, धामी भाकीबाट पहिलो सेवा लिने १२.४९ प्रतिशत, स्थानीय जडीबुटीप्रयोग गर्ने ३.८५ प्रतिशत र सिधै मेडिकल वा पसलबाट औषधी खरिद गर्ने २० प्रतिशत घरधुरी रहेका छन्। टोलगत आधारमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न.७०: उपचारको लागि पहिलो सेवा लिने सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	टोल	बिरामी हुँदा उपचार गर्न जाने स्थान					
		सरकारी स्वास्थ्य संस्था	निज अस्पताल/विलिनिक	धामी र भाकी	स्थानीय जडीबुटी	सिधै औसधी पसलबाट	जम्मा
१	आचार्य टोल	६	११	९	२	१२	४०
२	आनन्द टोल टोल	३२	४	१३	४	१७	७०
३	कन्चनजंघा टोल	१२	५	८	०	८	३३
४	कोल्टार टोल	२०	१२	१७	०	७	५६
५	खुलाल टोल	१३	६	५	०	६	३०
६	गरिमा टोल	११	७	३	३	४	२८
७	दहालगाउँ टोल	२३	३	८	०	१३	४७
८	धोविधारा टोल	२०	१	९	०	७	३७
९	नमूना टोल	६	२	३	१	६	१८
१०	प्रगती टोल	९	१	२	०	४	१६
११	बरगाढी टोल	१३	३	४	०	३	२३
१२	वेनिनगर टोल	२२	१	३	३	११	४०
१३	बेलडाँडा टोल	१४	३	२	०	४	२३
१४	बौत्रपार्क टोल	२०	७	३	०	१८	४८
१५	मनकामना टोल	११	७	०	०	३	२१
१६	मसार टोल	१०	१४	५	३	४	३६
१७	रमाईलो टोल	२१	१३	४	५	९	५२
१८	राइगाउँ टोल	१५	६	५	२	३	३१
१९	रामजी टोल	१२	१२	०	१	७	३२
२०	संगम टोल	३२	७	४	२	९	५४
२१	सवस्टेसन टोल	२१	६	३	३	७	४०
२२	सिंहदेवी टोल	३४	७	६	२	८	५७
२३	सिंहदेवी खर्क टोल	१४	५	२	१	६	२८
२४	सिंहदेवी मसार टोल	१४	९	४	३	३	३३
२५	सिंहबाहिनी	३९	६	५	०	११	६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल	१६	८	४	३	९	४०
२७	सूर्योदय टोल	१८	५	०	०	५	२८
२८	सेतिदेवी टोल	२६	३	२	३	९	४३
जम्मा		५०४	१७४	१३३	४१	२१३	१०६५

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

५.२.७ प्रमुख रोग र उपचार सम्बन्धी विवरण

यस वडा बासिन्दाहरु विशेषत श्वासप्रश्वास सम्बन्धी समस्या, ज्वरो, टाइफाइड, छाला सम्बन्धी रोग र सामान्य यौन संक्रमण जस्ता सरुवा रोगहरूले संक्रमित हुने गरेको देखिन्छ। त्यस्तै नसर्ने रोगहरूमा र्यासट्राइटिस, दम, चिनी रोग, मानसिक रोग उच्च रक्तचाप, क्यान्सर, क्षयरोग र हाइपरटेनसनबाट मानिसहरु पिडित भएको पाइन्छ। महिलाहरूमा पाठेघर खस्ने र सेतो पानी बर्ने महिनाबारी गडबढी, पेल्भिक इनफ्लामेटरी डिजिज जस्ता समस्या पनि पाइएको छ। बाल बच्चाहरूमा निर्मोनिया, रुधाखोकी, दादुरा, माथिल्लो स्वास नलीको समस्या, झाडापखाला आदि विद्यमान प्रमुख स्वास्थ्य समस्याको रूपमा रहेका छन्।

५.२.८ सुरक्षित मातृत्व

वडास्तरमा स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूले सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी सेवा प्रदान गरिरहेको पाईन्छ। स्वास्थ्य संस्थाहरूमा नियमित गर्भपरीक्षण, आइरन चक्की वितरण, पोषण स्वास्थ्य र खोपसेवालाई पनि प्रभावकारी रूपमा संचालन गरिएको छ। वडामा आक्रिमक सेवाको लागि एम्बुलेन्सहरु संचालन हाल सम्म गरिएको पाइदैन तथापी नगरपालिकाले यस सम्बन्धी पहल शुरुवात गरिसकेको छ। आक्रिमिक अवस्थामा इलाम जिल्ला अस्पताल, नेपाल रेडक्रस सोसाइट साथै विभिन्न सहकारीहरु संस्थाहरु भूतपूर्व गोर्खा सैनिक संघ मार्फत संचालित एम्बुलेन्सहरुको प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ।

तालिका न. ७१: सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सुरक्षित मातृत्व सेवा	संख्या
१	स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने गर्भवती	३६
२	पहिलो पटक	३६
३	चौथो पटक	३६
४	स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुती हुने गर्भवती	३५
५	२२५ चक्की आइरन चक्की प्रयोग गर्ने गर्भवती	३६
६	केही मात्र प्रयोग गर्ने	
७	प्रसुती पछि स्वास्थ्य चाँज गराउने सुत्केरी आमा	३५
८	प्रसुती पछि स्वास्थ्य चाँज गराउने नवजात शिशु	३६
९	जुकाको औषधी पाएका गर्भवती महिला	३६
१०	भिटामिन ए पाएका छ हप्ता भित्रका सुत्केरी महिला	३६
११	आइरन चक्की पाएका छ हप्ता भित्रका सुत्केरी महिला	३६
१२	महिला स्वयम सेविका संख्या	४

स्रोत: सहरी स्वास्थ्य केन्द्र/वडा कार्यालय को रेकर्ड २०७६/०७७

५.२.९ बालस्वास्थ्य र तौल लिइएका बालबालिकाको स्थिति

यस वडा भित्र रहेका १ वर्षमुनीका र ५ वर्ष सम्मका बालबालिकाहरुको तौल लिएको बालबालिका र ती बालबालिकाको औषत तौल सम्बन्धी विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ७२: बालस्वास्थ्य र तौल लिइएका बालबालिको विवरण

बालबालिकाको उमेर समूह	तौल लिएका बालबालिकाका संख्या				औषत तौल
	बालिका	बालक	जम्मा		
१ वर्ष मुनीका	२६	३२	५८	११	
५ वर्ष सम्म	१२८	१०७	२३५	२०	

५.२.१० आयोडिन नून प्रयोग गर्ने सम्बन्धी विवरण

यस वडा घरधुरीले दैनिक प्रयोगको लागि नून प्रयोगको अवस्थालाई हेदा सम्पूर्ण घरधुरीहरूले दुईबालबालिकाको चिन्ह भएको आयोडिन नूनको प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने गाइवस्तुको लागि खुल्ला तथा अन्य प्रकारको नून प्रयोग गर्ने गरेका छन्।

५.३ खानेपानी तथा सरसफाई

५.३.१ खानेपानी सुविधाको अवस्था

यस बडा भित्र रहेको घरधुरी मध्ये करिव ४०.७५ प्रतिशत घरधुरीले न.पा.द्वारा वितरीत नीजि धारा मार्फत घरधुरीमानै खानेपानी सुविधा उपभोग गर्ने गरेको पाईन्छ। कुल घरधुरीको ०.८४ प्रतिशत घरधुरीले खानेपानी संकलनको लागि न.पा. मार्फत वितरित सार्वजानीक धाराको भर पर्नु पर्ने देखिन्छ भने ३४.८३ प्रतिशत घरधुरीहरु स्थानीय मुलको पानीको भरमा पानीमा निर्भर रहेका छन् त्यसैगरी २३.१९ घरधुरीहरु नीजि लगानीको व्यक्तिगत धारा मार्फत खानेपानीको आपूर्ति गरिरहेका छन् भने ०.२८ घरधुरीहरु स्थानीय खोला खोल्सावाट खानेपानीको संकलन गर्ने गरिएको पाईएको छ भने अन्य माध्यम मार्फत खानेपानीमा निर्भर हुने ०.०९ प्रतिशत घरधुरी रहेका छन्। टोलगत रूपमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ७३: खानेपानी सुविधाको अवस्था

सि.नं.	टोल	न.पा. मार्फत वितरित नीजि धारा	न.पा. मार्फत वितरित सार्वजानीक धारा	मुलको पानी	नदी खोला	नीजि लगानीको व्यक्तिगत धारा	अन्य
१	आचार्य टोल	२६	०	१०	०	४	०
२	आनन्द टोल टोल	६२	०	८	०	०	०
३	कन्चनजंघा टोल	०	०	३१	०	२	०
४	कोल्टार टोल	७	०	२०	०	२९	०
५	खुलाल टोल	३	०	०	०	२७	०
६	गरिमा टोल	०	०	४	०	२४	०
७	दहालगाउँ टोल	३९	०	७	०	१	०
८	धोविधारा टोल	२४	०	२	०	११	०
९	नमूना टोल	१	०	७	०	१०	०
१०	प्रगती टोल	१५	०	०	१	०	०
११	बरगाढी टोल	२०	०	३	०	०	०
१२	वेनिनगर टोल	४०	०	०	०	०	०
१३	बेलडाँडा टोल	०	०	२३	०	०	०
१४	बौत्रपार्क टोल	३९	४	४	०	०	१
१५	मनकामना टोल	०	०	२१	०	०	०
१६	मसार टोल	१	०	२६	१	८	०
१७	रमाईलो टोल	३२	२	१८	०	०	०
१८	राइगाउँ टोल	८	०	१९	०	४	०
१९	रामजी टोल	१३	०	९	०	१०	०
२०	संगम टोल	९	०	२०	०	२५	०
२१	सवस्टेसन टोल	२५	१	८	०	६	०
२२	सिंहदेवि टोल	२२	१	१३	०	२१	०

२३	सिंहदेवि खर्क टोल	३	०	९	०	१६	०
२४	सिंहदेवि मसार टोल	२	०	१४	०	१७	०
२५	सिंहबाहिनी	३९	०	१६	०	६	०
२६	सिद्धार्थनगर टोल	०	०	४०	०	०	०
२७	सूर्योदय टोल	०	०	२५	०	३	०
२८	सेतिदेवि टोल	०	१	२१	१	२०	०
जम्मा		४३४	९	३७१	३	२४७	१

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

५.३.२ खानेपानीको श्रोतको विवरण

तालिका न.७४: खानेपानीको श्रोतको विवरण

क्रसं.	मुहानको नाम	मुहान रहेको स्थान टोल	हालको उपयोग	कैफियत
१	खर्क खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, खर्कटोल	पिउने पानीमा प्रयोग	
२	साउनेधारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, खर्कटोल	पिउने पानीमा प्रयोग	
३	ऐठनधारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, सिंहबाहिनी टोल	पिउने पानीमा प्रयोग	
४	खेतधारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, संगम टोल	पिउने पानीमा प्रयोग	
५	बोहोरा धारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, रमाइलो टोल	पिउने पानीमा प्रयोग	
६	देवि धारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, रमाइलो टोल	पिउने पानीमा प्रयोग	
७	डोलेधारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, रामजी टोल	पिउने पानीमा प्रयोग	
८	सिंहबाहिनी धारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द र ९	पिउने पानीमा प्रयोग	
९	झाँकीधारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, दहालटोल	पिउने पानीमा प्रयोग	
१०	कोलटार धारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, टारगाउँ	पिउने पानीमा प्रयोग	
११	खापेदुङ्गा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, भुजेल गाउँ	पिउने पानीमा प्रयोग	
१२	रेगिमधारा सिस्ने खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, भुजेल गाउँ	पिउने पानीमा प्रयोग	
१३	पैरेनी खानेपानी सिस्ने मुहान	इ.न.पा. द, भुजेल गाउँ	पिउने पानीमा प्रयोग	
१४	लो खेत मुहान	इ.न.पा. द, गुरुङ गाउँ	पिउने पानीमा प्रयोग	
१५	सिङ्गदन धारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, महभिर, बैद्यपार्क	पिउने पानीमा प्रयोग	
१६	पञ्चेधारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, सिङ्गफिङ्ग	पिउने पानीमा प्रयोग	
१७	पौडेलधारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, सानो सिङ्गफिङ्ग	पिउने पानीमा प्रयोग	
१८	दुङ्गेधारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, सानो सिङ्गफिङ्ग	पिउने पानीमा प्रयोग	
१९	कटुवाल धारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, गरिमाटोल	पिउने पानीमा प्रयोग	
२०	बानियाँधारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, बानियागाउँ	पिउने पानीमा प्रयोग	
२१	मार्स्यधारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द, मनकामना टोल	पिउने पानीमा प्रयोग	
२२	उजेली धारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द	पिउने पानीमा प्रयोग	
२३	खोल्से धारा/झ्यापीधारा खानेपानी मुहान	इ.न.पा. ७ र द एन.सि.डि.सि	पिउने पानीमा प्रयोग	
२४	सुनुवार खानेपानी मुहान	इ.न.पा. द एन.सि.डि.सि	पिउने पानीमा प्रयोग	
२५	कोकले धारा खानेपानी मुहान			
२६	देवीथान खानेपानी मुहान	खुलालटोल		
२७	मुलापानी खानेपानी धारा	गरिमा टोल		
२८	विगुते खानेपानी मुहान			
२९	गंगाटे धारा खानेपानी मुहान	सिंहदेवि मसार		

३०	लामपाते खानेपानी मुहान	सिंहदेवी मसार		
३१	मसार धारा	मसार		
३२	कुलोखोप खानेपानी मुहान बस्ती मुनीको	सिंहदेवी खर्क टोल		
३३	घिसिडधारा / खोरिया खानेपानी मुहान(राइगाउँ लगेको)	सिंहदेवी खर्क टोल		
३४	कुवाधारा खानेपानी मुहान	सिंहवाहिनी टोल		
३५	सुवेदी खानेपानी मुहान	संगम टोल		
३६	दुम्जन धारा खानेपानी	संगम टोल		
३७	सिम्लेपाखा खानेपानी मुहान	मनकामना टोल		

५.३.३ शौचालय प्रयोगको अवस्था

यस बडा भएको घरधुरी भध्ये ९.२० प्रतिशत घरधुरीमा फल्स भएको सेफ्टीटयाङ्गी जोडिएका शौचालय प्रयोग गर्ने गरिएको छ। त्यसै द०.०९ प्रतिशत घरधुरीमा साधारण सेफ्टीटयाङ्गीमा जोडिएको, त्यसैगरी १०.२३ प्रतिशत घरधुरीमा साधारण खाल्डे चर्पी जडान गरिएको छ भने ०.४६ प्रतिशत घरधुरीहरुमा शौचालय नै नभएको पाईएको छबायोग्यासमा जडान गरिएको शौचालय

तालिका न. ७५: शौचालय प्रयोगको विवरण

सि. नं.	टोल	शौचालय प्रयोगको अवस्था				जम्मा
		फल्स भएको सेफ्टीटयाङ्गी जोडिएको	साधारण सेफ्टीटयाङ्गीमा जोडिएको	साधारण खाल्डे चर्पी	सौचालय नभएको	
१	आचार्य टोल			३८	२	४०
२	आनन्द टोल टोल	९	५९	२		७०
३	कन्चनजंघा टोल		३२		१	३३
४	कोल्टार टोल		४३	१२	१	५६
५	खुलाल टोल		२९	१		३०
६	गरिमा टोल	९	१५	४		२८
७	दहालगाउँ टोल	२	४४	१		४७
८	धोविधारा टोल	२०	१७			३७
९	नमूना टोल		१८			१८
१०	प्रगती टोल		८	८		१६
११	बरगाङ्गी टोल	२	२०	१		२३
१२	वेनिनगर टोल	९	३१			४०
१३	वेलडाँडा टोल		२३			२३
१४	बौधपार्क टोल	७	२९	१	३	४८
१५	मनकामना टोल		२१			२१
१६	मसार टोल	१	२६	१		३६
१७	रमाईलो टोल	२	४५	५		५२
१८	राइगाउँ टोल		२५	६		१०

१९	रामजी टोल		३०	२		५३
२०	संगम टोल		४७	७		५४
२१	सवस्टेसन टोल		३८	२		४०
२२	सिंहदेवि टोल	२८	२४	५		५७
२३	सिंहदेविखर्क टोल	१	१९	८		२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल		२६	७		३३
२५	सिंहबाहिनी	४	५२	५		६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल		३९	१		४०
२७	सूर्योदय टोल		२८			२८
२८	सेतिदेवि टोल	४	२७	१२		४३
	जम्मा	९८	८५३	१०९	५	१०६५

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

५.३.४ सार्वजनिक शौचालय

यस वडाक्षेत्र हालसम्म सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरिएको छैन। यस वडाका साना बजारी क्षेत्र तिल्केनी, धोविधारा, वेनीनगर जस्ता धेरै स्थानहरूमा सार्वजनिक सौचालय निर्माण गर्न आवश्यक रहेको छ।

५.३.५ फोहोरमैला व्यवस्थापन

यस वडाको विभिन्न घरधुरीहरूबाट निस्कान हुने फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि प्रयासहरु शुरुवात भएको पाईन्छ। अधिकांश ग्रामीण क्षेत्रको फोहोरमैला व्यवस्थापनमा स्थानीय घरधुरीनै सकृद भएको देखिन्छ। साना बजारी क्षेत्र तथा राजमार्ग आसपासका वाक्लो वस्ति भएको स्थानबाट संकलन भएको फोहोरमैलालाई नगरपालिकाले ट्रायाक्टर मार्फत संकलन गरी सुरक्षित रूपमा फोहोरको वर्गीकरण गरी कुहिने फोहोर बाट मल उत्पादन गर्ने कार्यको सुरुवात भएको छ, भने नसडने फोहोरमैलाको सुरक्षित विसर्जनको शुरुवात गरिएको छ। घरधुरीबाट उत्पन्न फोहरहरूलाई वर्गीकरण गर्ने र व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धमा यस वडा भित्र भित्र भएको ५२.८६ प्रतिशत घरधुरीले घरायसी फोहरलाई विसर्जन गर्नु अगाडी श्रोतमै वर्गीकरण गर्ने गरेको पाइयो।

तालिका न. ७६: फोहोरमैलाको व्यवस्थापनको विवरण

सि.न.	विवरण	घरधुरी	प्रतिशत
१	फोहोरलाई श्रोतमै वर्गीकरण गर्ने घरधुरी	५६३	५२.८६
२	फोहोरलाई श्रोतमै वर्गीकरण नगर्ने घरधुरी	५०२	४७.१४
३	जम्मा घरधुरी	१०६५	१००.००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

५.३.५.१ फोहरमैलाको घरायसी व्यवस्थापन

तालिका न.७७: फोहरमैलाको घरायसी व्यबस्थापन सम्बन्धी विवरण

विवरण	घरधुरी	प्रतिशत
घरवाट निस्कने फोहोर गाड्ने घरधुरी	२६९	२५.२६
सङ्जने फोहोर मल बनाएर बाकी जलाउने घरधुरी	१६५	१५.४९
फोहोर अनुसार मल बनाउने, जलाउने र गाड्ने घरधुरी	५४६	५१.२७
जथाभावी फाल्ने घरधुरी	८५	७.९८
जम्मा	१०६५	१००.००

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

५.३.६ ढल व्यबस्थापन

यस वडा क्षेत्र भित्र मेची राजमार्ग आसपास ढल व्यवस्थित गरे पनि उक्त ढलको निकासको कारण तल्लो बस्तीहरु अर्थात् यस वडापालिकाको अधिकांश घरधुरीहरुको जमीन कटान, घर जोखिममा रहने साथै सधन बस्तीक्षेत्रवाट बगेर जाने फोहोरमैला खेतियोग्य जमीनमा थुप्रिने भएको कारण यो समस्या विकराल अवस्थामा रहेको पाउन सकिन्छ। विशेष गरेर भ्र्याउँकिरी खोल्सा, सिंहवाहिनी खोल्सा, ऐठन धारा खोल्सा, नारायणस्थान खोल्सा, धोविधारा खोल्सा र छ्याडछ्याङ्ग सिंहदेवि खोल्सा तथा एकलेवर खोल्साको अव्यवस्थित ढल निकासको कारण तल्लो भेगका बस्तीहरु संकटमा रहेको पाइएको छ भने निर्माण भएको कच्ची सडकहरुमा पनि व्यवस्थित नाली निर्माण भएको पाइदैन। सुरक्षित ढल निर्माण र व्यवस्थित बसोबास क्षेत्र विकास नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरुको प्राथमिकतामा रहनुपर्ने देखिन्छ।

५.४ महिला, बालबालिका तथा सामाजिक समावेशिकरण

५.४.१ लिङ्ग अनुसार बाल विवाह (अठार वर्ष मुनिका)

यस वडा क्षेत्रमा उमेर नपुगी विवाह गर्ने चलन केहि मात्रामा रहेको टोलस्तरीय छलफलमा उठेको थियो। विशेष गरी २० वर्ष मुनीको किशोर किशोरीहरु अभिभावकको स्वीकृति बेगर भागेर विवाह गर्ने गरेको पाईन्छ। यद्यपी कानूनी प्रावधानको कारण वैधानिक रूपमा विवाह दर्ताको लागि सम्बन्धित निकायहरुमा आउने गरेको भने पाईएन। बढ्दो खुल्ला समाज, मोवाएल प्रविधिको गलत प्रयोग र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी कम जानकारीको कारण बालविवाह गर्ने क्रमलाई न्यूनिकरण गर्न सकिएको पाईएन। यद्यपी यस प्रकारको बाल विवाहको तथ्याङ्क उपलब्ध हुन भने सकेन।

५.४.२ बालकलब तथा संजालको विवरण

तालिका न. ७८: बालकलब तथा संजालको विवरण

सि.नं	बाल कलबको नाम	ठेगाना (साविक वडा)	जम्मा सदस्य	हालको अवस्था
१.	वडा स्तरीय बाल कलब	इ.न.पा. ६	१३	संचालनमा नरहेको
२.	वडा स्तरीय बाल कलब	इ.न.पा. ७	१३	संचालनमा नरहेको

नगर बाल संजाल प्रतिवेदन २०७२/०७३

५.४.३ जेष्ठ नागरिक विधवा तथा एकल महिला सम्बन्धी विवरण

तालिका न. ७९: जेष्ठ नागरिक तथा एकल महिला सम्बन्धी विवरण

क्रसं.	जेष्ठ नागरिक ७० वर्ष उमेर भन्दा माथि			दलित जेष्ठ नागरिक			विधवा
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	
१	८२	६१	१४३	१	३	४	३८

स्रोत: वडा कार्यालयको अभिलेख आ.व. २०७६/०७६

५.४.४ सम्पत्तिमा महिलाको अधिकार अवस्था

यस वडा भएका घरधुरी मध्ये ३२.३९ प्रतिशत घरमा महिलाको नाममा अचल सम्पत्ति रहेको छ। त्यसैगरी महिलाको नाममा वैक्खाता हुने घरधुरी ६१.८७ प्रतिशत रहेको छ।

तालिका न. ८०: सम्पत्तिमममा महिलाको अधिकार विवरण

सिनं.	विवरण	छ	छैन	जम्मा
१	महिलाको नाममा अचल सम्पत्ति भएको घरसंख्या	३४५	७२०	१०६५
२	महिलाको नाममा वैक खाता भएको घरसंख्या	६५९	४०६	१०६५

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

५.४.५ निर्णय प्रक्रियामा महिलाको अवस्था

वडागत घरको पारिवारिक महत्वपूर्ण विषयहरुमा निर्णय गर्नुपर्दा घरमुली एकलैको निर्णयबाट १७ प्रतिशत घरधुरीमा, पुरुषमात्रको निर्णयबाट २५.९२ प्रतिशत घरमा, महिलाको मात्र निर्णयबाट १९.६२ प्रतिशत घरमा र आवश्यकता अनुसार सबैको रायबाट निर्णय ३७.४६ प्रतिशत घरधुरीमा हुने गरेको देखिन्छ। टोलगत रूपमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ८१: निर्णय प्रक्रियामा महिलाको सहभागिता विवरण

घरका महत्वपूर्ण विषयहरुमा निर्णय कसरी हुन्छ ?	
विवरण	घरधुरी प्रतिशत
घरमुली एकलैले	१८१ १७.००
पुरुष सदस्यको मात्र निर्णयबाट	२७६ २५.९२
महिला मात्र निर्णयबाट	२०९ १९.६२
सबैको निर्णयबाट	३९९ ३७.४६
जम्मा	१०६५ १००.००

५.५ युवा तथा खेलकुद र मनोरञ्जन

५.५.१ खेलमैदान, पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थल सम्बन्धी विवरण

तालिका न. ८२: खेलमैदानको किसिम र उपयोग विवरण

क्र.सं.	खेल मैदानको नाम	स्थान तथा टोल	उपयोगको अवस्था (कसले उपयोग गर्दै)	कैफियत
१	खर्क खेलमैदान	सिंहदेवि खर्क	सार्वजनिक	
२	बौद्धपार्क खेलमैदान	बौद्धपार्क महभिर	सार्वजनिक	निर्माणाधिन
३	सिंहदेवि आवि खेलमैदान	रामजीटोल	विद्यालय	
४	विद्या आ.वि. खेलमैदान	वरगाढी	विद्यालय प्रयोजन	
५	बौद्धपार्क	बौद्धपार्क टोल	समुदाय	
६	महभिर रक्कलाइमिङ		सामुदायिक	
७	मिनि बाल उद्यान तथा पार्क	सिंहबाहिनी टोल	सामुदायिक	

स्रोत: समूह छलफल, २०७५

५.५.२ व्यबसायिक खेलाडीको विवरण

यस वडा क्षेत्रमा व्यबसायिक खेलाडीहरु उत्पादन तथा प्रशिक्षणको शुरुवात गरिएको छैन। तथापी नीजि प्रयास र आन्तरिक प्रतियोगितात्मक खेलहरुमा भने यँहाका खेलाडीहरुले आफ्नो प्रतिभा देखाउदै आएका छन्। विशेषगरी फूटबल, भलिवल, कराँते र दौडहरु यहाँ आयोजना गरिएको देखिन्छ। पछिल्लो समयमा यूवा खेलाडीहरु क्रिकेटखेल प्रति धेरै आकर्षण भएको देखिएको छ।

५.६ कला, भाषा तथा संस्कृति

विभिन्न जातजातीहरुको मिश्रित बसोबास रहेको यो वडा भाषा कला तथा संस्कृतिको दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण रहेको छ। आर्यन र गैह्र आर्यन समुदायको बसोबास रहेको यो वडामा आफ्नो आफ्नो जातीय परम्परा अनुसारको संस्कृति र चाडपर्व अवलम्बन गर्ने गरिएको पाईन्छ। यस वडा भित्र प्रमुख रूपमा नेपाली, तामाङ्ग, राई लिम्बु आदि भाषा बोल्ने गरिन्छ। मातृभाषा तथा मूल्य भाषाको रूपमा नेपाली भाषानै प्रयोग हुन्छ।

५.६.१ धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल

माईजोगमाई गाउँपालिकाको वडा नं ४ मा पर्ने र यस वडा क्षेत्रसँग सिमा जोडिएको प्रसिद्ध धार्मिक स्थल माईवेनी यसैवडासँग सम्बन्धित मन्दिर हो । यहाँ वर्षे सयौं धार्मिक पर्यटकहरु दर्शनको लागि आउने गर्दछन् । त्यसै धार्मिक, ऐतिहासिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिकोणले समेत महत्वपूर्ण रहेको छ । साथै यस क्षेत्रमा प्रसस्त देवस्थल तथा मन्दिरहरु छन् जसको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका न. ८३: धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थल सम्बन्धी विवरण

मठमन्दिर	चर्च	गुम्बा तथा गुफा	पार्क, पाटी पौवा तथा चौतारा
देवी मन्दिर वरगाढी टोल	विलिभर्स चर्च तिल्केनी	काभ्रेमाई गुफा	विरुपार्क
सेतीदेवी मन्दिर			बौद्धपार्क
देवी मन्दिर			मार्सेवर चौतारो,
बज्रदेवी मन्दिर, राइगाउँ टोल			खर्कपार्क, सिहदेवि खर्क
सिहदेवी मन्दिर,			चौहान पाटी, वरगाढी टोल
देवी मन्दिर			कालेदमाई पाटी, वरगाढी टोल
देवीथान देवीधारा			बेलडाँडा टहरो, बेलडाँडा टोल
सेतीदेवी देवीथान(दाहलटोल)			गुदुम टहरो,
सिला शिद्ध सिंहदेवि मन्दिर			दाहल गाउँ मलामी टहरो
सिद्धदेवी मन्दिर, मनकामना टोल			राईगाउँ मलामी टहरो
			आर्चाय गाउँ मलामी टहरो
			आनन्द टोल टहरो
			रानीबन टहरो, दहालगाउँ टोल
			खप्परे टहरो, संगमटोल खवास गाउँ
			कोल्टार टहरो, कोल्टार टोल
			मसार टहरो, मसार टोल
			रेमधारा टहरो, संगमटोल
			माथिल्लो वर टहरो बौद्धपार्क महभिर
			नमूनाटोल चौतारो, नमूनाटोल

स्रोत: समूह छलफल, २०७७

५.६.२ स्थानीय चाडपर्व जात्रा र मेला

धार्मिक सहिष्णुता तथा सांस्कृतिक विविधताको विशिष्ट पहिचान बोकेको यस वडामा जातजाति अनुसार चाडपर्व तथा मेलाहरुमा समेत अनेकतामा एकता देख्न सकिन्छ । विशेषगरी आदिवासी जनजाति र ब्राह्मणक्षेत्रीहरुको बसोबास यस वडापालिकाको विभिन्न टोलहरुमा देख्न पाइन्छ । यहाँ दशै, तिहार, लोसार, उद्यौली उद्यौली, तीज, माघे संक्रान्ती, आदि जस्ता पर्वहरु मनाइन्छन् । यसै गरी इसाई धार्मावलम्बीहरुले क्रिसमस पनि धुमधामसँग मनाउने गरिएको छ । यस वडामा भित्र बसोबास गर्ने यी विभिन्न जातजाति र संस्कृति अंगाले समुदायले विशेषपर्वको अवसरमा आ आफ्नै मौलिक भेषभूषा समेत लगाउने गर्दछन् । तिथी र विशेष पर्वको अवसरमा यहाँ रहेको धार्मिक स्थलहरुमा विभिन्न धार्मिक तथा सांस्कृतिक जमघट समेत हुने गर्दछ । प्रत्येक वर्ष माघे सक्रान्तिको दिन यस वडाको राईगाउँ टोल साथै माईजोगमाई गाउँपालिका साथै इलाम नगरपालिका वडा नं. १० को सिमानामा माघे सक्रान्तिको दिन लाग्ने माईवेनी मेला प्रमुख स्थानीय चाडपर्व हो । जिल्ला र जिल्ला बाहिरका विभिन्न क्षेत्रबाट हजारौ दशानार्थी यस दिन यस पुण्यक्षेत्रमा आई मकर नुहाउने र मेला भर्ने गर्दछन् ।

५.७ शान्ति तथा सुरक्षाको अवस्था

तालिका न. ८४: प्रहरी चौकीहरुको विवरण

क्र.सं.	प्रहरी चौकीहरुको विवरण	स्थान	कार्यरत संख्या
१	अस्थायी सैनिक क्याम्प	इ.न.पा. द, माइखोला	३०
२	ट्राफिक प्रहरी विट	इ.न.पा. द, जिरो किमि	६

खानेपानी स्रोत नक्सा
इलाम नगरपालिका वडा नं.८

परिच्छेद ६

वन तथा वातावरणीय स्थिति

६.१ वन क्षेत्रको अवस्था

६.१.१ वन क्षेत्र र प्रकार सम्बन्धी विवरण

यस वडामा सामुदायिक तथा रानीवनहरु रहेका छन्। विशेष गरी वडाको तल्लो तथा माइखोलाको तटीय क्षेत्रमा यी सामुदायिक वनहरु केन्द्रित रहेका छन्। जैविक विविधतायुक्त यी वनहरुमार्फत समुदायले दैनिक इन्धन आपूर्ति लगायत, निर्माण सामाग्री र पशुवस्तुको लागि आहारा संकलन गर्ने गरेका छन्। यस वडामा सरकारी वन २ वटा वनहरु रहेको छ। त्यसैगरी ७ वटा सामुदायिक वन मार्फत १३८ हेक्टर वन क्षेत्र रहेको छ भने आफ्नो प्रयोजनको लागि लगाईएको नीजि वन समेत प्रसरित रहेको छ। यस वडामा भएको वनको अवस्था विवरण निम्नानुसार रहेको छ।

तालिका न. ८५: वनको प्रकार सम्बन्धी विवरण

सि.न.	वनको प्रकार	क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	व्यवस्थापन भएको वन	६७.४३
२	अव्यवस्थित वन	७१.२
३	पुरानो वन रानी वन (सरकारी वन)	१५.८७
४	तैसियत विग्रहिएको रुण वन	

६.१.२ वन व्यवस्थापन सम्बन्धी विवरण

यस वडा क्षेत्रभित्र विभिन्न सामुदायिक वनहरु रहेका छन्। ती वन मार्फत यहाँका उपभोक्ताहरुले वनजन्य पैदावरहरु आपूर्ति गर्ने गरेका छन्। यसवडामा वसोबास गर्ने तर अन्य वडमा भएको सामुदायिक वनका उपभोक्ताहरु पनि मिश्रित रहेको पाइन्छ। यस वडा क्षेत्र भित्र रहेका सामुदायिक वनहरुको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका न. ८६: वन व्यबस्थापन सम्बन्धी विवरण

सिंग	सामुदायिक वनको नाम	ठेगाना	घरधुरी/जनसंख्या			क्षेत्रफल हे.	कैफियत	
			घरधुरी	जनसंख्या				
				महिला	पुरुष	जम्मा		
१	गुर्दुम सामुदायिक वन	इ.न.पा.६/८	१३८	४३९	४३०	८६९	१७.६८	
२	ठोक्रे फिरफिरे सामुदायिक वन	इ.न.पा.८	५९	१६०	१४८	३०८	६.२८	
३	संकरधन महिला सामुदायिक वन	इ.न.पा.८	६०	१६७	१४३	३१०	१५.२७	
४	महभिर सामुदायिक वन	इ.न.पा.८	७६	३९७	३४५	७४२	२८.२	
५	ताप्केडाँडा सामुदायिक वन	इ.न.पा.८					२५.४३	
६	कुलाखोप सामुदायिक वन	इ.न.पा.८					२०.३४	
७	धनराजे सामुदायिक वन	इ.न.पा.८					२५.४३	
	सरकारी वन							
१	सालघारी सरकारी वन	इ.न.पा.८					१५.२६	
२	रानीवन सरकारी वन	इ.न.पा.८					०.६१	

श्रोत: सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरुको वार्षिक अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रतिवेदन २०७६/०७७

६.१.३ वृक्षारोपणका लागि खाली स्थान सम्बन्धी विवरण

यस वडा भित्र वृक्षारोपणको लागि अलगै तोकिएको खाली जमिन नभएपनि माईनदीले कटान गरेको क्षेत्र र प्रभावित खाली वगर वृक्षारोपणको लागि संभावना युक्त क्षेत्र हो। इलाम बजार क्षेत्रको पनि आर्यघाट माईनदी भएकोले नदी आसपासका खाली क्षेत्रमा र पाखाहरुमा वृक्षारोपण गर्नु आवश्यक देखिन्छ। यसै गरी सामुदायिक वन क्षेत्र भित्रको पुराना र जीर्ण रुखहरुलाई व्यबस्थापन गरी नयाँ विरुवा लगाउन सकिने संभावना रहेको छ।

६.१.४ वनजन्य उत्पादन विवरण

यस वडा क्षेत्रभित्रवाट उत्पादन हुने वनजन्य उत्पादनहरुमा खाना पकाउन इन्थनको रूपमा प्रयोग हुने दाउरा, घरनिर्माणकोलागि प्रयोग हुने काठ लगायतको निर्माण सामग्री, घर/गोठको छाना छाउन प्रयोग हुने खर, फर्निचरको लागि काठ आदि रहेका छन्। त्यसैगरी पशुवस्तुको लागि घाँस, सोतर यी वनहरुवाट उत्पादन हुने गर्दछ। निजी वनमा रहेका ठूला रुखहरुलाई गोलियाको रूपमा पनि बाहिर निकासी गर्ने गरिएको छ। निर्माण सामग्रीको रूपमा बाँस यहाँवाट ट्रकमार्फत बाहिर लैजाने गरिन्छ।

६.१.५ जडिबुटीको उत्पादन, संकलन तथा निकासी सम्बन्धी विवरण

यस वडा क्षेत्र भित्रवाट व्यवसायिक रूपमा जडिबुटी उत्पादन तथा निकासी हुने गरेको पाइँदैन। न्यून मात्रामा उत्पादन हुने जडिबुटीहरुमा चिउरी, रिड्गा, पाङ्गा, कुरिलो, टिम्मुर, गुर्जे, मजिटो, साथै अन्य धेरै किसिममका जडिबुटिजन्य उत्पादन हुने भएपनि व्यवसायिक हुन सकेको छैन साथै जडिबुटिजन्य वनस्पतिहरुको पहिचान र प्रवर्धन गरिएको छैन।

६.२ जलश्रोत तथा जलाधार क्षेत्र

६.२.१ प्रमुख जलाधार र उपजलाधारको अवस्था

माथिल्ला तथा तल्लो माई जलाधारको दुवै जलाधार क्षेत्रको सानो सानो भूभाग यस वडामा अवस्थित रहेको छ। माई जलाधार क्षेत्रमा पहिचान गरिएका जलाधार तथा उपजलाधारहरुको कारण यस क्षेत्रको भूभाग जलाधार संरक्षणको लागि निकै महत्वपूर्ण क्षेत्र हो। इलाम वजार क्षेत्रको फोहोरमैलाहरु यसै वडाको धोविधारा खोल्सी, नारायणस्थान खोल्सी, भफाउँकिरी खोल्सी, सिहवाहिनी खोल्सी हुदै माईनदीमा मिसिने हुनाले जैविक विविधतामा क्षतिको संभावना रहेको छ। माईनदीको पानी प्रयोग गरी व्यवसायिक रूपमा निजी स्तरबाट उत्पादन शुरुवात गरिएको हाइड्रो पावरको पनि जलाधार संरक्षणमा योगदान आवश्यक देखिएको छ।

तालिका न. ८: माई नदी मिसिने खोल्सिहरुको विवरण

सि.न.	खोल्सिहरुको नाम	जलाधार तथा उपजलाधार क्षेत्रको नाम	समेटने भागहरु
१	धोविधारा खोल्सी	माथिल्लो माई जलाधार	वडा क्षेत्र
२	नारायणस्थान खोल्सी	माथिल्लो माई जलाधार	
३	भफाउँकिरी खोल्सी	माथिल्लो माई जलाधार	
४	सिहवाहिनी खोल्सी	तल्लो माई जलाधार	
५	सिडफिड खोल्सी	तल्लो माई जलाधार	
६	द्वाड्येखोल्सी		६, ८

स्रोत: फिल्ड समेजण, २०७७

६.२.२ नदी तथा खोला सम्बन्धी विवरण

तालिका न. ९: नदी तथा खोला सम्बन्धी विवरण

सि.न.	नदी तथा खोलाको नाम	हल प्रयोगको अवस्था
१	माईखोला	सिंचाई, दुइगा गिटी बालुवा, विद्युत

स्रोत: समूह छलफल, २०७७

६.२.३ तालतलैया र पोखरी र सिमसार क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

तालिका न. १०: वडा क्षेत्रभित्र रहेका ताल तलैया तथा सिमसारहरु

सि.न.	टोल	तल तलैया/ पोखरी	क्षेत्रफल -हेक्टर)	
			जलासय	स्वेदनशील क्षेत्र
१	सिहवाहिनी खर्क	खर्कपोखरी सिमसार क्षेत्र		

६.२.४ जलश्रोत र उपयोगको स्थिति विवरण

यस वडा सतही प्रकारको मात्र जलभण्डार पाईन्छ । माईखोला यस वडाको जलश्रोतको प्रमुख आधार हो तथापि यस खोलावाट जलविद्युत आयोजनाहरू संचालनको अलवा सिमित मात्रामा सिचाईको सुविधा किसानहरूले लिएका छन् । कतिपय यी कुलोहरूपनि व्यवस्थित बनाइएको छैन । । यस खोलामा ड्याम बनाएर वा पोखरी बनाएर मत्स्यपालन व्यवसाय संचालन गर्न सकेका खण्डमा यो सम्भावनाको रूपमा रहेको छ । यस बाहेक माई नदीमा मिसिने साना तिना स्थानीय श्रोत जरुवा मुहान तथा खोल्सीहरूले यस क्षेत्रको सिँचाइको प्रमुख हिस्सा ओगटेको छ । समग्र रूपमा यस वडा क्षेत्र सिँचाई सुविधाको हिसावले अत्यन्तै कमजोर क्षेत्रको रूपमा रहेको छ ।

६.३ जैविक विविधिता र वातावरणीय सेवा

६.३.१ बासस्थानको आधारमा महत्वपूर्ण जनावार तथा चराचुरुङ्गीको विवरण

६.३.१.१ वन्यजन्तु

यस वडाक्षेत्र क्षेत्रभित्र विभिन्न प्रकारका प्रमुख स्तनधारी वन्यजन्तुहरू पाइएका छन् जसमा कतिपय राष्ट्रिय महत्वका छन् । बदेल, मृग, बाँदर, खरायो, दुम्सी जस्ता जनावरहरूले खेतीवालीमा हानि गर्ने गरेको देखिन्छ । यसको दीर्घकालीन समाधानको लागि वैकल्पिक उपाय अवलम्बन गर्नु पर्ने देखिन्छ भने कतिपय स्थानमा कृषि प्रणालीमा परिवर्तन पनि गर्न सकिन्छ ।

तालिका न. ९०: वडा क्षेत्रभित्र पाइने स्तनधारी जन्तुहरूको विवरण

क्र. स.	वन्यजन्तु	क्र. स.	वन्यजन्तु
१	मृग	८	सालक
२	बाँदर	९	चमेरा
३	खरायो	१०	काला
४	स्याल	११	ओत
५	दुम्सी	१२	मलसाप्रो
६	लोखर्के	१३	बदेल
७	वन विरालो		

स्रोत: समूह छलफल, २०७७

६.३.१.२ चराचुरुङ्गीहरू

तालिका न. ९१: वडाक्षेत्र भित्र पाइने चराचुरुङ्गीहरूको विवरण

क्र. स.	चराहरू	क्र. स.	चराहरू
१	जुरेली	१७	रुपी
२	लामपुँछे	१८	कोइली
३	न्याउली	१९	कालिज
४	ढुकुर	२०	तित्रा
५	काग	२१	चिल
६	फिस्टा	२२	सुगा
७	भ्याकुर	२३	परेवा
८	कल्चौडा	२४	बट्टाई
९	भंगेरा	२५	लाचे
१०	गिढ्ठ	२६	चिवे
११	वेसारे	२७	चिचिनकोटे
१२	मैना	२८	जुरेली
१३	गौथली	२९	खरखरे
१४	ठक्ठके चरा (उडपिकर)	३०	हलेसो
१५	कोकले	३१	चाँचर
१६	खस्मे	३२	खोल्से

६.३.१.३ सरीसूप, जलचर तथा उभयचर प्राणी
तालिका न. ९२: वडाक्षेत्रमा पाइने सरीसूप, जलचर तथा उभयचरहरु

क्र.सं	जलचर	सरीसूप	उभयचर
१.	भिङ्गेमाछा	सर्प	भ्यागुता
२.	बुदुना माछा	अजिङ्गर	गँगटा
३.	असला माछा	गढ्यौला	पाहा
५.	घनटाउके	शङ्किरा	ओत
६.		छेपारो	
७.		माउसुली	
८.		गोहोरो	
		कुडके	

स्रोत: समूह छलफल, २०७५

६.३.२ महत्वपूर्ण वनस्पति विवरण**६.३.२.१ जडीबुटी प्रजाति**

यस वडाक्षेत्रमा विभिन्न प्रजातिका जडीबुटीहरु पाइएका छन्। भौगोलिक तथा हावापानीको विविधताले गर्दा जडीबुटी खेतीको लागि यो क्षेत्र उपर्युक्त मानिन्छ तर उचित प्रविधिक ज्ञानको कमीले गर्दा जडीबुटीको संरक्षण र यसवाट चाहेजाति फाइदा लिन सकिएको छैन। यस वडाक्षेत्रमा पाइने जडीबुटीहरुको विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

६.३.२.२ प्रमुख जडीबुटी प्रजातिहरुको विवरण**तालिका न. ९३: प्रमुख जडीबुटी प्रजातिहरुको विवरण**

क्रम संख्या	जडीबुटी प्रजाति	क्रम संख्या	जडीबुटी प्रजाति
१	बोझो	२४	अमला
२	तुलसी	२५	लेमनग्रास
३	सिल टिम्बुर	२६	घामफूल
४	बोके टिम्बुर	२७	हर्झो
५	तितेपाती	२८	बर्झो
६	आख	२९	पानीअमला
७	निमपत्ता	३०	गुर्जो
८	वावरी	३१	मजिटो
९	पुदिना	३२	तेजपत्ता
१०	धिङ्ग कुमारी	३३	दालचिनी
११	सिस्नु	३४	भकिअमिलो
१२	राजबृक्ष	३५	असुरो
१३	भ्यागुर	३६	घोडताप्रे
१४	धोक्रे	३७	पारिजात
१५	वेतलौरी	३८	असारे फूल
१६	फच्याड	३९	पाड्ग्रो
१७	दतिउन	४०	अभिजालो
१८	रिझ्ग	४१	सर्पगन्धा/चाडमरुवा
१९	घण्टीफूल	४२	सिकारी लहरो
२०	खरेटे भार	४३	
२१	अर्चल		
२२	काली निगुरो		
२३	बाटुलपाते		

स्रोत: समूह छलफल, २०७५

६.३.२.३ रुख प्रजाति

यस क्षेत्रमा विभिन्न प्रजातिका रुखहरु पाइन्छ। भौगोलिक विविधताले गर्दा यहाका रुखहरु अति महत्वका तथा विविध प्रकारका छन्। यहाँ अति मूल्यवान रुख प्रजातिहरुमा साल, सिसौ, खयर चिलाउने, कटुस आदि छन्। बढ्दो जनसंख्या, कृषिको लागि जमीन, अनियमितरूपमा वन फडानीले गर्दा यहाँ भएका मूल्यवान रुखहरु कमशः लोपहुने अवस्थामा पुरोका छन्। वडाक्षेत्रमा पाइने रुख प्रजातिहरुको विवरण तल दिइएको छ।

तालिका न. १४ वडा क्षेत्रमा पाइने प्रमुख रुख प्रजातिका वनस्पतिहरुको विवरण

क्रम सं	रुख प्रजाती	क्रम सं.	रुख प्रजाती
१	साल	२१	शिरीष
२	चिलाउने	२२	बर
३	कटुस	२३	पिपल
४	रिट्टा	२४	चितुरी
५	काब्रो	२५	क्यामुना
६	पिपलपाते	२६	धुपी
७	शिशौ	२७	खस्तु
८	साज	२८	वाण्टे
९	खन्दु	२९	स्याल फुस्ते
१०	पैयू	३०	सल्ला
११	सौर	३१	सिमल
१२	खयर	३२	लाम्पाते
१३	टाँकी	३३	मौवा
१४	मलातो	३४	कटहर
१५	उतिस	३५	बान्द्रे
१६	रुद्राक्ष	३६	भलायो
१७	बडहर	३७	अम्बके
१८	भकिअमिलो	३८	चुलेत्रो
१९	लप्सि	३९	गोगुन
२०	टुनी	४०	दूधिलो
		४१	निवारो

स्रोत: समूह छलफल, २०७७

६.४ विपद् जोखिम व्यवस्थापन

६.४.१ जोखिमयुक्त (संवेदनशिल स्थानमा बसोबास गरेका परिवार) विवरण

यस वडाक्षेत्रमा जोखिमयुक्त वस्तीको रूपमा अलगै पहिचान नभएका भएतापनि सिंहवाहिनी खोल्सीको कटान तथा सवस्टेशन टोलको अधिकारी गाउँका केही घरहरु पहिरोको जोखिममा देखिन्छ। अव्यवस्थित हुँगाखानी उत्खनन तथा सिंहवाहिनी खोल्सी कटाले गर्दा संगमटोलका केही घरधुरीहरु जोखिममा रहेका छन् त्यसै भ्याउँकिरे खोल्साको कटानको कारण छघरे क्षेत्र, लाम्पाते पहिरोको कारण सिंहदेवि मसारको केही घरहरु, आचार्य टोलमा रहेको ठूलो हुँगा आसपासको क्षेत्र, बौधपार्कको बारघरे पहिरो क्षेत्र, सिंहदेवि टोलको सिमधारा क्षेत्र वग्ने तथा दब्ने क्रममा रहेकाले सो स्थानका वस्तीहरु, वनकरे मलबाँसे क्षेत्र पहिरो तथा भासिने क्रममा रहेकाले त्यहाँका वस्तीहरु, धोविखोल्सोको पहिरोको आसपासको क्षेत्र, स्थानीय खोल्सीहरुको आसपासको क्षेत्र मानव वस्ती विस्तारका लागि जोखिमयुक्त क्षेत्रको रूपमा रहेको पाइन्छ।

६.४.२ विपद्/प्रकोपबाट भएको मानवीय र भौतिक क्षतिको विवरण

यस वडामा विगत ५ वर्षमा विपद् / प्रकोपबाट भएको भौतिक तथा मानवीय क्षतिको विवरणलाई हेर्दा सबैभन्दा बढी प्रकोपको खतरा आगलागी तथा बाढीमा देखिन्छ। प्रकोपका कारण भौतिक तथा मानवीय क्षति तुलनात्मक रूपमा कम भएको पाइन्छ।

तालिका न.९५: विपद्/प्रकोपबाट भएको मानवीय र भौतिक क्षमिताको विवरण

सि.न.	विवरण	घरधुरी
१	भूकम्प	६८
२	पहिरो	२४
३	आँधीहुरी / आगलागी	२०
जम्मा		११२

६.४.३ विपदको किसिम अनुसार जोखिमको समय

यस वडामा विपद्को किसिम अनुसार जोखिमको समय निम्नसार रहेको छ।

तालिका न.९६: विपद्को किसिम अनुसार जोखिमको समय विवरण

सि.न.	विपद्को किसिम	विपद् हुने स्थान	जोखिमको समय
१	बाढी/पहिरो	माईनदीको तटीय क्षेत्र, सिहवाहिनी खोल्सी, भ्याउकिरी खोल्सी, नारायणस्थान खोल्सी, धोविधारा खोल्सी, छयाडछयाडे, कटुवालाधारा खेल्सी । अधिकारी गाउँ, सवस्टेसन, संगमटोल, छधरे, आचार्यटोल, सिमधारा, मालबाँसे आदी	असार, श्रावण, भाद्र
२	आगलागी/डढेलो	सामुदायिक वन आसपासका वस्तीक्षेत्र, धजेङाँडा	फागुन, चैत्र, वैशाख
३	चट्याड	सबै क्षेत्र	जेठ, असार, श्रावण
४	महामारी/हैजा	सबैक्षेत्र	जेठ, असार, श्रावण

स्रोत: समूह छलफल, २०७७

६.४.४ विपद् व्यवस्थापनको पूर्व तयारी

यस वडामा विपद् व्यास्थापनको लागि नगरस्तरीय संरचना कृयाशिल छ। नगरको संस्थागत क्षमता अनुसार विपद्को अवस्थामा आपतकालिन उद्धर तथा पुर्नस्थापनको लागि कार्ययोजना तयार गरेको छ। यस बाहेक नगरभित्र कृशाशिल गैहसरकारी संस्थाहरूले विगत अभ्यासका आधारमा नगरस्तरीय विपद् न्यूक्रिएशनकोलागि संयन्त्र र तालिमहरूको आयोजना गरेको पाइएको छ। नेपाल रेडक्स इलामले जोखिम युक्त वस्ती तथा पूर्वतयारी अभ्यास समेत सञ्चालन गरेको थियो। सामुदायिक वनले आफ्नो वार्षिक कार्ययोजना अनुसार अग्नी रेखा नियन्त्रण र अन्य पूर्वतयारीको कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको पाईएको छ।

६.४.५ आपतकालिन यातायात साधन सम्बन्धी विवरण

यस वडामा आपतकालिन यातायात सञ्चालनको लागि एम्बुलेन्स सञ्चालन गरिएको नभएता पनि सदरमुकामका विभिन्न निकायहरू मार्फत सञ्चालित साधनको प्रयोग गर्ने गरिएको छ। आपतकालिन अवस्थामा आकस्मिक सेवाको लागि प्रयोग हुँदै आएको एम्बुलेन्सहरूको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. ९७: आपतकालिन समयका लागि आवश्यक सम्पर्क विवरण

सि.न.	एम्बुलेन्स सेवा प्रदायक	सम्पर्क न.
१	वडा कार्यालय	०२७-५२९०८४
२	इ.न.पा.	०२७-५२००६५ वारुण यन्त्र
३	नेपाल रेडक्म सोसाईटी, इलाम	०२७-५२०१०२
४	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	०२७-५२०१००
५	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	०२७-५२०१२५
६	आकस्मिक रक्तसञ्चार सेवा	०२७-५२००८७
७	इलाम अस्पताल एम्बुलेन्स	९८५२६८०६४४ (चालक तारा पोखेल)
८	आर्द्धा वहउद्देश्य सहकारी संस्था एम्बुलेन्स	९७४२६३६०१० (चालक होम आचार्य)
९	पदम कुमारी गौत स्मृति प्रतिष्ठान एम्बुलेन्स	९८५२६८०२०० बाल कुमार सन्जेल

१०	ने.रे.सो. एम्बुलेन्स	९८४२६२७३२२
११	भु.पु. सैनिक एम्बुलेन्स	९८४४६२५१५२
१२	पूर्वली ट्रायाक्सि व्यवसायि संघ एम्बुलेन्स	९८४२६२७३९
१३	ससस्त्र प्रहरी वल श्री अन्तु गुल्म	०२७-५२१६७८
१४	नेपाली सेना	०२७-५२००९९
१५	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय इलाम	०२७-५२००३६
१६	नेपाल विद्युत प्राधिकरण इलाम शाखा	०२७-५२००५५
१७	नेपाल टेलिकम	०२७-५२०७२२
१८	पत्रकार महासंघ इलाम	०२७-५२०२८८
१९	जिल्ला वन कार्यालय	०२७-५२००२७

स्रोत: समूह छलफल, २०७७

६.४.६ खुला क्षेत्र सम्बन्धी विवरण

यस वडामा खुला क्षेत्र भनेर अलगै तोकिएको छैन। साथै यो वडा क्षेत्रका अधिकाँस टोलहरु ग्रामीण भेगमा रहेको हुनाले वस्तिहरु असुरक्षित रहेको पाइदैन तथापी बिचालय हाता भित्र रहेको खेलमैदान र घना आवादी क्षेत्र बाहेक रहेका चौरहरुलाई खुल्ला क्षेत्रको रूपमा लिन सकिन्छ।

सडक सञ्जाल नक्सा
इलाम नगरपालिका वडा नं. ८

0 0.4 0.8 1.2 1.6 किलोमिटर

आधारनक्षा : नापी विभाग ।

परिच्छेद ७

भौतिक विकासको अवस्था

७.१ यातायात पूर्वाधार

७.१.१ सडक संजालको विद्यमान अवस्था

मेची राजमार्गको सिंहवाहिनी- धोविधारा क्षेत्र (करिव ४ किलोमिटर) स्तरीय कालोपत्रे सडक रहेको छ। यस यस वडाभित्र गाउँ तथा नगरस्तरीय सडकहरु धेरै रहेका छन्। यस वडाका प्रमुख सडकहरुमा तिल्केनी - बज्रदेवी हुँदै नामसालिङ्ग जोड्ने सडक, तिल्केनी- महभीर- सोयाड सडक, धोविधारा- रुलुक - नयाँवजार, धोविधारा- सिडफिड - सोयाड सडक हुन्। ति मध्ये केहि निर्माणका चरणमा छन भने अधिकाँस सडकहरु कच्च नै भएता पनि संचालनमा रहेका छन जसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न.९८: निर्माणधिन गाउँ वा नगरस्तरीय सडकहरुको नामावली

क्र.सं.	टोल	वर्ग	बाटोको नाम	निर्धारित क्षेत्राधिकार मि.	निर्धारित सेडव्याक	लम्बाई
१	इनपा शाखा सडक	A003	दुयाङ्ग, सोयाङ्ग, नयाँवजार सडक	१४	५	३.०५१
२	संगम , दहाल, आचार्य, कोल्टार र राइगाउँ	A004	लिल्केनी नामसालिङ्ग सडक खण्ड	१४	५	५.७९
३		A006	ठुटेवर, अर्चले, रातमाटे, सोयाङ्ग खण्ड	१४	५	५.८५
४	सिहदेवि खर्क सिहदेवि मसार, महविर अर्चले	A007	विद्या प्रा.वि बौद्धपार्क अर्चले खण्ड	१४	५	२.०७
५	खर्क मसार, आनन्दटोल	A008	वडाभवन महभिर अर्चले, माइखोला	१४	५	४.४७
६	वेनिनगर, सिंहवाहिनी धोविधारा	A009	जिरो, टुङ्डिखेल धोविधारा	१४	५	२.९९
७	खवास गाउँ,	A012	मेची राजमार्ग, पुवामाइ चौक थापागरा वडा नं. ६ तिल्केनी, ऐठनधारा	१४	५	२.३८
८	खवास गाउँ दहाल टोल र सवस्टेसन, सिंहवाहिनी	B002	कृष्ण दहालको घर, गणेश अधिकारीको घर मेची राजमार्ग	१०	४	०.८१
९	आनन्द मसार	B005	अम्बले गोलाई कटुवालधारा विष्टगाउँ कृष्ण सडक जाने बाटो	१०	४	२.७०
१०		B007	देवि ओभा महतको घर माइखोला	१०	४	२.०७
११	सिंहवाहिनी	B017	सिंहवाहिनी रोड	१०	४	३.४८
१२	सिंहवानी	B022	रत्नपार्क तिल्केनी मोड	१०	४	०.५७
१३		C001	ठुटेवर रातमाटे, अर्चले सोयाङ्ग बाइपास	८	३	१.२९
१४	रमाइलो, रामजी, राइगाउँ टोल	C002	वेनी मार्ग	८	३	१.९७
१५	कोल्टार	C006	गुरुङगाउँ, सुकुम्बासी बस्ति, माइखोला	८	३	२.६९
१६		C008	जनकल्याण निमावि, अधिकारी डाँडा, मलामी ठहरो	८	३	२.६५

१७	खुलाल टोल	C013	मार्सेवर, सन्दिप बुडाथोकीको घर घोष	८	३	०.८६
१८	वेनिनगर टोल	C015	वेनी मार्ग बाइपास	८	३	०.९८
१९	वेनीनगर, आनन्द टोल	D017	महानन्द वेनी चौक	६	३	०.२०
२०		D018	भक्त बहादुर देवान मार्ग	६	३	०.४८
२१	सिंहवाहिनी	D023	सुन्तला वारी आदर्श मावि	६	३	०.२२
२२	वेनिनगर	D024	पदम बहादुर देवान मार्ग	६	३	०.३६
२३		D030		६	३	०.३०
२४		D034		६	३	०.४९
२५	सिंहदेवि खंक, आनन्द टोल, मसार	D041	बडा भवन, खंकमाथी, खंक मसार माइखोला	६	३	०.६७
२६	आनन्द टोल	D049	तिल्केनी होम वस्नेतको घर सरगाउँ बडा भवन दहिने सडक	६	३	१.०३
२७		D052		६	३	०.२८
२८		D053	सवस्टेसन जाने बाटो	६	३	०.१०
२९		D055		६	३	०.५०
३०		D056	पञ्चेधारा सुवास तामाङ्को घर	६	३	०.५१
३१		D095	उदय आचार्यको घर, सिंहदेवि प्रावि नामसालिङ्ग रोड सम्म	६	३	०.४५
३२		D135	तिल्केनी बडा भवन, माइ महिमर माइखोला	६	३	०.०५
३३		D136	लक्ष्मी दहालको घर आचार्यटोल पयूँगोलाई	६	३	०.३४
३४		D141	ओझाको घर पोसक बानियाको घर	६	३	०.३५
३५		D142	तिलक कार्की गोलाई, खुलाल डाँडा, तेज बहादुर सुवेदीको घर	६	३	०.६६

श्रोत: इनपा. सडक गुरुयोजना २०७६

७.१.२ सवारी सुविधा र रुट

तालिका न. ९९: सवारी सुविधा तथा रुट विवरण

सि.न.	लोकल वस स्टप/यात्रु प्रतिक्षालय	कैफियत
१	धोविधारा	इ.न.पा. ८ धोविधारा टोल
२	तिल्केनी मोड	इ.न.पा. ८, वेनिनगर टोल

स्रोत: समूह छलफल, २०७६

७.१.३ भोलुंगे पुल तथा ट्रष्ट

तालिका न.१००: भोलुङ्गेपुल पक्कि पुल र ट्रष्ट सम्बन्धी विवरण

क्रस.	स्थान	पुलको नाम	प्रकार/लम्बाई मिटर	खोलाको नाम	बायाँ किनार	दायाँ किनार	हालको अवस्था
१	इ.न.पा. नामसालिङ्ग	जंधारे भोलुंगे पुल	LD/95.50m	माईखोला	माइजोगमाई ४	इ.न.पा. ८	संचालित
२	इ.न.पा. नामसालिङ्ग	त्रिवेणीधाट भोलुंगे पुल	N/63.15m	माईखोला	माइजोगमाई ४	इ.न.पा. ८	संचालित

३	इ.न.पा. सोयाङ्ग	दुधाङ्ग वेंसी झोलुंगे पुल	D/109.50m	माइखोला	माइजोगमाई ५	इ.न.पा. द र इ.न.पा. ५	संचालित
४	इ.न.पा. सोयाङ्ग	अर्चले झोलुंगे पुल	LD/95.00m	माइखोला	माइजोगमाई ५	इ.न.पा. द	संचालित
५	इ.न.पा. नामसालिड	बज्रदेवि पक्कि पुल	आर.सि.स. टि विम 75.0m	माइखोला	माइजोगमाई ४	इ.न.पा. द	संचालित
६	इ.न.पा. सोयाङ्ग	दुधाङ्ग वेंसी पक्कि पुल		माइखोला	माइजोगमाई ५	इ.न.पा. द र इ.न.पा. ५	निर्माणाधिन

स्रोत: सडक विभाग

७.१.४ टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित गाउँपालिका कार्यालय /केन्द्र सम्मको दुरी तालिका न. १०१: टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित वडा केन्द्रसम्मको दुरी

सि.नं	टोलको नाम	वडा कार्यालयको सम्मको दुरी	गाडीमा जादा लाग्ने समय	हिडेर जादा लाग्ने समय
१	राईगाउँ टोल	७ कि.मि	२५ मिनेट	१.३०घण्टा
२	रामजिटोल	६ कि.मि	२२ मिनेट	१.२० घण्टा
३	कोलटार	९ कि.मि.	३० मिनेट	२ घण्टा
४	आचार्य टोल	६ कि.मि	२२ मिनेट	१.२० घण्टा
५	संगम टोल	७ कि.मि	२५ मिनेट	१.३०घण्टा
६	दाहाल गाउँ	४ कि.मि	१५ मिनेट	४५ मिनेट
७	रमाइलो	७ कि.मि	२५ मिनेट	१.३०घण्टा
८	मसार	५कि.मि	२० मिनेट	१ घण्टा
९	सिंहदेवी मसार	७ कि.मि	२५ मिनेट	१.३०घण्टा
१०	सिंहदेवी खर्क	४ कि.मि	१५ मिनेट	४५ मिनेट
११	बरगाँझी	४ कि.मि	१५ मिनेट	४५ मिनेट
१२	सवस्टेशन	३ कि.मि	७ मिनेट	३०
१३	बेनीनगर	१.५ कि.मि	५ मिनेट	२० मिनेट
१४	आनन्द	१.५ कि.मि	५ मिनेट	२० मिनेट
१५	सिंहवाहिनी	३ कि.मि	१० मिनेट	३५ मिनेट
१६	बेलडाँडा	४ कि.मि	१५ मिनेट	१ घण्टा
१७	सिद्धार्थनगर	६ कि.मि		२ घण्टा
१८	बौद्धपार्क	३ कि.मि		३० मिनेट
१९	सुर्योदय	३ कि.मि	१० मिनेट	३० मिनेट
२०	मनकामना	४ कि.मि	५ मिनेट	४५ मिनेट
२१	कन्चनजंगा	४ कि.मि	१५ मिनेट	४५ मिनेट
२२	नमूना	३ कि.मि	५ मिनेट	३० मिनेट
२३	प्रगती	३ कि.मि	१५ मिनेट	३० मिनेट
२४	सिंहदेवी	३ कि.मि	१५ मिनेट	४५ मिनेट
२५	सेतीदेवी	५ कि.मि	२० मिनेट	४५ मिनेट
२६	गरिमा	३.५ कि.मि	१५ मिनेट	३० मिनेट
२७	खुलाल	३ कि.मि	१५ मिनेट	४५ मिनेट
२८	धोविधारा	१ कि.मि	५ मिनेट	१५ मिनेट

७.१.५ घरधुरीमा रहेका सवारीसाधन सम्बन्धी विवरण

यस वडामा ३३ वटा मोटरसाईकल रहेका छन्। वडा नं. ८ मा ४ पाइये कार/जिप/भ्यान ४२वटा रहेका छन् भने २५ वटा ट्रेम्पो छ। वडामा कूल ४१ वटा ट्र्याक्टर रहेको देखिन्छ। टोलगत रूपमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १०२: घरधुरीमा रहेका सवारीसाधन सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	टोल	मोटर साइकल	कार/जिप/भ्यान	अटो	ट्र्याक्टर
१	आचार्य टोल	१३	१	२	३
२	आनन्द टोल टोल	३७	५	०	५
३	कन्चनजंघा टोल	११	०	०	०
४	कोल्टार टोल	१०	०	०	८
५	खुलाल टोल	१४	३	१	१
६	गरिमा टोल	१८	५	०	०
७	दहालगाउँ टोल	१५	१	०	१
८	धोविधारा टोल	२५	१	०	०
९	नमूना टोल	८	०	०	०
१०	प्रगती टोल	२	०	०	०
११	बरगाढी टोल	९	१	०	०
१२	वेनिनगर टोल	२९	२	०	६
१३	बेलडाँडा टोल	८	१	१	१
१४	बौद्धपार्क टोल	४	३	०	०
१५	मनकामना टोल	६	०	०	१
१६	मसार टोल	३	०	०	२
१७	रमाईलो टोल	७	१	१	१
१८	राइगाउँ टोल	१३	०	०	५
१९	रामजी टोल	५	०	२	०
२०	संगम टोल	७	०	०	०
२१	सवस्टेसन टोल	१४	१	०	०
२२	सिंहदेवी टोल	२४	१	२	०
२३	सिंहदेवी खर्क टोल	९	१	०	०
२४	सिंहदेवी मसार टोल	२	०	०	०
२५	सिंहबाहिनी	२२	६	१	५
२६	सिद्धार्थनगर टोल	११	०	०	१
२७	सूर्योदय टोल	६	०	०	१
२८	सेतिदेवी टोल	९	१	१	०
	जम्मा	३४१	३४	११	४१

स्रोत: घरधुरी समेक्षा, २०७७

७.१.६ सडक पहुँचमा भएका घरधुरीहरु

यस वडामा भएका सडकहरुको पहुँचको अवस्थालाई हेर्दा कुल घरधुरीको १.०३ प्रतिशत घरधुरी गोरेटोबाटोका पहुँचमा रहेको देखिन्छ। त्यस्तै ८०.४६ प्रतिशत घरधुरी कच्ची मोटरबाटोको सुविधा भित्र परेको देखिन्छ। ग्रावेलबाटोले छोएको वा पहुँच हुने घरधुरी ६.६६ प्रतिशत रहेको छ भने पक्कीबाटोले छोएको घरधुरी ११.८३ प्रतिशत रहेको छ। टोलगत रूपमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १०३: सडक पहुँचमा भएका घरधुरीहरुको विवरण

सि.नं	टोल	गोरेटो बाटो भएको	कच्ची मोटरबाटो	ग्रावेल मोटरबाटो	पक्की कालोपत्रे	जम्मा
१	आचार्य टोल		३९	१		४०
२	आनन्द टोल टोल		६०	२	८	७०
३	कन्चनजंघा टोल		२०	१३		३३
४	कोल्टार टोल		५६			५६
५	खुलाल टोल		३०			३०
६	गरिमा टोल		२८			२८
७	दहालगाउँ टोल	६	३३	८		४७
८	धोविधारा टोल		१९		१८	३७
९	नमूना टोल		६	१२		१८
१०	प्रगती टोल		१६			१६
११	बरगाढी टोल		१७	५	१	२३
१२	वेनिनगर टोल		९	१०	२१	४०
१३	वेलडाँडा टोल		२३			२३
१४	बौत्रपार्क टोल		४८			४८
१५	मनकामना टोल		२१			२१
१६	मसार टोल		३०	६		३६
१७	रमाईलो टोल		५०	२		५२
१८	राइगाउँ टोल		३१			३१
१९	रामजी टोल		३२			५३
२०	संगम टोल	१	५३			५४
२१	सवस्टेसन टोल		७		३३	४०
२२	सिंहदेवि टोल		५१		६	५७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल		२८			२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल		३३			३३
२५	सिंहबाहिनी	४	१२	६	३९	६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल		३९	१		४०
२७	सूर्योदय टोल		२३	५		२८
२८	सेतिदेवि टोल		४३			४३
	जम्मा	११	८५७	७१	१२६	१०६५

स्रोत: घरधुरी समेजण, २०७७

७.२ विद्युत तथा बैकल्पिक उर्जा

७.२.१ इन्धन उपयोग विवरण (खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवार)

यस वडामा रहेका घरधुरीहरुले खाना पकाउन प्रयोग गर्ने प्रमुख ऊर्जा दाउरा तथा सिलिण्डर ग्राँस हो । वडामा ६५.८२ प्रतिशत घरधुरीले खाना दाउराले पकाउने गर्दछन् । त्यसैगरी ३२.३० प्रतिशत घरधुरीले सिलिण्डर ग्राँस मार्फत खाना पकाउने गर्दछन् । यस बाहेक १.८७ प्रतिशत घरधुरीमा बाँयोग्यास जडान गरिएको छ । टोलगत रूपमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न. १०४: खानापकाउन उपभोग हुने इन्धन सम्बन्धी विवरण

सि. नं.	टोल	दाउरा	बायो ग्राँस	सिलिण्डर ग्राँस	जम्मा
१	आचार्य टोल	३९		१	४०
२	आनन्द टोल टोल	१३		५७	७०
३	कन्चनजंघा टोल	२७	१	५	३३
४	कोल्टार टोल	५१		५	५६
५	खुलाल टोल	१६		१४	३०
६	गरिमा टोल	१४	५	९	२८
७	दहालगाउँ टोल	४२		५	४७
८	धोविधारा टोल	३		३४	३७
९	नमूना टोल	११	५	२	१८
१०	प्रगती टोल	१६			१६
११	बरगाढी टोल	१५		८	२३
१२	वैनिनगर टोल	४		३६	४०
१३	बेलडाँडा टोल	२१		२	२३
१४	बौत्रपार्क टोल	४१	२	५	४८
१५	मनकामना टोल	२१			२१
१६	मसार टोल	३१		५	३६
१७	रमाईलो टोल	४७		५	५२
१८	राइगाउँ टोल	३१			१०
१९	रामजी टोल	२९	१	२	५३
२०	संगम टोल	४९		५	५४
२१	सवस्टेसन टोल	१३	१	२६	४०
२२	सिंहदेवि टोल	१८		३९	५७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	१९		९	२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल	३०		३	३३
२५	सिंहबाहिनी	२०	१	४०	६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल	३६	१	३	४०
२७	सूर्योदय टोल	२५		३	२८
२८	सेतिदेवि टोल	१९	३	२१	४३
	जम्मा	७०१	२०	३४४	१०६५

स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०७७

७.२.२ बत्ति बाल्ने इन्धनको प्रयोगको आधारमा घरपरिवार

यस वडामा रहेका घरधुरीहरु मध्ये ९८.६८ प्रतिशत घरले उज्यालोको लागि राष्ट्रिय प्रसारणलाईनको विद्युत प्रयोग गर्ने गरेको पाईन्छ । त्यसैगरी उज्यालोको लागि मट्टीतेल टुकी प्रयोग गर्ने घरधुरी १.३१ प्रतिशत रहेको छ । टोलगत रूपमा उज्यालोको लागि इन्धन प्रयोगको अवस्था विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न.१०५: बत्ति बाल्ने प्रयोग हुने इन्धन सम्बन्धी विवरण

सि.नं	टोल	मट्टीतेल	राष्ट्रिय प्रसारणको विद्युत	अन्य	जम्मा
१	आचार्य टोल	१	३९		४०
२	आनन्द टोल टोल		७०		७०
३	कन्चनजंघा टोल		३३		३३
४	कोल्टार टोल		५६		५६
५	खुलाल टोल		३०		३०
६	गरिमा टोल	२	२६		२८
७	दहालगाउँ टोल		४७		४७
८	धोविधारा टोल		३७		३७
९	नमूना टोल		१८		१८
१०	प्रगती टोल		१६		१६
११	बरगाढी टोल		२३		२३
१२	वेनिनगर टोल		४०		४०
१३	बेलडाँडा टोल	१	२२		२३
१४	बौत्रपार्क टोल	१	४७		४८
१५	मनकामना टोल		२१		२१
१६	मसार टोल	१	३५		३६
१७	रमाईलो टोल	१	५१		५२
१८	राङ्गाउँ टोल	३	२८		१०
१९	रामजी टोल		३२		५३
२०	संगम टोल	३	५१		५४
२१	सवस्टेसन टोल		४०		४०
२२	सिंहदेवि टोल		५७		५७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल		२८		२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल		३३		३३
२५	सिंहबाहिनी		६१		६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल	१	३९		४०
२७	सूर्योदय टोल		२८		२८
२८	सेतिदेवि टोल		४३		४३
जम्मा		१४	१०५१		१०६५

स्रोत: घरधुरी समेक्षण, २०७७

७.२.३ जलविद्युत, सौर्य, वायू ऊर्जाबाट विद्युत उत्पादन विवरण

यस वडा क्षेत्र भित्र स्थानीय माइखोलाबाट सामिलज्ञ हाइड्रोपावर कम्पनी लिमिटेड मार्फट ९.५१ मेघावाट र माइखोला क्यासकेट ३ मेघावाट क्षमताका विद्युतहरु निर्माणको अन्तिम चरणमा रहेका छन् । वडा क्षेत्रभित्र घरेलु स्तरमा विद्युत सेवा नपुरेको स्थान र राष्ट्रिय प्रसारण लाईन अवरुद्ध भएको बेला निजी प्रयोगको लागि घरेलु सोलार केही घरहरुमा जडान गरिएको छ ।

७.२.४ विद्युत उपलब्ध घरपरिवार विवरण

यस बडा क्षेत्रका घरधुरीमा उज्यालोको प्रमुख (९८.६८ प्रतिशत) श्रोत राष्ट्रिय प्रसारणको विद्युत नै हो । अधिकांश टोलहरूमा विद्युत सेवा पुगेपनि राइगाउँ टोलका केहि घर, सिंहदेवि टोलको पुच्छर क्षेत्रका केहि घरधुरीहरू, वेलडाँडा टोलको दहालखेत क्षेत्र आसपासका केही घर, संगम टोलको तल्लो क्षेत्रका घरहरूमा विद्युत सेवा विस्तार भएको पाईदैन भने अधिकाँश टोलहरूमा काठको पोलहरू विस्थापन गरी फलामे पोलहरूको व्यवस्था गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

७.२.५ बैकल्पिक ऊर्जा प्रयोग गर्ने परिवार

यस बडा क्षेत्रमा बैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोग सामान्ययनै पाईन्छ । विशेष गरी खाना पकाउन एल.पि.जी. ग्यासको प्रयोग बढ्दो अवस्थामा रहेको पाईन्छ । पर्याप्त अवसर र उर्जा उत्पादनको लागि कच्चा बस्तु उपलब्ध हुने भएपनि स्वच्छ ऊर्जाको रूपमा घरेलु वायो/गोवरयाँस न्यून संख्यामा रहेको छ । खाना पकाउन सुधारिएको धुवाँरहित चुल्हो पनि प्रवर्द्धन गर्नुपर्ने देखिन्छ । यस बडाको ४८.३५ प्रतिशत घरधुरीमा खाना पकाउन परम्परागत माटो चुल्हो प्रयोग गर्ने गरिएको छ भने १७.४६ प्रतिशत घरधुरीमा सुधारिएको चुल्हो प्रयोग गर्ने गरिएको छ । त्यसैगरी एल.पि.जी. ग्यास प्रयोग गर्ने घरधुरी ३२.३० प्रतिशत रहेका छन् । गोवरयाँस १.८७ घरमा प्रयोग गरिन्छ । टोलगत रूपमा बैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोग विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका न.१०६: बैकल्पिक ऊर्जा प्रयोग गर्ने परिवार विवरण

सि.नं	टोल	परम्परागत चुल्हो	बायो ग्राँस	सुधारिएको चुल्हो	ग्राँस चुल्हो	अन्य	जम्मा
१	आचार्य टोल	३१		८	१		४०
२	आनन्द टोल टोल	१०		३	५७		७०
३	कन्वनजंघा टोल	९	१	१८	५		३३
४	कोल्टार टोल	४१		१०	५		५६
५	खुलाल टोल	१४		२	१४		३०
६	गरिमा टोल	१३	५	१	९		२८
७	दहालगाउँ टोल	३७		५	५		४७
८	धोविधारा टोल	३			३४		३७
९	नमूना टोल	३	५	८	२		१८
१०	प्रगती टोल	८		८			१६
११	बरगाढी टोल	१४		१	८		२३
१२	वेनिनगर टोल	१		३	३६		४०
१३	बेलडाँडा टोल	११		१०	२		२३
१४	बौत्रपार्क टोल	२८	२	१३	५		४८
१५	मनकामना टोल	९		१२			२१
१६	मसार टोल	२२		९	५		३६
१७	रमाईलो टोल	३८		९	५		५२
१८	राइगाउँ टोल	२७		४			१०
१९	रामजी टोल	२५	१	४	२		५३
२०	संगम टोल	४०		९	५		५४
२१	सवस्टेसन टोल	१२	१	१	२६		४०
२२	सिंहदेवि टोल	१६		२	३९		५७
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	१४		५	९		२८
२४	सिंहदेवि मसार टोल	२२		८	३		३३
२५	सिंहबाहिनी	१६	१	४	४०		६१
२६	सिद्धार्थनगर टोल	१९	१	१७	३		४०
२७	सूर्योदय टोल	१७		८	३		२८
२८	सेतिदेवि टोल	१५	३	४	२१		४३
जम्मा		५१५	२०	१८६	३४४		१०६५

स्रोत: घरधुरी समेजण, २०७७

७.३ सञ्चार तथा प्रविधि

७.३.१ हुलाक तथा पत्रपत्रिका सम्बन्धी विवरण

बद्दो प्राविधिको पहुँच र सजहताका कारण हुलाक सेवा प्रति आर्कषण कम भएको देखिन्छ। इलाम सदरमुकामसँग जोडिएको वडा भएकोले हुलाक सम्पूर्ण सेवा इलाम नगरपालिका वडा नं. ७ जिल्ला हुलाकवाट सेवा प्रवाह हुने गर्दछ। वडाका साना बजारी केन्द्रको रूपमा रहेको तिल्केनी, धोविधारा क्षेत्रका स्टेसनरी पसलहरूमा पत्रपत्रिकाका सामान्य उपलब्धता हुने गरेको भएपनि स्थानीय वा राष्ट्रिय स्तरको नियमित पत्र पत्रिकाको लागि इलामबजारका ठूला स्टेसनरी पसलले सेवा दिई आएका छन्।

७.३.२ दुरसंचार सेवा सम्बन्धी विवरण

नेपाल दुरसंचार संस्थान तथा निजी सेवा प्रदायकवाट प्रदान गरिने सबै सेवाहरु यस वडा क्षेत्रमा प्राप्त भएकोछ। यस वडाका सबै क्षेत्रमा मोबायल प्रविधिमा आधारित ईन्टरनेट र टेलिफोन सेवा पुगेको छ भने, मैची राजमार्ग आसपासर र साना बजारी क्षेत्रमा ल्याण्डलाईन टेलिफोन र एडिएलएल सेवा र सुविसु ईन्टरनेट सेवा पनि उपलब्ध भएको पाईन्छ।

७.३.३ केवल टिभी र रेडियो स्टेसन सम्बन्धी विवरण

यस वडामा रेडियो स्टेसन स्थापना छैन तर नजिकैको इलाम बजार तथा आसपासका अन्य जिल्लामा संचालन संचालनमा भएको रेडियोः स्टेसनवाट नियमित सेवा प्रवाह भैरहेको छ। निजी केवल टिभी प्रदायक कम्पनी इलाम केवल टिभी नेटवर्क प्रा.लि. तथा डिस्होम मार्फत घरेलु स्तरमा सेवा उपलब्ध रहेको छ।

७.३.४ आधुनिक सुविधामा पहुँच सम्बन्धी विवरण

यस वडामा कुल १४१ वटा फिज प्रयोग हुने गरेको पाईन्छ। त्यस्तै यहाँका विभिन्न टोलका घरधुरीमा २४६ वटा कम्प्यूटर/ल्यापटप प्रयोग भएको छ। त्यसैगरी वडाभित्र इन्टरनेट प्रयोग गर्ने (मोबाएल डिभाईस समेत) ८७४ प्रयोगकर्ता यी उपकरणहरूको प्रयोगले यहाँको समुदायको जीवनशैलीमा सहजता र आधुनिक सुविधामा थप पहुँच वृद्धि भएको छ। टोलगत रूपमा उक्त विवरणलाई तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका न. १०७: आधुनिक सुविधामा पहुँच सम्बन्धी विवरण

सि.नं	टोल	फिज	कम्प्यूटर	ईन्टरनेट चले डिभाईस (मोबाएल समेत)
१	आचार्य टोल	३	५	३९
२	आनन्द टोल टोल	५	४४	३३
३	कन्चनजाङ्घा टोल	१	३	३३
४	कोल्टार टोल	०	१	५६
५	खुलाल टोल	४	१२	२१
६	गरिमा टोल	५	१५	२०
७	दहालगाउँ टोल	४	१३	३८
८	धोविधारा टोल	१५	२१	२४
९	नमूना टोल	३	२	१५
१०	प्रगती टोल	३	०	१६
११	बरगाढी टोल	६	८	१३
१२	वेनिनगर टोल	१६	२८	१६
१३	बेलडाँडा टोल	२	१	२०
१४	बौद्धपार्क टोल	६	५	४४

१५	मनकामना टोल	३	०	२१
१६	मसार टोल	१	३	३६
१७	रमाईलो टोल	४	३	५२
१८	राइगाउँ टोल	०	०	३१
१९	रामजी टोल	२	२	३२
२०	संगम टोल	३	२	५४
२१	सवटेसन टोल	११	१२	२८
२२	सिंहदेवि टोल	१५	१८	४३
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	५	७	२३
२४	सिंहदेवि मसार टोल	२	०	३२
२५	सिंहबाहनी	१२	२९	३३
२६	सिद्धार्थनगर टोल	२	०	४०
२७	सूर्योदय टोल	५	२	२६
२८	सेतिदेवि टोल	३	१०	३५
		१४१	२४६	८७४

स्रोत: घरधुरी समेजण, २०७४

७.३.५ संचार उपकरण प्रयोग सम्बन्धी विवरण तालिका न. १०८: संचार उपकरण सम्बन्धी विवरण

टोलको नाम	रेडियो	टि भी	टेलिफोन/मोबाइल फोन
आचार्य टोल	३०	२९	८७
आनन्द टोल टोल	३१	६६	२१८
कन्चनजंघा टोल	१८	२६	८०
कोल्टार टोल	३०	३०	११२
खुलाल टोल	३०	३०	१०७
गरिमा टोल	२०	१९	९४
दहालगाउँ टोल	३४	४२	१४१
धोविधारा टोल	३४	३५	११८
नमूना टोल	१२	१४	५८
प्रगती टोल	९	१५	५०
बरगाढी टोल	१४	१९	७६
वैनिनगर टोल	१८	३७	१४९
बेलडाँडा टोल	८	१८	५८
बैद्यपार्क टोल	१४	३३	१२८
मनकामना टोल	१२	२०	५६
मसार टोल	२०	२२	७६
रमाईलो टोल	२३	३८	१२९
राइगाउँ टोल	१७	१७	६८
रामजी टोल	१२	१७	७२

संगम टोल	२७	३०	१२०
सवस्टेसन टोल	१७	३४	११९
सिंहदेवी टोल	२८	४८	१६६
सिंहदेवी खर्क टोल	१८	२०	७६
सिंहदेवी मसार टोल	८	२०	६८
सिंहबाहिनी	२४	५६	१८४
सिद्धार्थनगर टोल	१९	२६	९०
सूर्योदय टोल	१०	२३	६९
सेतिदेवी टोल	१६	४१	१३६
आचार्य टोल	१०	२०	३२
जम्मा	८३५	५७३	२९३७

७.४.६ वडाक्षेत्र भित्र रहेका सरकारी भवन सम्बन्धी विवरण

तालिका न.१०९: वडा क्षेत्रमा रहेका सरकारी भवन सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	कार्यालयको नाम	स्थान	टोल	जनशक्ति		कार्यक्षेत्र	कैफियत
				स्वीकृत दरबन्दी	कायम रहेको जनशक्ति		
१	इलाम नगरपालिका द नं. वडा पालिकाको कार्यालय		धोविधारा	३	३	वडाक्षेत्र भरी	भाडामा
२	करदाता सेवा कार्यालय	धोविधारा	धोविधारा			जिल्लाभरी	
३	सहरी स्वास्थ्य केन्द्र		आचार्य टोल	३	३	वडा र माईगमाई गा.पा. का केहि भाव	नीज भवन

७.४.७ शवदाहस्थल सम्बन्धी विवरण

तालिका न.११०: वडा क्षेत्रमा रहेका शवदाहस्थल सम्बन्धी विवरण

क्रम संख्या	ठेगाना	शब दाह गर्ने स्थान	टोल
१	इलाम न.पा. द माईखोला	सुदुङ्ग वेसी,	रमाईलो टोल तथा मसार टोल
२	इलाम न.पा द माईखोला	खोसानि	कोलटार
३	इलाम न.पा द माईखोला तथ जोगमाई संगम स्थल	माईवेनी घाट	माईवेनी शिवलाय मन्दिर आसपास
४	इलाम न.पा द	खप्परे घाट	कोलटार
५	इनपा द माईखोला	वीसहाते घाट	माईखोला
६	इनपा द	गुदुड वन	सूर्योदय टोल
७	इनपा द	धजेडाँडा	रमाईलो टोल
८	इनपा द	महभीर	महभीर सामुदायिक वन क्षेत्र
९	इनपा द	ताप्केडाँडा	सिंहदेवी मसारटोल

परिच्छेद द

संस्थागत तथा सुशासनको स्थिति

प्रचलित ऐन, कानून, नियम, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरूको अधिनमा रही सम्बन्धित स्थानीय तहहरूले सम्पादन गर्नुपर्ने काम कार्यवाहीलाई व्यवस्थित रूपमा अगाडी बढाउन स्थानीय सरकार संचालन ऐनले प्रावधानहरू तय गरेको छ। सेवा प्रदायक सरकारी कार्यालयहरूले उत्तरदायी भई गुणस्तरीय ढंगवाट कार्य संचालन र व्यवस्थापन गरी सरकारी सेवा तथा सुविधाहरू जनसमक्ष पुयाउने जिम्मेवारी बढा तहमा थपिएको छ। यसका लागि सेवा प्रदायक संस्था, निकाय तथा कार्यालय र सो निकायमा जिम्मेवारी बहन गर्ने कर्मचारीहरूलाई अधिकार प्रत्यायोजन गरी सोको जवाफदेहीता पनि सम्बन्धित अधिकारप्राप्त निकायवाट गरिने व्यवस्था छ। जिम्मेवार र अधिकार प्राप्त तह वा निकायले बहन गर्नुपर्ने कार्य प्रवाहको अनुगमन तथा मुत्यांकन गर्ने कार्य अधिकार प्राप्त अधिकारीले समय समयमा अनुगमन गर्दै सोको प्रभावकारीताको अवस्थालाई अभ प्रगाढ र सुदृढ बनाउन सकिन्छ। विभिन्न टोल र वस्तीहरूमा छरिएर रहको जनताको घरदैलोको सरकारको रूपमा स्थानीय तह कृयाशिल रहेको छ।

द.१ संगठनात्मक तथा मानव संशाधनको अवस्था

नेपालको सर्विधानले स्थानीय तहमा गाउँ, नगर र जिल्ला सभा रहने व्यवस्था गरेको छ। नगरपालिकाको शासन व्यवस्थाको सामान्य निर्देशन, संचालन तथा नियन्त्रण गर्ने अभिभारा नगरपालिकामा रहको छ। कार्यकारिणी अधिकारको प्रयोग नगर कार्यपालिकावाट स्वीकृत कार्यविभाजन र कार्यसम्पादन नियमावली वर्तोजिम हुने व्यवस्था अनुसार यस इलाम नगरपालिकाको स्थानीय तहवाट सेवा लिने दिने कार्यमा सुशासनको प्रत्याभूती गराउने कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न गराउन संगठनात्मक तथा मानव संशाधनको व्यवस्था गरेको छ। नगरसँग उपलब्ध श्रोतहरूलाई परिचालन गर्दै संघीय एवम् प्रादेशिक सरकारहरूको समन्वयमा नगरलाई आवश्यक पर्ने मानव संशाधनको व्यवस्था गरिदै आएको छ।

द.१.१ बडा संचालनको संगठनात्मक ढाँचा

इलाम नगरपालिकाले प्रत्यायोजन गरेको अधिकार तथा सेवा प्रवाहको लागि यस बडामा निर्वाचित बडा समिति ५ जना र थप ३ जना नियमित कर्मचारीहरू रहेका छन्। यसको अलावा आवश्यक्ता अनुसार अन्य प्राविधिक कर्मचारीको व्यवस्था नगरपालिकाले गर्ने गरेको छ।

द.१.२ बडाको विषयगत शाखा तथा मानव संशाधनको अवस्था

द.१.२.१ बडा समितिको विवरण

तालिका न. १११: बडा समितिको विवरण

क्र.सं	नाम थर	पद	ठेगाना	कैफियत
१	होमबहादुर वस्नेत	बडा अध्यक्ष	इ.न.पा. ८,	९८५२६८०८९८
२	श्रीबहादुर तामाङ	सदस्य	इ.न.पा. ८,	९८४२७३९७६५
३	डाकप्रसाद दुलाल	सदस्य	इ.न.पा. ८,	९८४२७४४१२८
४	सीता नेपाली	सदस्य	इ.न.पा. ८,	९८४४६२६७३१
५	गोमा देवी आचार्य	सदस्य	इ.न.पा. ८,	९८४२७४०९६७

द.१.२.२ बडामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

तालिका न. ११२: बडामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं	नाम थर	पद	ठेगाना	कैफियत
१	तिला शर्मा	बडा सचिव	इ.न.पा. ७, वालागुरुटोल	९८४४६६६११८
२	रविन रायामाझी	कम्प्युटर अप्रेटर	इ.न.पा. ८, धोविधारा	
३	चक्र प्रसाद मैनाली	का.सहयोगी	इ.न.पा. ९, भञ्ज्याङ	९८४२७२९५५७

द.१.३ वडामा रहेका सरकारी कार्यालय तथा निकायहरु
तालिका न. ११३ : वडामा रहेको सरकारी कार्यालयहरुको विवरण

क्र.सं	कार्यालयको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	सेवाकोप्रवाहको किसिम
१	करदाता सेवा कार्यालय	धोविधारा	०२७ - ५२०११२	राजश्व सम्बन्धी सेवा
२	वडा कार्यालय वडा न. ८	धोविधारा	०२७ - ५२१०८४	स्थानीय सेवा प्रवाह
३	नगर स्वास्थ्य केन्द्र	रामजी टोल		प्राथमिक स्वास्थ्य उपचार

द.१.४ वडाको विगत ५ आर्थिक वर्षको आयव्यय विवरण
तालिका न. ११४: वडाको विगत ५ वर्षको आय व्यय विवरण

क्र.सं	शीर्षक	आम्दानी	खर्च विवरण	कैफियत
१				
२				
३				
४				
५				

द.२ सेवा सुविधा संचालन र व्यवस्थापन

द.२.१ उपलब्ध सेवा सुविधाको प्रकार

वडाको निर्वाचित प्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुका लागि निम्नानुसारको सेवा सुविधाहरुको व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका न.११५: नगरपालिकावाट उपलब्ध सेवा सुविधाको विवरण

सि.नं.	शीर्षक	सेवा सुविधाको प्रकार						
		निर्वाचित पदाधिकारी	वैठक भत्ता	भ्रमण भत्ता	आवास सुविधा	संचार सुविधा	यातायात सुविधा	विमा
१	वडा समिति	नियमानुसार	नियमानुसार					
२	कर्मचारीहरु	नियमानुसार	नियमानुसार					
३	अन्य							

द.२.२ सेवा प्रवाह प्रक्रिया र पृष्ठपोषण

यस वडामा सेवा लिन आउनेहरुको लागि सेवा प्रवाह गर्दै आएका सेवाहरुको विवरण निम्नानुसार रहेका छन् ।

तालिका न.११६: वडा कार्यालयमा भएको सेवा प्रवाह प्रक्रिया विवरण

सेवाको प्रकार	सेवाको प्रकार	सेवाको प्रकार
नाता प्रमाणित	संरक्षक प्रमाणित (संस्थागत)	जन्मदर्ता
नागरिकता सिफारिस	संरक्षक प्रमाणित (व्यक्तिगत)	मृत्यु दर्ता
नागरिकताको प्रतिलिपि सिफारिस	जीवितसँगको नाता	विवाह दर्ता
बहाल करको लेखाजोखा सिफारिस	मृतकसँगको नाता प्रमाणित तथा सरजिमन सिफारिस	सम्बन्ध विच्छेद
बन्द घर तथा कोठा खोल रोहवरमा बस्न	जीवित रहेको सिफारिस	बसाइसराई दर्ता
मोही लगत कट्टाको सिफारिस गर्ने	हकवाला वा हकदार (पारिवारिक विवरण) प्रमाणित	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तरगतको परिचयपत्र लिने
घर जग्गा करको लेखाजोखा सिफारिस गर्ने	नामसारी गर्न सिफारिस गर्ने	व्यक्तिगत विवरण प्रमाणित
जन्म मिति प्रमाणित गर्ने	अंग्रेजी भाषामा गरिने सिफारिस तथा	व्यक्तिको नाम, थर, जन्म मिति तथा वतन

	प्रमाणित	फरक - फरक भएको भए सो व्यक्ति एउटै हो भन्ने सिफारिस
व्यापार व्यवसाय बन्द भएको सिफारिस	जग्गाको हक सम्बन्धमा सिफारिस गर्ने	नाम, थर, जन्म मिति संशोधनको सिफारिस गर्ने
व्यवसाय सञ्चालन नभएको सिफारिस	जग्गा तथा घर मूल्याङ्कन सिफारिस	जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जा हराएको सिफारिस गर्ने
व्यापार व्यवसाय हुँदै नभएको सिफारिस	अशक्त, असहाय तथा अनाथको पालनपोषणको लागि सिफारिस	कित्ता काट गर्न सिफारिस
विवाहित प्रमाणीकरण सिफारिस	धारा तथा विजुली जडान सिफारिस	घर पाताल प्रमाणित गर्ने
अविवाहित प्रमाणीकरण सिफारिस	प्रचलित कानून अनुसार प्रत्यायोजित अधिकार बमोजिमका अन्य सिफारिस वा प्रमाणित	जग्गाधनी दर्ता प्रमाण पूर्जामा घर कायम गर्ने सिफारिस
निःशुल्क वा सशुल्क स्वास्थ्य उपचारको सिफारिस गर्ने	उद्योग/व्यवसाय दर्ता	

८.३ संस्थागत सम्बन्ध र नागरिक संगठन

८.३.१ वडा सिविका टोल विकास संस्था सम्बन्धी विवरण

तालिका न.११७: वडाभित्र गठन भएका टोलविकास संस्थाहरुको नामावली

सि.नं.	टोल विकास संस्थाको नाम	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क नं
१	आचार्य टोल	रुद्र सुवेदी	९८४२७७६००२
२	आनन्द टोल टोल	बुद्धीप्रसाद श्रेष्ठ	९८४२६६२२००
३	कन्वनजंघा टोल	रामजी खड्का	९८४२६३६६०७
४	कोल्टार टोल	डम्बरबहादुर आचार्य	९८४२६७६४०५
५	खुलाल टोल	गणेशबहादुर राउत	९८४२७४१३३३
६	गरिमा टोल	टंककुमार सुवेदी	९८४२६००३८०
७	दहालगाउँ टोल	कमला थापा	९८४४६६६९९८
८	धोविधारा टोल	कृष्णबहादुर थापा	
९	नमूना टोल	सुनिल गौतम	९८४४६२९७७७
१०	प्रगती टोल	अम्बर वस्नेत	९८४२७२४२७२
११	बरगाढी टोल	विनोद गुरुङ	९८५२६८०३८८
१२	वेनिनगर टोल	अजित योन्जन	०२७ ५२११२१
१३	बेलडाँडा टोल	कृष्णप्रसाद रिजाल	९८४२७२५५६२
१४	बौद्धपार्क टोल	सन्तलाल तामाड	९८४२७२९८८५
१५	मनकामना टोल	तेजेन्द्र पोखेल	९८४२७२८३९५
१६	मसार टोल	दलबहादुर खड्गी	९८५२६८१४८८
१७	रमाईलो टोल	मेख विष्ट	९८१४९९९२३४
१८	राईगाउँ टोल	अर्जुन राई	९८४२६२४७८७
१९	रामजी टोल	कोपिला दुलाल	९८१४९९१०६८६
२०	संगम टोल	पदम गाड्तौला	९८१४०३९०३५
२१	सवस्टेसन टोल	अरुण श्रेष्ठ	९८४२७६७३९५
२२	सिंहदेवि टोल	पपिला आले	९८६२६०८७९८
२३	सिंहदेवि खर्क टोल	गोमादेवी आचार्य	९८४२७४०९६७
२४	सिंहदेवि मसार टोल	विष्णु दंगाल	९८५२६८१६५१
२५	सिंहबाहिनी	मोहन श्रेष्ठ	०२७ ५२१५६४
२६	सिद्धार्थनगर टोल	मोहन राई	९८४२७९८८६९
२७	सूर्योदय टोल	गणेश गोले	९८१७००७२९६
२८	सेतिदेवि टोल	केदार श्रेष्ठ	०२७ ५२०७५१

८.३.२ समुदायमा आधारित संस्थाहरूमा परिवारका सदस्यहरूको आवद्धता विवरण

तालिका न. ११८: समुदायमा आधारित संस्थामा आवद्धता विवरण

समुदायमा आधारित संस्थामा आवद्ध परिवारका सदस्यहरूको विवरण									
विवरण	सामुदायिक संस्था	कृषक समुह	बन समुह	सहकारी संस्था	गैसस	क्लब	ऋग्रामा समुह	उद्यमी समुह	अन्य
आवद्ध संख्या	१४६	३४२	१२७	४५२	३४	३२	१५०	३०	२२

ओत: घरभुरी सर्वेक्षण, २०७७

८.३.३ वडा नागरिक मन्च सम्बन्धि विवरण:

तालिका न. ११९: वडा नागरिक मन्च तथा नागरिक सचेतना केन्द्र विवरण

क्र.सं.	साविक ठेगाना	सदस्य संख्या			संयोजक		हालको अवस्था
		महिला	पुरुष	जम्मा	मैया घिमिरे	संचालनमा नरहेको	
१	वडा नागरिक मन्च इ.न.पा.६	१०	१४	२४	मैया घिमिरे	संचालनमा नरहेको	
२	वडा नागरिक मन्च इ.न.पा. ७	८	१९	२७	अम्बर बहादुर वस्नेत	संचालनमा नरहेको	

८.३.४ नागरिक सचेतना केन्द्र सम्बन्धि विवरण:

तालिका न. १२०: नागरिक सचेतना केन्द्र विवरण

क्र. सं.	सचेतना केन्द्रको नाम	टोल	जम्मा सदस्य संख्या			संयोजकको नाम	हालको अवस्था
			महिला	पुरुष	जम्मा		
१	मसार नागरिक सचेतना केन्द्र	मसार टोल	१९	१	२०	विष्णुमाया तामाङ्ग	संचालनमा नरहेको
२	राइगाउँ नागरिक सचेतना केन्द्र	राइगाउँ टोल	१५	०	१५	पूर्ण माया राई	संचालनमा नरहेको
३	महभीर नागरिक सचेतना केन्द्र	महभीर वानियाँटोल	२१	०	२१	रीता वस्नेत	संचालनमा नरहेको
४	सिङ्गाँडङ्ग नागरिक सचेतना केन्द्र	बेलडाँडा टोल	१४	०	१४	दुर्गा देवि अधिकारी	संचालनमा नरहेको

८.३.५ विषयगत समूह तथा संस्था (कृषि, पशुपालन, उद्यम विकास, बचत) सम्बन्धी विवरण

तालिका न. १२१: उद्यम विकास सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	विवरण	संख्या	कैफियत
१	हार्डवयर	२	
२	होटल	२०	
३	फेन्सी	१	
४	किराना (गल्ला समेत)	५५	
५	कस्मेटिक	२	
६	इलेक्ट्रिकल्स, इलेक्ट्रोक्सिस	६	
७	चटपटे	१६	
८	प्लाष्टिक तथा भाँडा	२	
९०	टेलर्स	४	

११	कृषि फर्म	१५	
१२	मासु पसल	३	
१३	वेकरी	१	
१४	सन्तचाँदी	१	
१५	एग्रोभेट	१	
१७	टुर एण्ड ट्राभल्स	१	
१९	ग्रिल	४	
२०	स्टेसनरी	१	
२२	मसला उद्योग	४	
२९	वाखा फर्म	१२	
३३	गाई पालन फर्म	२	
३४	कुखुरा फर्म	५	
३५	बंगुर फर्म	८	
३६	डेरी	२	
३९	मोटर साइकल स्टोर (मर्मत समेत)	५	
४०	अटो मोवाईल्स	५	
४१	सवारी साधन मर्मत /पार्टपूर्जा विक्रि	२०	
४२	फ्यूल सेन्टर	१	
४३	मदिरा पसल	२०	
४४	काष्ठ उद्योग	७	
४९	कोल्ड सेन्टर	१	
५४	ग्यास विक्री	३	
५७	टायर रिसोलिड/ विक्रि	४	
६२	राईस मिल	८	
६३	सिरक डुसना उद्योग	१	

८.३.६ गैससको विवरण र वार्षिक बजेट

वडा क्षेत्रभित्र स्थापित तथा कार्यरत गैससहरुको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका न.१२२: वडामा स्थापित कृयाशिल गैससहरुको विवरण

क्रसं.	नाम	स्थापना	कार्यक्षेत्र	कार्यक्रम	कैफियत
१	नामसालिड सामुदायिक विकास केन्द्र	२०४१	नेपालका सबै प्रदेशहरु	सुशासन, आवधिक तथा रणनीतिक योजना निर्विकरणीय उर्जा, शिक्षा, वातावरण, संस्थागत विकास तथा आयआर्जन	
२	महिला जागरण संघ		इलाम जिल्ला	सहकारी प्रवर्धन तथा आय आर्जन	
३	प्रगती युवा समाज	२०७७	वडापालिका क्षेत्र	सामाजिक विकास, कृषि, यूवा जागरण तथा चेतना अभिवृद्धि	

८.४ वडाले संचालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

तालिका न.१२३: वडाले संचालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम विवरण

सि नं.	कार्यक्रमगत विवरण	कार्यान्वयनको अवस्था
१.	प्रशासनिक सांगठनिक सुदृढीकरण, क्षमता र सेवा प्रभावकारीता अभिवृद्धि सम्बन्धी	
	वडाको संस्थागत क्षमता विकास	
	सहकारी प्रवर्द्धन	
	वडाको प्रोफालय तयारी	
२.	आर्थिक विकास कार्यक्रम	
	बिझु विजन वितरण	
	माहुरी पालन	
	बाखा, बगँर पालन व्यवसाय प्रवर्द्धन	
	खाद्यबाली रोककिरा नियन्त्रण	
	सीपविकास कार्यक्रम	
	प्रकोप पिडित राहात कार्यक्रम	
३.	भौतिक पूर्वाधार तथा शहरी विकास सम्बन्धी कार्यक्रम	
	ग्रामीण सडक स्तरोन्तती	
	नयाँ सडक ट्रायाक निर्माण	
	ढल तथा नाली व्यवस्थापन	
	पुरानो सडक मर्मत	
	खेलमैदान स्तरोन्तती	
	वडा भवन निर्माण	
४.	सामाजिक विकास सम्बन्धी कार्यक्रम	
	खानेपानी मुहान मर्मत एवम् वितरण प्रणाली व्यवस्थापन	
	सामुदायिक भवन निर्माण	
	स्वस्थ्य तथा शिक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम	
	शैक्षिक प्रवर्द्धन	
	सुरक्षिता नागरिक आवास कार्यक्रम	
५.	पर्यटन विकास कार्यक्रम	
	बौद्धपार्क निर्माण	
	पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण	

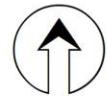
अनुसुची १: प्राश्वर्चित्र तयारीको लागि घरधुरी सर्वेक्षण गर्ने सहयोगीहरुको नामावली

सि.नं	नाम	ठेगाना	सम्पर्क
१	प्रदीप आचार्य	दहालगाउँ	९८१७९३६५८९
२	प्रकाश दहाल	बरगाँडी टोल वडा न. ८	९८१६०७९५४९
३	सुनिता बराइली	कोलटार टोल वडा न. ८	९८२४०७९६८९
४	भावना बराल	आनन्दटोल वडा न. ८	९८१४०६४२५५
५	रञ्जना विष्ट	खुलालटोल वडा न. ८	९८२४९४५२३१
६	अञ्जु लुइटेल	सिद्धार्थनगर टोल वडा न. ८	९८४२६४६९४८
७	निरा तामाड	बौद्धपार्क टोल वडा न. ८	९८२५९८४४२३
८	नारायण पोख्रेल	नमूनाटोल वडा न. ८	९८२४०४९३४२

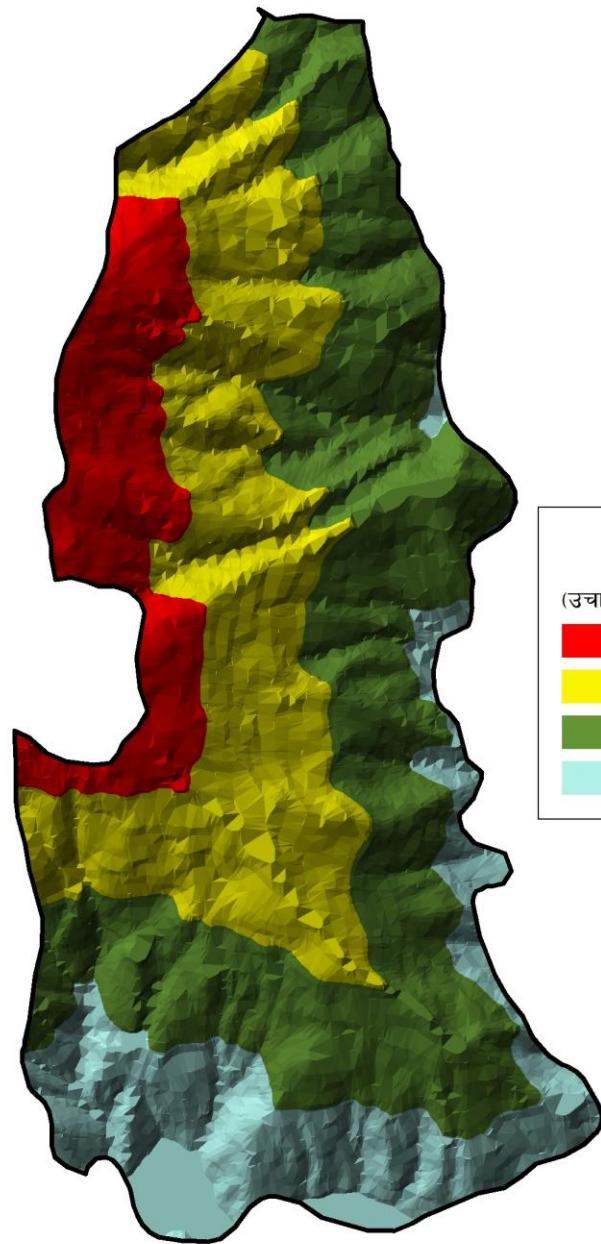
अनुसुची २: प्राश्वर्चित्र तयारी कार्यमा परिचालित विशेषज्ञहरुको नामावली

सि.नं	नाम	योग्यता	विज्ञता
१	हिराबहादुर घले	एम.ए. समाजशास्त्र मानवशास्त्र	सहभागितात्मक योजना तयारी
२	कमलप्रसाद नेपाल	एम.ए. समाजशास्त्र मानवशास्त्र	कार्यक्रम सहजीकरण
३	विनोदकुमार निरौला	एम.ए. ग्रामीणविकास	सामाजिक आर्थिक विज्ञ
४	सुवोध निरौला	एम.एस्सी. जियोलोजी	जि.आई.एस नक्साकंन
५	साजन न्यौपाने	एम.एस्सी. वातावरण विज्ञान	मोबाइल डाटाबेस एमव् तथ्याकं समायोजन
६	प्रवेशप्रसाद चापागाई	बि.ए. आई.टी	मोबाइल एप्स तयारी
७	शान्तिराम घिमिरे	वि. ए. ग्रामीण विकास	प्राश्वर्चित्र तयारी
८	कमला थापा	एम.ए. समाजशास्त्र	सामाजिक परिचालन

उचाइ नक्सा
इलाम नगरपालिका वडा नं. ८

स्केल
1:100000

संकेत

(उचाइ मिटरमा)	
	१०९४-१२९७
	५९०-१०९३
	६६५-६६९
	४६०-४६४

